

АНАЛИЗ НА КНИГАТА

"12-ТЕ ПРАВИЛА ЗА ЖИВОТА"

НА ДЖОРДАН ПИТЪРСЪН

ГРЕГЪРИ БОЙД

АНАЛИЗ НА КНИГАТА

**"12-ТЕ ПРАВИЛА ЗА
ЖИВОТ"**

НА

ДЖОРДАН ПИТЪРСЪН

ОТ

ГРЕГЪРИ БОЙД

ПРЕДГОВОР

Ако човек приеме социалната философия на Джордан Питърсън, която твърди, че съществуването на битието е постоянна и неизбежна болка и страдание в личен, семеен и обществен план, това може да го подтикне да обвини Бога за своето съществуване. Вместо да се фокусира върху Божията любов, която е вградена в живота, Питърсън твърди, че фокусът е в неизбежността на страданието, което Бог е заложил в битието. Това предизвиква противоречия във възгледите на Питърсън, които, за съжаление, мнозина християни приемат безкритично, смятайки ги за "консервативни" възгледи върху живота, въпреки че всъщност са социални идеологии с "християнски" привкус, които изкривяват онтологичния творчески образ на Бога.

Бих искал да изразя голяма благодарност към професор Грегъри Бойд, прекрасен теолог, философ и изтъкнат учен (един от най-известните теолози на нашето време), който успешно разкрива тези противоречия във възгледите на психолога и философ - Джордан Питърсън.

Иво Койчев

ВЪВЕДЕНИЕ: КАКВО СЕ СЛУЧВА С ДЖОРДАН ПИТЪРСЪН

В последните две години (2016-2018) все по-често ме питат какво мисля за възгледите на канадския психолог и мислител Джордан Питърсън. Понякога въпросът се задаваше от почитатели, дори от почитатели на неговите трудове и (по-често) на неговите онлайн лекции. За тях Питърсън е смел и блестящ пророк на истината, който се осмелява да се изправи срещу онези постмодернистични идеолози, които разрушават юдео-християнските ценности на западната култура и превръщат нашите университети в тренировъчни лагери за ляв политически активизъм. Най-често обаче въпросът се задава от хора, които гледат на Питърсън като на опасен академичен защитник на патриархалната, фанатична, анти-ЛГБТК десница, която те, разбира се, презират.

Поляризацията около Питърсън само се засили през последната година, откакто той публично оспори наскоро приетия канадски закон, изискващ от канадците да се обръщат към транссексуалните хора с неутрално произношение (например "they", "ze", "zir") с мотива, че отказът да се прави това представлява сексуална

дискриминация. Смелата му постъпка, която можеше (и все още може) да му коства преподавателското място в Университета в Торонто (той е професор по психология), го постави в центъра на все по-интензивните културни войни, които в момента бушуват в цялото западно общество (особено в Америка, където тази война е най-интензивна).

Една загрижена съпруга от църквата, на която съм пастор, ме накара да прочета книгата на Питърсън "12 правила за живот". Като прогресивна християнка тя беше много загрижена, че съпругът ѝ се е присъединил към мъжка група изучаваща тази книга. Тя ми съобщи, че съпругът ѝ, заедно с другите мъже в групата, е завладян от идеите на Питърсън и се опасява, че това може да се отрази неблагоприятно на съпруга ѝ и на неговите връстници. "Този човек е огромен и е опасен - каза тя, - и като пастор би трябвало наистина да знаеш за какво става дума!" И така, аз послушах съвета на тази загрижена жена и прочетох книгата (помогна и фактът, че тя вече ми беше купила копие).

След като завърших книгата разбрах защо Питърсън е толкова противоречива личност. Той безстрашно се изказва по всички "горещи" теми и почти винаги защитава консервативната позиция. Както бях чувал да се говори, Питърсън наистина е яростен противник на влиянието, което постмодернизмът и особено деконструктивизмът оказват в академичните среди. Всъщност той вярва, че марксизмът и постмодернизмът са тясно свързани и стига дотам да твърди, че трябва да се прекрати държавното финансиране на всяка академична институция, която позволява на професорите да пропагандират тези идеи. Питърсън също така

непрекъснато настоява, че е важно да се придържаме към традициите и религията, и по този начин се противопоставя на онези, които настояват за бърза социална промяна, ако не и за социална революция. В съответствие с това Питърсън утвърждава легитимността на социалните йерархии, противопоставя се на налагането на принципа "равен труд - равно заплащане", категорично се противопоставя на политиката на идентичността и непрекъснато призовава хората да спрат да обвиняват обществото за проблемите си, а да поемат отговорност за собствения си живот. Освен това, Питърсън категорично се противопоставя на разпространените твърдения, че различията между половете са до голяма степен социални конструкции и че светът би бил по-добро място, ако момчетата се възпитават повече като момичетата, а всяка агресия се отхвърля.

След всичко казано дотук трябва да кажа, че с огромно удоволствие прочетох "12 правила за живот"! Всъщност, въпреки че категорично не съм съгласен с някои основни аспекти от гледната точка на Питърсън - по-късно ще твърдя, че неговият светоглед е фундаментално антихристиянски - трябва да призная, че "12 правила за живот" е една от най-уникалните, добре аргументирани, провокиращи мисълта и като цяло увлекателни книги, които съм чел през последните няколко години. За моя изненада открих, че консервативните позиции на Питърсън са само върхът на айсберга на неговия забележително всеобхватен и еkleктично информиран светоглед. И открих, че процесът на разсъждение на Питърсън, както и конкретните заключения, до които стига, са много по-нюансирани, отколкото обикновено се

представят от неговите критици, а често и от защитниците му. Не ми е трудно да разбера защо някои твърдят, че той е най-влиятелният жив човек в съвременното ни.

Питърсън е от онзи вид ясни и рационални мислители, с които ми е приятно и полезно да общувам. И като се има предвид сегашната му слава и поляризиращо влияние, реших, че искам да направя нещо повече от това да добавя още един общ преглед на работата му в блога си. Вместо това реших, че искам да направя поредица от блогове с неопределена продължителност, в която да изследвам и критично да оценя от ясно изразена християнска гледна точка всички основни аспекти на мисълта му, поне така, както са изразени в "12 правила за живот". Целта ми е да помогна на читателите си, и особено на онези, които са склонни към лявото, да оценят дълбочината на прозренията на Питърсън, като същевременно покажа различните начини, по които възгледите на Питърсън са фундаментално противоположни на историко-ортодоксалната християнска вяра.

Затова през всяка от следващите няколко седмици ще публикувам по две или три есета по теми, които се срещат в 12-те правила на живота на Питърсън. Надявам се, че читателите на тази поредица от блогове ще намерят мисълта му за толкова увлекателна, а на моменти и толкова обезпокоителна, колкото и аз.

Останете на линия!

ЧАСТ 1: МОЖЕ ЛИ ДА СЕ ОПРАВДАЕ “СЪЩЕСТВУВАНЕТО”?

*"Болката и страданието определят света. В
това не може да има никакво съмнение." -
Джордан Питърсън*

Едно от нещата, които правят подхода на Питърсън към разбирането на живота така интересен и привлекателен за толкова много хора, е, че той е забележително многостранен. "12 правила на живота" просто не може да бъде класифицирана в нито една от обичайните категории. Дали това е произведение по психология, философия, еволюционна биология, метафизика, история на религиозните идеи, социален коментар, политическа теория, културна история, история на литературата, практическа мъдрост или дори теология? Единственият отговор, който може да се даде, е - "да!".

И все пак, ако трябва да опиша с една фраза това, което Питърсън се опитва да постигне в "12 правила на живота", бих казал, че той предлага един вид екзистенциална теодицея. Питърсън не се занимава с

въпроса как можем да утвърдим добротата на Бога в светлината на огромното страдание и зло, които изпитваме в нашия свят. Както ще обсъдим по-нататък в тази поредица, Питърсън в най-добрия случай е двусмислен по отношение на добротата, а може би дори и на онтологичното съществуване на Бога - поне така, както Бог традиционно се разбира. По-скоро Питърсън е загрижен за въпроса: как можем да изпитаме смисъл, стойност и доброта в лицето на безмилостно болезнената и очевидно безсмислена реалност, от която сме част? Или, както Питърсън го формулира по различни начини в книгата си: Как можем да придадем на живота си "смисъл", който "да оправдае нашето жалко съществуване"?

Отправната точка на интелектуалното начинание на Питърсън и единствената най-доминираща тема, която присъства в "12 правила за живот", е, че съществуването по своята същност е болезнено. Да съществуващ означава да страдаш. Ето малка извадка от представителни цитати.

- *"ЖИВОТЪТ Е СТРАДАНИЕ. ТОВА Е ЯСНО. Няма по-основна, неопровержима истина".*

- *"Болката и страданието определят света. В това не може да има никакво съмнение".*

- *"Болката е по-важна от материята. Вярвам, че именно поради тази причина толкова много от световните традиции разглеждат страданието, съпътстващо съществуването, като несводима истина за Битието".*

- *"Идеята, че животът е страдание, е постулат, под една или друга форма, на всяка голяма религиозна*

доктрина... Будистите го заявяват директно.

Християните я илюстрират с кръста".

- "Животът в действителност е много труден. Всеки е обречен на болка и унищожение".

Подобно на онова, което откриваме в древния неоплатонизъм (включително и в християнския неоплатонизъм, напр. Григорий Нисийски), Питърсън стига дотам, че на практика приравнява съществуването с християнското понятие за "грехопадение", както когато говори за "ужасния грях на Битието, който всяко нещо трябва да понесе благосклонно, само за да може да съществува". Като говори за "греха на Битието" или на друго място за нашата "греховна природа", "трагедията на Битието" или "престъпния факт на нашето счупено и повредено Битие" - Питърсън със сигурност говори метафорично, защото макар че подобен език сякаш предполага, че нещата е трябвало да се развият по друг начин, Питърсън категорично отрича това.

Според Питърсън причината за страданието не е в това, че хората са съгрешили, като са се разбунтували срещу Бога, както учи Новият завет и както винаги е вярвала християнската традиция. По-скоро "трагедията на битието е следствие от нашата ограниченост и уязвимост, определящи човешкия опит". Страданието е "цената, която плащаме за самото Битие - тъй като съществуването трябва да бъде ограничено, за да бъде изобщо". Да съществуващ означава да бъдеш ограничен спрямо всичко останало. Това означава да бъдеш пространствено и времево заобиколен и застрашен от небитието, а за разумните същества като хората тази ограниченост, с нейната постоянно присъстваща заплаха

от небитие, неизбежно води до тревога, уязвимост и болка.

Питърсън илюстрира този въпрос, като цитира (както често прави) Lao-Tse в "Tao Te Ching":

Въпреки че тридесет спици могат да образуват колело, отворът в центъра на кръга е, който дава на колелото полезност.

Не глината, която грънчарят изхвърля, дава на гърнето неговата полезност, а пространството вътре във формата, от която е направено гърнето.

Без врата в помещението не може да се влезе, а без прозорци то е тъмно.

Такава е полезността на небитието.

Питърсън прави същата забележка, като описва човешкото битие като една история. За да работи всяка история, отбелязва Питърсън, героите на тази история трябва да имат ограничения и уязвимост. С други думи, историите работят само защото използват "полезността на несъществуването".

Ако сте вече всичко, винаги и всякъде, няма къде да отидете и няма какво да бъдете. Всичко, което би могло да бъде, вече е и всичко, което би могло да се случи, вече се е случило. И именно поради тази причина, така се разказва, Бог е създал човека. Няма ограничения, няма история. Няма история, няма същество.

Питърсън илюстрира тезата си, като наблюдава какво се случва със Супермен до 80-те години на XX век. От 1938 г. до 60-те години на XX век DC Comics продължава да премахва ограниченията и да придава все повече и

повече суперсили на Супермен. В резултат на това "Супермен става неуязвим", независимо от отвращението му към криптонита. Но тогава, отбелязва Питърсън, "се случва нещо странно. Той става скучен. Колкото по-невероятни стават способностите му, толкова по-трудно е да се измислят интересни неща, които той да прави", поради което франчайзът почти се срива през 80-те години. Едва когато художникът-сценарист Джон Бърн поема управлението и лишава Супермен от голяма част от силите, които е придобил през годините, героят е спасен. Супермен трябваше да получи "някои разумни ограничения", отбелязва Питърсън, защото ... (супергерой), който може да прави всичко, не е никакъв герой. В него няма нищо специфично, така че той е нищо. Той няма към какво да се стреми, така че не може да бъде достоен за възхищение.

След това той заключава,

Изглежда, че съществуването на какъвто и да е разумен вид изисква ограничаване. Може би това е така, защото Битието изисква да се превърнеш, както и просто да съществуваш статично - а да превърнеш означава да станеш нещо повече или поне нещо различно. Това е възможно само по отношение на нещо ограничено.

И така, според Питърсън, смъртта на почти неограничения Супермен показва, че ограниченията, уязвимостта, страданието и превръщането са присъщи на Битието. И това води до централния въпрос, който движи целия проект на Питърсън. Предвид неизбежността на страданието, което често е наистина кошмарно, как

трябва и как можем да се изправим след него? По-конкретно, можем ли да продължим напред по начин, който придава смисъл на нашето "мизерно съществуване"? А да се постави този въпрос означава да се попита: "Може ли самото Битие, с неговите маларийни комари, деца войници и дегенеративни неврологични заболявания, да бъде наистина оправдано?".

Доколкото виждам, основната цел на Питърсън е да помогне на хората да изживеят един положителен отговор на този въпрос. Защото Питърсън е убеден, че Битието може да бъде "оправдано". Но от друга страна, което е също толкова важно, Питърсън иска да помогне на хората и на обществото като цяло да избегнат ужасните лични и социални последици, които настъпват, когато въпросът за оправданието на Битието получи отрицателен отговор. Както ще разгледаме в следващите статии, Питърсън е убеден, че ако стигнем до заключението, че Битието не може да бъде оправдано, тогава нашият личен живот и обществото като цяло започват да се разлагат. Без значение, което да оправдае съществуването ни, "центърът не може да се задържи", ако цитираме известното стихотворение на Йетс "Второто пришествие".

По-точно казано, Питърсън иска да ни помогне да избегнем ужасните последици, които настъпват, когато nihilизмът е приет, последици, които характеризират немислимите жестокости на ХХ век, които според Питърсън са пряк резултат от това, че западната култура изоставя юдео-християнската си ценностна система и приема nihilизма. Както ще видим, Питърсън се опира на богати познания от еволюционната биология, психологията, социологията и религиозната,

литературната и културната история, за да ни помогне да намерим смисъл, достатъчен да предотврати nihilism и да "оправдае Битието".

Оценка: Ще завърша с четири кратки критични забележки, изказани от гледна точка на историческата ортодоксална християнска вяра, която утвърждавам и от която ще оценявам критично работата на Питърсън в цялата поредица.

Първо, ако приемем възгледа на Питърсън, че съществуването непременно води до ограничения, страдание и превръщане, изглежда, че ще трябва да се откажем от традиционното християнско убеждение, че Бог може да съществува и всъщност е съществувал преди сътворението, без никакви ограничения, страдания или превръщане (поне в смисъл на усъвършенстване в каквото и да било отношение). При метафизичните условия, които Питърсън е поставил, ако Бог съществува като нещо повече от архетип - тоест онтологично - Бог би трябвало да е неразривно свързан, ако не отъждествен с ограниченията, страданието и превръщането, които са присъщи на цялата човешка реалност. Доколкото мога да разбера, концепцията за Бога, която най-добре отговаря на метафизичната схема на Питърсън, това е Богът, защитаван от мисълта за Процеса. Но, както съм твърдял и другаде, мисълта на Процеса се намира далеч извън параметрите на християнската ортодоксалност, до голяма степен поради току-що посочените причини.

Второ, ако приемем, че страданието е присъщо на Битието, тогава очевидно трябва да изоставим

библейското и традиционното християнско учение, че творението страда, защото нещо се е объркало. Със сигурност все още можем да открием дълбока истина в това учение, като го разглеждаме като мит, както по-късно ще видим, че Питърсън прави ефективно. Но макар някои древни и съвременни ортодоксални християни със сигурност да са били склонни да признаят, че Битие 3 е митичен израз на грехопадението, едва ли някое голямо богословие е отричало, че в нашето първично минало е имало действително грехопадение. (Единственото изключение са споменатите по-рано християнски неоплатонисти). Според ортодоксалния християнски възглед човешката история е можела и е трябвало да се развие по различен начин. "Грехът" и "трагедията на битието", за които говори Питърсън, са греховни и трагични именно защото не е трябвало да бъдат такива. По-късно ще видим, че отсъствието на каквато и да е концепция за грехопадението като действително събитие в мисълта на Питърсън е сред най-основните съображения, които поставят цялостната му перспектива в радикално противоречие с тази на историческото ортодоксално християнство.

Трето, ако приемем, че страданието е присъщо на Битието, тогава очевидно трябва да се откажем от библейското и традиционното християнско учение, че в бъдеще Бог ще възтържествува над всяко зло и ще премахне всяко страдание от творението. Както и в случая с грехопадението, все пак бихме могли да открием известна истина в това учение, като го смятаме за мит. И, разбира се, бихме могли да продължим да работим за премахването на колкото се може повече страдания;

точно затова Питърсън е написал книгата си. Но ако Питърсън е прав, страданието никога не може да бъде напълно премахнато от света. Не може да има окончателна победа. Макар че християните винаги са били склонни да признаят, че библейските изрази за тази бъдеща победа са изразени в митични термини, както Библията, така и християнската традиция твърдят, че ще има действителна, славна, окончателна победа, след която съвършената Божия любов ще проникне във всеки квадратен сантиметър от космоса.

И **четвърто**, ако приемем, че страданието е присъщо на Битието, вярвам, че ще трябва радикално да преосмислим традиционните християнски убеждения, че Бог е съвършено добър и всемогъщ и че е създал един добър свят от нищото (*ex nihilo*). Защото, ако нищо не е сбъркано, трябва да приемем, че или Творецът умишлено е създал творение, което е "подложено на безплодие" и "стене в родилни болки" (Рим 8:22-23), което вероятно поставя под съмнение съвършената Божия доброта, или това изпълнено с нещастие творение е най-доброто, което Бог е могъл да направи, което вероятно поставя под съмнение Божието всемогъщество. И в двата случая ще трябва да преосмислим библейското и традиционното разбиране, че творението първоначално е било "добро". Отново, единственият възглед за Бога, който метафизичните постулати на Питърсън могат да приемат, е нещо, което се доближава до Бога на теологията на процеса.

Лично аз намирам, че моите основания да приема библейските и традиционните християнски възгледи по тези четири въпроса са по-убедителни, отколкото

аргументите на Питърсън; че ограничеността и страданието са присъщи на Битието като такова. Съгласен съм, че всяко сътворено същество е ограничено и по този начин уязвимо за страдание. Но не съм убеден, че сътвореното битие неизбежно води до страдание. И макар да допускам, че Бог е трябвало да приеме определени ограничения, както и възможността за страдание, когато е създал света, съвсем не съм убеден, че Бог трябва да има ограничения и да изпитва страдание, камоли да се превръща (в смисъл да се усъвършенства).

Въпреки това, колкото и да не съм съгласен с имплицитно неортодоксалната отправна точка на Питърсън, това не означава, че отричам, че той има да ни научи на някои наистина проницателни неща, както за естеството на реалността, така и за това как можем да живеем най-добре, имайки предвид естеството на реалността. Както ще твърдя в следващите си статии, много от ученията на Питърсън са както полезни, така и противоречиви - а понякога са и двете.

ЧАСТ 2: СКОКЪТ НА ВЯРАТА

Ще започна с това, че получих няколко видеоклипа, в които Джордан казва някои доста скандални и обидни

неща. Честно казано, бях доста изненадан, тъй като намирам "12 правила за живот" като цяло за обмислена и обективна книга. Да, на моменти той е разпален (особено към края), но никога не е казал нещо подобно на това, което се вижда в тези клипове. Ще продължа да се съсредоточавам предимно върху книгата му, но тъй като някои ме помолиха да коментирам и клиповете, планирам да го направя в края на тази поредица.

Във връзка с това съм наясно, че някои читатели се интересуват най-вече от това, което имам да кажа за противоречивите конзервативни позиции на Питърсън по различни социални въпроси (например "правилните" роли на мъжете и жените, легитимността на социалните йерархии, отказът му да използва местоимения в среден род за транссексуалните хора). Обещавам, че ще стигна до тях след няколко публикации. Смятам, че би било несправедливо да се произнасяме по конзервативните социални позиции на Питърсън, без преди това да оценим основополагащите аспекти на неговата мисъл, които основават тези позиции. При липсата на това би било твърде лесно да определим възгледите му като неинформирани предразсъдъчни мнения, което, изглежда, се случва по-често, отколкото не. Това би било като да оценяваме "12-те правила" на Питърсън, без да се занимаваме с есетата, които ги обосновават. Всеки, който е чел "12 правила за живота", знае, че всяко правило едва докосва върха на айсберга от идеи и прозрения съдържащи се във всяко подкрепящо есе.

Поради тази причина се опитвам да систематизирам философията на Питърсън, както е изразена в "12-те правила на живота", като започвам с това, което според мен са най-основните аспекти на неговата мисъл. В

предишната публикация разгледах основополагащото убеждение на Питърсън, че страданието е присъщо на самата концепция за Битието. Видяхме, че най-основният въпрос, който "12 правила на живота" разглежда, е следният: Как можем да намерим смисъл, който да направи живота ни достоен за живеене пред лицето на неизбежните житейски трудности - особено когато нашето страдание или страданието на любим човек стане "екзистенциално непоносимо"? Което означава да се запитаме: как можем да оправдаем съществуването си и по този начин да оправдаем самото Битие?

Днес ще разгледам вярата, която според Питърсън трябва да възприемем всички, докато се борим със собствените си трудности и страданията, които сполетяват хората (и, бих добавил, животните) по света.

Когато Питърсън е бил млад, той се е замислял върху възможността, че "всички ценностни структури" всъщност са "просто дрехи на властта". С други думи, той до известна степен се е изкушавал да приеме постмодерната, деконструктивна перспектива на Derrida и други (същата тази философия, която сега е неговият основен враг). Любопитното е, че нещата, които започват да освобождават Питърсън от това изкушение, са неговите разсъждения за Холокоста и последвалите Нюрнбергски процеси, на които Херман Гьоринг, Рудолф Хес и още двадесет и двама високопоставени служители на Третия райх са осъдени за престъпления срещу човечеството.

Питърсън вижда, че моралните присъди произнесени срещу тези двадесет и четирима ужасни мъже не могат да се разглеждат само като проява на предпочитания на хората, заемащи властови позиции - като "облечени във

власт" - сякаш би било закономерно за някоя друга възможна култура, в която управляват други хора, да смята зверствата, извършени по време на Холокоста, за "добри". По-скоро Питърсън стига до извода, че моралните присъди, произнесени по време на Нюрнбергския процес, предполагат, че "ценностните структури" са част от структурата на самата реалност.

Това довежда Питърсън до следния важен извод:

Има действия, които са толкова ужасни по своята същност, че противоречат на същинската природа на човешкото същество. Това е вярно по същество в различните култури - във всички времена и места. Това са зли действия. За тези действия няма оправдание.

Това прозрение довежда Питърсън до осъзнаването, че "ако има нещо, което да не е добро, значи има и нещо, което е добро". И каквото и друго да съдържа "доброто", то със сигурност включва "всичко, което спира такива неща [като Холокоста] да се случат". Това прозрение вдъхновява Питърсън да възприеме моралния императив, който оттогава направлява живота му и който представлява етичната основа на целия му възглед за живота. "По възможно най-добрия начин - решава той, - ще действам с цел да облекча ненужната болка и страдание".

И все пак доброто и злото са обективни реалности. Така че решимостта на Питърсън да преследва доброто и да свежда до минимум страданието не може да се разбира само като негова лична житейска мисия, като че ли други хора биха могли също толкова основателно да

приемат житейска мисия, която е изцяло фокусирана върху себе си, която няма нищо общо с подобряването на собствения им морален характер и/или няма нищо общо с облекчаването на страданието на други хора или на животните. Питърсън по-скоро е убеден, че всяко човешко същество има присъщото морално задължение първо да се стреми да стане най-добрият човек, който може да стане и по този начин да се стреми да "направи света по-добър". Всеки човек е призван да се ангажира с "подобряването на битието, с главно "Б". Питърсън изразява този универсален императив, когато казва:

В душата си се придържайте към Истината и Висшето благо. Трябва да се установи подходящ за живеене ред и да се създаде красота. Има зло, което трябва да се преодолее, страдание, което трябва да се облекчи, и вие самите, които трябва да се подобрите...

Само този ангажимент, казва Питърсън, дава смисъл на живота ни и оправдава съществуването ни - въпреки неизбежното страдание, с което се сблъскваме, и въпреки ограниченията и несъвършенствата на собствения ни живот, които в една или друга степен неизбежно допринасят за страданието на света:

След като веднъж сте поставили "Направете света по-добър" на върха на ценностната си йерархия, вие изпитвате все по-дълбок смисъл. Това не е блаженство. Това не е щастие. Това е нещо по-скоро като изкупление за престъпния факт на вашето раздробено и увредено същество. Това е плащане на дълга, който имате за безумното и ужасно чудо на вашето съществуване.

По подобен начин Питърсън пише, че ако сте готови да "посветите живота си", за да "помогнете на света да се насочи по своята стремителна траектория към Рая и малко по-далеч от Ада", той "ще ви даде Смисъл, с главно С", който на свой ред "ще оправдае нещастното ви съществуване" и "ще изкупи греховната ви природа".

Питърсън е наясно, че решението да се живее според този морален императив изисква скок във вярата, защото "трагичните ирационалности на живота трябва да бъдат уравновесени от също толкова ирационален ангажимент към същностната доброта на Битието". Стремещт към добротата на Битието, с други думи, изисква вяра, че Битието в същността си е добро, въпреки ужасяващото страдание, което неминуемо го съпътства. Това не е нещо, което според Питърсън може да бъде доказано. То по-скоро изисква "акт на вяра", за чиято необходимост настоява датският философ Киркегор.

Всъщност Киркегор е най-известен с това, че говори за "скока на вярата" и тъй като Питърсън признава, че тази вяра е също толкова "ирационална", колкото и трагедията на живота, смятам, че "скокът на вярата" изразява решението, което Питърсън призовава хората да вземат, много по-добре от много по-малко радикалния "акт на вярата".

Питърсън разглежда темата за вярата на няколко места в "12 правила на живота", но дискусиата, която ми се стори най-интересна, се провежда в контекст, в който той сравнява Бога от Стария завет с Бога от Новия завет. Макар да смята, че разликата между тези два портрета на Бога често е била преувеличавана (отчасти защото приема, че в Откровението е изобразен един

изключително жесток Исус, което според мен и много други учени е фундаментално погрешно), Питърсън все пак признава, че новозаветното изображение на Бога като цяло е "вселюбящо и всеопрощаващо", докато в Стария завет Бог често е всичко друго, но не и това. Когато древните израилтяни "безгрижно са се лутали по грешен път", казва Питърсън, "те са се оказвали поробени и нещастни - понякога в продължение на векове - когато не били заличени напълно". И след това пита: "Разумно ли беш е това? Дали беше справедливо? Честно ли беше?" И продължава:

Авторите на Стария завет са задавали такива въпроси с изключителна предпазливост и при много ограничени условия. Те са приемали, че... Бог е природна сила. Дали гладният лъв е разумен, честен или справедлив? Що за безсмислен въпрос е това? Старозаветните израилтяни и техните предшественици са знаели, че с Бога не бива да се шегуват и че какъвто и Ад да допусне разгневеното Божество, ако му се попречи, той е реален.

След това Питърсън заключава; "След като наскоро преминахме през един дефиниран от бездънните ужаси на Хитлер, Сталин и Мао век, бихме могли да осъзнаем същото нещо". (Обърнете внимание как Питърсън приема, че тези ужаси отразяват "Ада", който едно "разгневно Божество" е допуснало, ако не и умишлено предизвикало, защото е било "прекръстено". Ще кажа повече за това в следващата публикация).

Именно в светлината на двата контрастни възгледа за Бога, открити в двата Завета, Питърсън формулира какво

означава да имаш вяра в основната доброта на Битието. Питърсън насърчава хората

...да решите, че ще започнете да се отнасяте към старозаветния Бог (Питърсън, по някаква причина, никога не използва определителен член, когато говори за новозаветния и старозаветния Бог), с цялата Му ужасна и често пъти произволно изглеждаща сила, сякаш Той би могъл да бъде и новозаветен Бог (въпреки че разбирате многото начини, по които това е абсурдно). С други думи, решавате да действате така, сякаш съществуването би могло да бъде оправдано с неговата доброта - ако само се държите правилно. И именно това решение, тази декларация за екзистенциална вяра, ви позволява да преодолеее нихилизма, негодуванието и високомерието. Именно тази декларация за вяра държи настрана омразата към битието с всички съпътстващи я злини.

С други думи, Питърсън ни насърчава да продължим да утвърждаваме добротата на Битието - представено от новозаветния Бог - въпреки че Битието може да бъде толкова несправедливо, толкова жестоко и капризно, колкото "гладния лъв" или всяка друга "сила на природата" - представена от старозаветния Бог. Пред лицето на произволните ужаси, които реалността/Бог (той често ги приравнява) нанасят на човечеството, Питърсън ни насърчава да действваме така, сякаш реалността/Бог са по същество добри и следователно да се посветим на "подобряването на Битието". И ние трябва да правим това, напълно съзнавайки "многото начини, по които това е абсурдно".

Според Питърсън древните евреи вече са възприели нещо подобно на тази абсолютна вяра. Отразявайки

готовността да поемат лична отговорност за собствените си трудности, което по-късно ще видим, че е основен принцип на етиката на Питърсън, той пише

Древните евреи са обвинявали себе си, когато нещата се провалят. Те са действали така, сякаш Божията доброта - добротата на реалността - е била общовалидна и са поемали отговорност за собствения си провал...

Алтернативата, добавя още веднъж Питърсън, "е да осъждаме действителността като недостатъчна, да критикуваме самото Битие и да потъваме в обида и желание за отмъщение".

Именно това абсурдно решение да действаме "сякаш" Битието е по същество добро, въпреки привидно произволните ужаси, които ни причинява, представлява вярата на Питърсън и точно затова смятам, че описанието на вярата като "скок" от Киркегор е подходящо. Макар че този скок в много отношения е "абсурден", Питърсън твърди, че той е оправдан, ако не и необходим, поради факта, че алтернативата му е много по-лоша. Защото, ако стигнем до заключението, че Битието не е добро - не е "оправдано" - Питърсън твърди, че ще се окажем в състояние да се спускаме надолу в бездънна яма от негодувание, арогантност, nihilизъм и "омраза към Битието", което Питърсън многократно определя като "Ад" и "зло".

Омразата към живота, презрението към живота - дори за истинската болка, която животът причинява - служи единствено за това да направи самия живот по-лош, непоносимо по-лош. В това няма истински протест. В

това няма никаква доброта, а само желание да се предизвика страдание, заради самото страдание. Това е самата същност на злото.

На друго място Питърсън отбелязва, че хората, които от болката на своето съществуване заключават, че битието не е добро, "флиртуват със самоубийството". А ако бремето на тяхното мизерно съществуване ги накара да направят още една крачка напред и да заключат, че "би било по-добре, ако самото Битие не съществуваше", те вече "си играят с геноцид - и по-лошо".

"Това, което е наистина ужасяващо - добавя Питърсън, - е, че подобни заключения са разбираеми, може би дори неизбежни - макар и да не е неизбежно да се действа по тях". Само като направим скок на вярата в същностната доброта на Битието, можем да предпазим себе си и културата си от този път към Ада.

На много места в книгата си Питърсън звучи като абсолютен прагматик, който твърди, че хората трябва да живеят така, сякаш Битието е по същество добро, просто защото алтернативата е толкова болезнена и потенциално толкова катастрофална. Той казва, че хората могат да "оцелеят през много болка и загуби" и да "устоят", ако "виждат доброто в Битието". Но "ако загубят това, те наистина са загубени". Следователно хората трябва да се стремят "към подобряване на Битието", макар и само "без да знаем алтернативата. Алтернативата е ХХ век", чиито ужаси, както многократно подчертава Питърсън, са пряк резултат от това, че хората са загубили вярата си в Бога, в добротата на битието, в реалността на ценностите и следователно в крайния смисъл на живота. Именно "смъртта на Бога", която Ницше обявява толкова смело - и според Питърсън толкова дълбоко - и

съпътстващата я смърт на юдео-християнските ценности, водят пряко до "големите колективни ужаси на комунизма и фашизма...". За Питърсън всяко убеждение и ангажимент, които могат да предотвратят това, са добри и заслужават да бъдат възприети, дори само поради тази причина.

Макар да смятам, че в материала, който разгледахме в това есе, Питърсън отразява някои интересни психологически и философски прозрения, също така съм убеден, че неговата прагматична защита на скока на вярата, както и концепцията му за "най-висшето благо", към което ни призовава, са фундаментално погрешни. И тези погрешни схващания, ще докажа, изкривяват решаващи аспекти на цялата му философия, както и на социалната му теория. За да запазя тази статия в разумен обем обаче, трябва да запазя тези възражения за следващата статия.

ЧАСТ 3: ОЦЕНЯВАНЕ НА ВЯРАТА НА ПИТЪРСЪН

"Именно след смъртта на Бога се появиха големите колективни ужаси на комунизма и фашизма..." - Джордан Питърсън

В предишната публикация изложих аргументите, които стоят зад вярата на Питърсън в същностната доброта на Битието. Сега бих искал да се спра критично на този основополагащ аспект на мисълта му, като предлага две групи възражения. Първата се отнася до прагматичната защита на Питърсън за предприемането на този скок на вярата, а втората - до концепцията на Питърсън за "най-висшето Добро", към което той непрекъснато призовава хората да се стремят.

1. ПРАГМАТИЧНАТА ЗАЩИТА НА ВЯРАТА НА ПИТЪРСЪН

В отговор на материала, разгледан в предната ни публикация, трябва да попитаме: прав ли е Питърсън, като твърди, че загубата на вярата в абсолютните ценности и същностната доброта на Битието - и по-конкретно загубата на вярата в Бога и в юдео-християнските ценности - е пагубна за хората и обществото? По-конкретно, дали ужасите на ХХ век са пряк резултат от това, че западните хора (предполагаемо) са загубили вярата си в Бога и в юдео-християнските ценности? Което означава да попитаме: убедителни ли са прагматичните аргументи на Питърсън в полза на вярата в съществената доброта на Битието?

Като убеден християнин бих искал да мисля, че е така. Определено би било апологетически изгодно, ако беше така. Уви, има редица съображения, които почти ме убедиха, че аргументът му всъщност е погрешен.

Като начало, не знам за никакви доказателства - а и Питърсън не предоставя такива - че светските хора, които нямат вяра в Бога, в изначалната доброта на битието или

в абсолютните ценности, са статистически по-склонни от религиозните хора да се устремят към ада на недоволството и отчаянието, какъвто би трябвало да е случаят, ако прагматичният аргумент на Питърсън е верен. Също така не знам за никакви доказателства - а Питърсън не ги предоставя - че светските хора са по-малко склонни да водят морално достоен живот от религиозните, както би трябвало да се очаква, ако аргументът на Питърсън е правилен.

Нещо повече, струва ми се, че самият факт, че християните в историята често са извършвали възможно най-жестоките деяния - и то обикновено в името на Бога - е достатъчен, за да покаже, че религиозната вяра не е по-добра от светската, когато става дума за насочване на хората към морално благоприличие. Точно обратното, все повече изследвания показват обратното, поне когато "Богът", в когото хората вярват, е изобразен като действащ с насилие в религиозната литература, която тези вярващи смятат за авторитетна (като например в Корана и Стария завет).

По същия начин няма доказателства, които да са ми известни - а и Питърсън не предоставя такива - че най-светските общества днес са по-малко здравословни от гледна точка на здравословното физическо и психологическо състояние на своите граждани, отколкото религиозните общества, както, струва ми се, би трябвало да очакваме, ако аргументът на Питърсън е валиден. Точно обратното, някои от най-светските държави на планетата (например Норвегия, Финландия, Исландия, Швейцария) неизменно се нареждат на едно от първите места по отношение на общото благосъстояние на своите граждани. Сходно явление откриваме и в Съединените

щати. Хората, живеещи в по-малко религиозни държави, обикновено са по-щастливи, по-здрави, по-богати, по-добре образовани, с по-малко предразсъдъци и с по-добре приспособени деца, отколкото хората, живеещи в по-религиозни държави. Те също така са склонни да имат по-силно чувство за цел, по-здрави взаимоотношения, по-рядко злоупотребяват с алкохол или наркотици, или са безработни, разведени, лишени от свобода или убити, отколкото хората в по-религиозните държави. Обратното би трябвало да е вярно, ако прагматичният аргумент на Питърсън е основателен.

Във връзка с това твърдението на Питърсън (изказано от много други консервативни мислители), че ужасите на ХХ век са причинени от загубата на вярата в Бога и в юдео-християнските ценности, е спорно. Наред с други неща, западните хора започват масово да отхвърлят юдео-християнските учения и ценности едва след Първата световна война. И макар че комунизмът и фашизмът са били атеистични и със сигурност са извършвали немислими зверства, не трябва да забравяме също, че Хитлер не е бил атеист. Всъщност неговият месиански комплекс е бил подхранван от (определено изкривената) вяра, че Бог е на негова страна и тази вяра е била широко разпространена в цяла нацистка Германия. Някои нацистки войници дори са имали на катарамите на коланите си гравирани "Gott mit uns" ("Бог с нас"). Тъжната и трагична истина е, че повечето от подкрепящите Хитлер, както в Германия, така и извън нея, изповядваха християнството. В тази светлина смятам, че е също толкова погрешно да се обвинява за "ужасите на ХХ век" само атеизмът, както е погрешно Ричард Докинс и други да обвиняват за тях само теизма.

Нещо повече, макар че някои забележителни западни интелектуалци през ХХ в. прегърнаха нихилизма (Бекет, Камю, Сартр и др.), масите не го направиха и все още не са го направили. Всъщност мнозинството от западните хора продължават да вярват в Бога, независимо от това как се определя "Бог". И накрая, ако прагматичният аргумент на Питърсън е верен, не би ли трябвало да очакваме, че светските западни държави днес все повече изпадат в социален хаос? Вместо това, по почти всички критерии за благосъстояние, по които може да се измери една страна, включително и по отношение на моралните устои, нещата в тези страни непрекъснато се подобряват, както и в повечето страни по света (макар и в по-малка степен). ⁽¹⁾

В "Братя Карамазов" Достоевски прочуто заявява: "Ако Бог е мъртъв, всичко е позволено." На строго логическо ниво мисля, че това е вярно. И все пак много малко светски настроени хора проявяват интерес да изследват дълбините на тази допустимост. Изглежда, че най-дълбоките ни интуиции, включително моралните ни убеждения, се управляват от сили, които са по-дълбоки от логиката и познавателните ни убеждения.

Питърсън не пропуска да отговори на тази критика. Той се придържа към една прагматична концепция за "убеждението", която предвижда, че можем да разберем в какво наистина вярва даден човек не като слушаме какво изповядва, а като наблюдаваме как действа. Следователно за него фактът, че светските хора продължават да водят морално достоен живот, предполага, че те все още вярват в Бога и в юдео-християнските ценности, независимо от изповядваното

от тях неверие. Той твърди, че просто няма истински атеисти, за голямо огорчение на атеистите.

По подобен начин Питърсън и друг път е твърдял, че устойчивостта на социалните структури е такава, че е необходимо време, за да могат индивидите и обществата да започнат да изживяват последиците от наскоро възприетите идеи (като нихилизма през XIX и XX в., според Питърсън). И той е дълбоко загрижен за това какво ще се случи със западната култура, ако и когато хората започнат да живеят с последиците от нихилизма, което означава, че хората ще започнат действително да приемат нихилизма.

Доколкото виждам, отговорът на Питърсън се сблъсква с два сериозни проблема. Първо, неговият аргумент (моралното поведение на светските хора показва, че те все още, несъзнателно, вярват в Бога) работи само ако се предположи, че хората трябва да вярват в Бога, за да действат морално. Но именно това е дискутираното нещо, което означава, че аргументът на Питърсън е кръгов.

Второ, изглежда, че Питърсън се опитва да си вземе от тортата и да я изяде. Питърсън твърди, че ужасите на XX век се дължат на загубата на вярата в Бога и в юдео-християнските ценности. Това предполага, че хората вярват в това, в което си мислят, че вярват и след това действат в съответствие с него. Но след това Питърсън обяснява и моралното достойнство на съвременните светски хора, като твърди, че хората всъщност не вярват в това, което си мислят, че вярват. И тогава какво е това? Вярват ли хората в това, което си мислят, че вярват, или не? Питърсън може да обясни моралното достойнство на съвременните светски хора, като твърди, че те не вярват.

Но тогава той не може също така да твърди, че ужасите на XX век се дължат на факта, че хората наистина вярват в това, което си мислят, че вярват и действат в съответствие с него. Не виждам начин той да изкаже последователно и двете твърдения едновременно.

Подобни съображения ме принуждават да заключа, че прагматичният аргумент на Питърсън в полза на вярата в същностната доброта на Битието е фундаментално погрешен. Мисля, че има убедителни причини да се вярва в Бога, в Христос, в юдео-християнските ценности и в същностната доброта на битието. Но аргументът на Питърсън, че ужасните неща неизбежно се получават, когато хората не вярват в тези (или подобни) неща, не е една от тях.

За съжаление на Питърсън неговата социално консервативна етика и упоритата му борба срещу постмодерния деконструктивизъм и ни依лизъм до голяма степен се подхранват от убеждението му, че тази философия неизбежно води до дегенерация на индивидите и обществото и в крайна сметка до ужасите на комунизма и фашизма.

Твърдението просто не издържа на наличните доказателства.

2. КОЕ ОБОСНОВАВА ВЯРАТА В ДОБРОТАТА НА БИТИЕТО?

Повечето западни хора, които мислят по този въпрос, вярват или че моралът е строго определен продукт на биологичната и културната еволюция, или че нашите основни морални интуиции отразяват или поне би трябвало да отразяват съвършено добрия характер на

един трансцендентен, личен, морален Творец. Първата група обикновено се състои от релятивисти и прагматици. Моралът или е "добър" само в смисъл, че работи, или, според деконструктивистите, твърдението, че моралът е "добър", просто изразява предпочитанията на управляващите. Втората група, напротив, обикновено се състои от абсолютисти, които смятат, че основните морални интуиции на човечеството са основани на реалността и надхвърлят всички култури.

Любопитното при Питърсън е, че той говори така, сякаш принадлежи към първата група, докато поддържа възгледите на втората група. Той последователно се позовава на биологичната и културната еволюция, за да обясни основните ни морални убеждения, и никъде в "12 правила на живота" не предполага, че трансцендентен личен Създател е оказал влияние върху двата процеса. И все пак, както видяхме, Питърсън категорично потвърждава не само че основните морални интуиции на човечеството надхвърлят "времето и мястото", но и че самото Битие е по същество добро. Следователно, твърди той, стремежът към усъвършенстване на Битието е "най-висшето Добро".

Следователно въпросът ми е следният: какво основава същностната доброта на Битието и следователно "най-висшето благо", към което Питърсън призовава всички да се стремим? Това е много важен въпрос, тъй като основната доброта на Битието и призивът да се стремим към най-висшето Добро лежат в основата на цялата етика на Питърсън.

Доброто, според това, което казва Питърсън, е морално (т.е. не само прагматично) качество, а моралните качества, твърдя аз, се срещат само в онези

личности, които са способни да вземат морални решения. Всъщност самият Питърсън свързва добротата, както и злото, с еволюцията на самосъзнателните субекти (за което според него става дума в историята за грехопадението на Адам и Ева). Това поставя следния въпрос: Дали еволюцията на самосъзнанието е създала, или просто ни е събудила за доброто?

Ако хората са създали доброто, тогава трябва да се запитаме как Питърсън може да твърди, че самото Битие по същество е добро? Ако, от друга страна, просто сме се събудили за доброто, тогава очевидно трябва да вярваме, че доброто, за което сме се събудили, ни е предшествовало. И ако моралната доброта може да бъде открита само в един личен, самосъзнателен морален агент, тогава изглежда трябва да приемем, че самосъзнателният морален агент ни е предшествовал.

Твърдя, че ако приемем съществуването на трансцендентен, всеблаг Бог, въпросът как самото Битие може да бъде същностно добро, както и въпросът как еволюционният процес е успял да създаде представители, които притежават способността да се събудят за тази същностна доброта, е разрешен. И все пак, ако Питърсън вярва в това, никога не бихте го разбрали, ако прочетете "12 правила на живота". Всъщност самият факт, че Питърсън се позовава единствено на еволюцията, за да обясни основните морални убеждения на човешкия род, навежда на мисълта, че това не е така. Начинът, по който той понякога (но не винаги) отъждествява "реалността" или "битието" с "Бога", подсказва същото, защото, както видяхме, реалността често е капризна и жестока и винаги се нуждае от усъвършенстване.

Това отново ни връща към въпроса: какво обосновава същностната доброта на Битието в натуралистично звучащата еволюционна рамка на Питърсън? Което означава да попитаме какво прави разбираем факта, че Питърсън разсъждава като член на първата група, докато защитава трансцендентния характер на моралните твърдения като член на втората група? Не мога да намеря отговор на този въпрос в "12 правила на живота", нито пък в нещо друго, което съм чувал от Питърсън.

Това води до втори и много сходен въпрос. Според Питърсън вярата в съществената доброта на Битието е необходима, за да се работи за същественото подобряване на Битието, което, както видяхме, е "най-висшето Добро". И все пак едно нещо може да бъде оценено като нуждаещо се от усъвършенстване единствено чрез измерването му спрямо по-висш стандарт, спрямо който то не успява да се справи. Следователно трябва да се запитаме как "най-висшето Добро" може да бъде подобрието на Битието, след като самото понятие за подобриение на Битието предполага стандарт, който надхвърля Битието и който го оценява като недостатъчно и имащо нужда от подобриение? И ако съм прав, като твърдя, че доброто е морално качество, което може да се открие само в един самосъзнателен морален агент, то следва, че стремежът ни към "най-висшето Добро" е разбираем само ако приемем, че съществува трансцендентен самосъзнателен Агент, чието битие е най-висшето Добро и следователно крайният стандарт, спрямо който се оценяват всички други твърдения за добро. Този върховен агент, който е върховното Добро, е това, което Библията и юдео-християнската традиция определят като Бог.

Позволете ми да се спра на този въпрос от една последна посока. Видяхме, че Питърсън насърчава хората да живеят така, сякаш реалността / "Бог" е едновременно "Сила на природата", която не е нито еднозначно справедлива, нито честна (защото реалността / "Бог" е способна на капризна жестокост), и същевременно да действат така, сякаш тази реалност / "Бог" е абсолютно добра, любяща и прощаваща.³ Именно разминаването между тези две различни схващания за реалността / "Бог", по преценка на самия Питърсън, прави скока на вярата, който той призовава хората да направят, "абсурден". И все пак, макар че, разбира се, трябва да упражняваме вяра, независимо от това в какво в крайна сметка вярваме, трябва да се запитаме дали вярата в добротата на Бога, а следователно и в същностната доброта на Битието, трябва да бъде "абсурдна"? Ако единственото, което подкрепя този абсурден скок на вярата, е прагматичният аргумент на Питърсън, че алтернативата е още по-абсурдна и прави съществуването ни много по-болезнено, тогава по дефиниция изглежда рационално да продължим да търсим по-разумна или дори просто по-малко абсурдна алтернатива.

Позволете ми да предложа такава. Какво би станало, ако решим да вярваме в съществуването на личен, морален, трансцендентен Бог, който е създал света и който съществува отделно от света? И какво, ако решим да вярваме, че този Бог-Създател е недвусмислено добър, любящ и прощаващ? Нещо повече, вместо да свързваме капризно жестоката реалност, в която се намираме, с Бога, както предполага Питърсън, какво би станало, ако вярваме, че Бог е отвъд и е различен от тази реалност? И

точно защото вярваме в недвусмислената доброта на този Бог-Създател, какво би станало, ако приемем, че всички страдания, които (сътвореното) Битие ни носи, винаги са пряк или косвен резултат от изборите, които са направили сътворените хора, а не от Бог? Какво щеше да стане, ако вярвахме, че ужасите, които ни сполетяват, не са неща, които Бог заговорничи, за да предизвика, както понякога се случва в Стария завет, а всъщност са неща, които вседобрият Бог мрази и работи за премахването им?

Дали това няма да направи решението ни да вярваме в основната доброта на (сътвореното) Битие, както и призова да се стремим да подобрим Битието, по-скоро рационално, отколкото абсурдно?

Разбира се, възприемането на тази перспектива би означавало, че ще трябва да приемем, че нещо се е объркало - ужасно много - в света, създаден от Бога. Както видяхме във втората ни публикация обаче, това е нещо, което Питърсън никога не би могъл да приеме, като се има предвид неговото метафизично предположение, че страданието е присъщо на самата концепция за съществуване. Нещо повече, тъй като голяма част от страданията, които хората и животните изпитват, са следствие от това, че природата е такава, каквата е, а не са резултат от някакво човешко решение, изглежда, че ще трябва да приемем и съществуването на един или повече сътворени космически агенти, които са способни на свободно вземане на решения и по този начин са способни да станат зли, точно както хората. И би трябвало да приемем, че тези агенти са способни да оказват разрушително влияние върху природата, включително върху естествената еволюция. (2)

Макар че Питърсън говори за "Сатаната" като митичен символ на злото, аз съм напълно сигурен, че той, както и повечето съвременни западни мислители, не приема сериозно възможността той действително да съществува като независим съзнателен агент. Сериозно. Ако го правеше, нямаше да има нужда да закотвя обяснението си за страданието в ограниченията, които са присъщи на Битието. Но колкото и немодерно да е това убеждение сред съвременните учени, аз например смятам, че нежеланието на Питърсън да приеме сериозно съществуването на Сатаната е крайно неудачно.

Както съм твърдял и на други места, вярата в съществуването на зъл агент на космическо ниво е дълбоко залегнала в Свещеното Писание и е била важен аспект от богословието на Църквата през цялата ѝ история. Нещо повече, интуицията, че светът е потиснат от един или повече злонамерени космически агенти, може да се открие по един или друг начин в почти всички първични култури в историята. Съществуват и редица други аргументи, които могат да бъдат приведени в подкрепа на това убеждение. Най-важното е, че както са разбирали почти всички богослови на ранната църква, ако отречем съществуването на Сатана като самостоятелно съществуващ агент със собствена свободна воля, е много трудно, ако не и невъзможно, да запазим вярата си в абсолютната доброта на Твореца, когато създаденият от него свят съдържа толкова много ужасяващо "естествено зло" - т.е. зло, за което не могат да бъдат обвинени свободните решения на хората.⁽³⁾

Вярата в съществуването както на все-добър трансцендентен Творец, така и на Сатана не само би направила призива на Питърсън да се стремим към

доброто и да се борим със злото рационално (а не абсурдно), но и би придала на този призив космическо, дори вечно значение. Нещо повече, щом веднъж повярваме, че Бог е трансцендентен и е Създател на всичко съществуващо, включително и на агента, който в някакъв момент от праисторията свободно е избрал да се разбунтува и да се превърне в Сатана, вече сме в състояние да приемем, че Бог в крайна сметка ще победи всяко зло и ще доведе творението, което окончателно да отразява Неговия вседобър характер и воля.

Твърдението на Питърсън, че страданието е необходима характеристика на самото Битие напълно изключва подобна надежда. Според собствения му прагматичен критерий, че всичко, което помага за предотвратяване на злото, е добро и трябва да бъде прието (колкото и абсурдно да изглежда), мисля, че Питърсън би трябвало поне да обърне сериозно внимание на перспективата, която току-що изложих.

1 Ханс Рослинг, Фактологията: Десет причини, поради които грешим за света - и защо нещата стават по-добре, отколкото си мислите (New York: Flatiron Books, 2018); S. Pinker, Enlightenment Now: Пинкер: "Разсъдъкът, науката, хуманизмът и прогресът" (New York: Penguin, 2018).

2 За моята собствена защита на тази позиция, основана на възгледа на НЗ и ранната църква, че болестите и смъртта отразяват действието на царството на мрака, вижте G. Boyd, "Evolution as Cosmic Warfare", в Creation Made Free: Отвореното богословие, ангажиращо науката, изд. Т. Джей Оорд (Юджийн, ОР: Пикуик, 2009 г.), 125-45.

3 Виж G. Boyd, Satan and the Problem of Evil: Towards a Trinitarian Warfare Theodicy (Downers Grove, IL: InterVarsity, 2001), 39-49, 294-95.

"Моделът на освобождението на земното ниво", в разбиране на духовното воюване: Four Views, eds. J. K. Bielby, P. Eddy (Grand Rapids: Baker, 2012), 129-57.

ЧАСТ 4: ДЕЛИКАТНИЯТ ТАНЦ

*"Ние вечно обитаваме ред, заобиколени от хаос.
Ние вечно обитаваме позната територия,
заобиколени от неизвестното." - Джордан
Питърсън*

Никъде в “12 правила за живот” (или където и да било другаде, за което знам) Питърсън не обединява различните аспекти на своята многолика философия, за да демонстрира как те образуват цялостна система. Доколкото ми е известно, никой друг не е направил това от името на Питърсън. И все пак не можете да разберете напълно, а още по-малко да оцените напълно защо Питърсън стига до противоречивите социални позиции, които поддържа, без да разберете систематичната структура на мисълта му. Ето защо посвещавам първата част от тази поредица за Питърсън на организирането на идеите му в последователна философска система, като започвам с това, което смятам за най-основните му убеждения.

Дотук видяхме, че Питърсън е убеден, че страданието е присъщо на самата концепция за Битието, тъй като да съществуващ означава да съществуващ като ограничено, уязвимо, крайно нещо (вж. 1 част). Видяхме също така, че постоянното страдание, свързано със съществуването, което често може да се почувства непоносимо, твърде лесно може да доведе човек до ада на негодуванието и отчаянието, дотам, че да стигне до заключението, че "би било по-добре, ако самото Битие не съществуваше". А това отчаяние, на свой ред, може да накара човека да стигне дотам, че да намрази съществуването и да обмисли "самоубийство" или дори "геноцид или нещо по-лошо" (макар че, признавам, не ми е ясно какво може да бъде "по-лошо" от геноцида). Нещо повече, това, което важи за отделните индивиди, важи и за всички групи от индивиди - а именно за всички общества.

Според Питърсън единственото нещо, което може да попречи на индивидите и обществата да се спуснат по този път към ада е всеки индивид да избере да вярва в същностната доброта на реалността или в "самото битие", което Питърсън често (макар и не винаги) отъждествява с Бог (друг път Питърсън твърди, че "Бог" се отнася до всичко, което човек определя като "своето най-висше благо"). Въз основа на тази вяра всеки човек трябва да се посвети на това да стане най-добрият човек, който може да стане, както и да работи за "подобряването на самото Битие", което Питърсън също определя като "най-висшето благо". (Като богослов ще призная, че непоследователната употреба на думата "Бог" от страна на Питърсън беше повече от дразнеща).

Питърсън е убеден, че ако вярата в основната доброта на Битието и стремежът към неговото усъвършенстване

се изгубят, както според Питърсън се е случило на Запад през XIX и XX век, когато вярата в Бога и в юдео-християнските ценности е загинала, то рано или късно целият ад ще се разрази. И най-яркото доказателство за това, според Питърсън, е възходът на комунизма и фашизма, заедно с ужасите, които те произвеждат през XX век (вж. 3 част).

Вявам, че именно това искрено желание да се предотврати повторението на подобна катастрофа формира основната мотивация зад целия философско-социологически и психологически проект на Питърсън. И именно убеждението му, че съвременният Запад не е далеч от това да потъне в този ад, обяснява страстта и смелостта, с които той защитава своите възгледи. В тази светлина не мисля, че ще е твърде пресилено да кажа, че Питърсън вижда в себе си нещо като месианска фигура, която е призвана да спаси западната цивилизация, като разобличи и опровергае повлияната от марксизма разрушителна идеология на постмодернизма, и по-точно на деконструктивизма, която е проникнала в нашите академични институции и която си пробива път в западното общество като цяло. И дори да се смята, че това е малко преувеличено за начина, по който Питърсън възприема себе си, безспорно е, че най-страстните му почитатели го възприемат по този начин.

Във всеки случай досега съм твърдял, че всяко от основополагащите убеждения и твърдения на Питърсън е проблематично, особено когато се преценява от ясно изразена християнска позиция (вж. 3 част). По моя преценка, ако западната цивилизация се нуждае от спасение, то това не е по причините, които Питърсън си

представя и това няма да го направи неговият интелектуален проект.

След като изложих основополагащите убеждения и твърдения на Питърсън, сега ще започна да очертавам и критично да оценявам най-основните аспекти на философската конструкция, която Питърсън изгражда върху тях.

ХАОС

Мястото, от което трябва да започнем, е с категориите "ред" и "хаос". Според Питърсън "хаосът и редът са два от най-фундаменталните елементи на живия опит" или "две от най-основните подразделения на самото Битие" (38). "Ние вечно обитаваме реда, заобиколени от хаос", пише той. И продължава:

В най-дълбокия Дарвинов смисъл ние сме адаптирани не към света на предметите, а към мета-реалностите на реда и хаоса, ян и ин. Хаосът и редът съставляват вечната, трансцендентна среда на живота...

Питърсън определя хаоса като "областта на самото невежество". Това е "неизследвана територия".

Нещо повече, Хаосът е това, което се простира, вечно и безгранично, отвъд границите на всички състояния, всички идеи и всички дисциплини... Хаосът е отчаянието и ужасът, които изпитвате, когато сте били дълбоко предадени. Това е мястото, на което се озовавате, когато нещата се разпаднат, когато мечтите ви умрат, кариерата ви се срине или бракът ви приключи. Това е подземният свят от приказките и митовете, където вечно

съжителстват драконът и пазеното от него злато. Хаосът е мястото, където сме, когато не знаем къде сме и онова, което правим, когато не знаем какво правим. Накратко, това са всички онези неща и ситуации, които не познаваме и не разбираме.

Отразявайки склонността си да открива идеите си, илюстрирани в древни истории (за които ще имаме какво да кажем по-нататък в тази поредица), Питърсън твърди, че хаосът е "вечната вода, tohu va bohu, безформената празнота, и теhom, бездната" в първия библейски разказ за сътворението (Бит. 1:2). Това е същият хаос, който "вечно се крие под тънката ни повърхност на сигурност". Питърсън намира за важно, че думата "извънредна опасност" е "производна на възникването", тъй като когато нашите "тънки повърхности на сигурност" се поддадат, ние преживяваме "повторното появяване на вечния дракон, от неговата вечна пещера, от неговия вече нарушен сън". И това, твърди той, "е подземният свят с неговите чудовища, които се надигат от дълбините". Всъщност то е "подструктурата на нещата".

Питърсън твърди, че хаосът упражнява нещо като безмилостно гравитиращо привличане върху нас. Той функционира по подобие на втория закон на термодинамиката, който казва, че всички системи естествено изпадат в безпорядък, освен ако няма постоянен приток на използвана енергия. Отнесено към ежедневието ни, това означава, че ако умишлено не държим хаоса настрана, той ще пробие тънката обвивка на нашата сигурност и ще ни погълне. За да поканим хаоса в живота си, не е необходимо да правим повече от това да спрем да се грижим за реда или, което стига до

същото, да игнорираме или да се преструваме, че не забелязваме хаоса, когато той започне да пробива. "Без внимание - пише Питърсън, - културата деградира и умира, а злото надделява".

Същото важи и за отделните хора. Например, Питърсън казва, че ако "избягвате отговорността да се изправите срещу неочакваното, дори когато то се появява в контролируеми дози" - ако се преструвате, че всичко е наред, когато съпругът ви ви ядоса, например - ще се окажете на път, по който "самата реалност" ще стане "неустойчиво объркана и хаотична". И той продължава:

Ако пропастта между преструвките и реалността остане незабелязана, тя ще се разшири, вие ще попаднете в нея и последиците няма да са добри.

Пренебрегнатата реалност се проявява в бездната на объркването и страданието.

По-нататък Питърсън поставя въпроса в митичен план. "Пренебрегваната реалност се преобразява (връща се) обратно към великата богиня на хаоса, голямото рептилоидно чудовище на Неизвестното". Това е "големият хищен звяр, срещу който човечеството се бори от зората на времето". За да предотвратим това, Питърсън ни напътства да не "крием малките чудовища под килима", защото там, в тъмното, "те ще разцъфнат" и "ще пораснат". Това е основната причина, поради която Питърсън поставя толкова голям акцент върху необходимостта хората да бъдат безмилостно честни със себе си и с другите. Всъщност неговото осмо правило за живот е: "Казвай истината - или най-малкото не лъжи".

Макар че хаосът е негативна реалност, доколкото разрушава реда в живота ни или в обществото, важно е да се разбере, че Питърсън не смята, че хаосът е негативен сам по себе си. Напротив, тъй като хаосът е съществена съставна част на Битието, а Битието е по същество добро, хаосът трябва да се смята за по същество добър. Всъщност Питърсън определя хаоса като "безформен потенциал, от който Богът от Битие 1 е призовал реда". Това е "същият потенциал, от който ние, сътворени по Онзи Образ, извикваме новите и постоянно променящи се моменти на нашия живот".

По този начин хаосът е потенциалност, възможност, творчество и свобода. Ако не ни се налагаше да се борим с хаоса, редът щеше да ни улесни до смърт. Животът би бил напълно стагниран и предвидим. Нищо нямаше да се променя, да изненадва, да расте или да се подобрява. Така че хаосът е добър, но само докато е балансиран и ограничен от реда.

РЕД

Като антитеза за хаоса, редът е "изследвана територия" и по този начин е област на познатото. Редът е "структурата на обществото", включително (обърнете внимание на това) "стотици милиони години стара йерархия на място, позиция и власт". И той продължава:

Редът е племе, религия, огнище, дом и страна. Това е топлата, сигурна дневна, в която грее камината и играят децата. Това е знамето на една нация. Това е стойността на валутата. Редът е подът под краката ви и планът ви за деня. Това е величието на традицията,

редът от чинове в училищната класна стая, влаковете, които тръгват навреме, календарът и часовникът. Редът е обществената фасада, която сме призвани да носим, любезността на събирането на цивилизованите непознати и тънкият лед, по който всички се пързаламе.

Хората се нуждаят от ред, тъй като по дефиниция животът ни, а и обществото ни, биха паднали в бездната на хаоса без този ред. В същото време, както хаосът трябва да бъде балансиран от реда, така и редът трябва да бъде балансиран от хаоса. Когато страхът от хаоса кара човек да налага прекалено много ред на себе си или на близките си, и особено на децата си, това винаги води до разрушителни резултати, смята Питърсън. Както ще обсъдим по-нататък в тази поредица, Питърсън е особено загрижен за прекалено чувствителните и прекалено закрилящи майки (любопитно е, че той никога не разглежда подобни опасения по отношение на бащите), които не оставят на момчетата си достатъчно пространство да изпитат хаоса, както се случва например, когато се опитват да потиснат цялата агресия на момчетата си. За важността на тази тема за Питърсън говори фактът, че две от неговите 12 правила се отнасят до нея (Правило 5: "Не позволявайте на децата си да правят нещо, което ви кара да не ги харесвате"; и Правило 11: "Не притеснявайте децата, когато карат скейтборд").

Питърсън се позовава на тоталитаризма, за да илюстрира вредата, която прекомерният ред нанася на обществено ниво. Той твърди, че тоталитаризмът настъпва, когато "разумът се влюбва в себе си" и идолопоклонически издига една или повече от своите идеи до позицията на абсолютен. След това този абсолютен се

налага на хората отгоре надолу, като по този начин се ограничава, ако не и напълно унищожава, радикалната уникалност, свободата и независимостта на индивидите. Питърсън стига дотам, че отъждествява "духа на тоталитаризма" с "Луцифер" на Милтън, и казва, че този дух "неизбежно произвежда Сатаната и Ада", както според него показват ужасите на ХХ век.

Тоталитаризмът обещава да спаси обществото от хаоса с наложената идеология и силния социален ред, който я съпътства, но точно защото този наложен ред се опитва да изолира хората от хаоса, той неизбежно има обратен ефект. Според Питърсън това, което всъщност спасява обществото, както и отделните хора, е когато хората поемат лична отговорност да се справят с хаоса по разумен начин. Защото само ако поемем отговорност за живота си (тема, която Питърсън никога не се уморява да повтаря) и изберем да навлезем в неизследвана територия, можем да се превърнем в най-доброто от себе си. "Това, което спасява - пише Питърсън, - е готовността да се учиш от това, което не знаеш." Това, добавя той, "е вяра във възможността за човешка трансформация". Най-разрушителният аспект на прекалено силния наложен ред на тоталитаризма е, че той "отрича необходимостта индивидът да поеме крайната отговорност за Битието".

НУЖДАТА ОТ БАЛАНС

Както вече би трябвало да очакваме, за Питърсън ключът към здравословния живот, както на индивидуално, така и на обществено ниво, е да се избягва прекомерният ред, както и прекомерният хаос, а вместо това да се постигне деликатен баланс между

двете. Трябва да се научим да "преодоляваме тази фундаментална двойственост" и да се научим да живеем с "единия крак здраво стъпил в реда и сигурността, а с другия - в хаоса, възможността, растежа и приключението". Нещо повече, тъй като хаосът вечно дебне точно под тънката повърхност, по която се пързалияме, трябва да поддържаме този баланс ежеминутно. Според Питърсън това е урокът, на който "музиката ни учи, когато слушаме - може би дори повече, когато танцуваме". Защото "хармоничните многопластови модели на предвидимост и непредвидимост в музиката карат самия смисъл да извира от най-дълбоките дълбини на [нашето] същество".

И все пак този деликатен танц миг след миг може да бъде поддържан само ако поемем крайната отговорност за собствения си живот, ангажираме се да станем най-добрия човек, който можем да станем и да се стремим да "оправим света". Само този стремеж, който, както видяхме, е предопределен от вярата в основната доброта на Битието, може да ни предпази от падане в разрушителните ями на прекаления ред от една страна и на прекаления хаос от друга.

Както самият Питърсън добре знае, схващането за живота като деликатен баланс между реда и хаоса е всичко друго, но не и оригинално. Тя датира поне от IV век преди Христа, когато гръцкият философ Хераклит и китайският философ Лао-дзъ създават своите трудове. Разсъжденията на Питърсън за реда и хаоса до този момент също не са били особено противоречиви - с изключение на порицанието му към (според него) прекалено чувствителните и прекалено грижовни майки.

В следващата статия обаче ще разгледаме как Питърсън прилага танца между реда и хаоса, за да осветли биологичната и

културната еволюция, тъй като това създава основата за всички негови ултра-консервативни заключения, които в настоящата ни културна ситуация са всичко друго, но не и неоригинални и безспорни!

ЧАСТ 5: ЕВОЛЮЦИОНЕН КОНСЕРВАТИЗЪМ

"Ако реалността е тази, която избира, тогава това, което е избрано от тази реалност трябва в някакъв смисъл да е правилно." - Джордан Питърсън

ЕВОЛЮЦИОННА МЪДРОСТ

Както е било вярно за Хераклит и Лао Дзъ и както редица области на съвременната наука демонстрират през последния век, Питърсън вярва, че самата реалност е структурирана като деликатен танц между реда и хаоса и всеки аспект на този танц се променя постоянно ⁽¹⁾. От биологична гледна точка еволюцията е това, което този танц е изглеждал през последните петстотин милиона

години. Поради тази причина Питърсън вярва, че всеки напредък в еволюционния процес отразява един вид танцуваща мъдрост - не в смисъл, че е направлявана от висш интелект, а просто в смисъл, че се намира начин да се оцелее. Видовете оцеляват, за да предадат своята ДНК, като намират нови и по-ефективни начини за запазване на реда и управление на хаоса в танца си с постоянно променящата се среда. Видовете, които не са успели да се приспособят към новите обстоятелства, когато приспособяването е било необходимо за оцеляването им, в крайна сметка са изчезнали.

За Питърсън това означава, че човешката природа отразява натрупаните стратегии за оцеляване на целия еволюционен процес, който е достигнал до нас. Има някои аспекти на тази наследена природа, които не разбираме и много аспекти, които може би бихме искали да бъдат различни. Например на много места в "12 правила на живота" Питърсън отбелязва, че западните либерали очевидно биха искали агресията да не е толкова дълбоко заложена в природата на мъжете, поради което настояват, противно на всички налични доказателства, че агресията е заучено поведение. Противопоставяйки се на това, което според него е предубеждение към агресията при момчетата, Питърсън твърди, че агресията е дълбоко закотвена в тяхната природа и че тя просто отразява нашето еволюционно наследство. Независимо дали ни харесва или не, танцът на еволюцията винаги е бил насилствен, смъртоносен танц и всеки организъм или вид, който не е имал достатъчно агресия, в крайна сметка е бил отсяван от този танц. Затова, макар Питърсън да признава, че агресивността както при момчетата, така и при момичетата трябва да бъде укротена, най-напред от

родителите, а след това, ако родителите не са свършили адекватна работа, от културата, самият факт, че хората имат наследена агресивна природа означава, че хората трябва да имат агресивна природа.

МЪДРОСТТА НА КУЛТУРАТА

Според Питърсън същото важи и за еволюцията на човешката култура - след като нашият безкраен танц с хаоса ни е накарал да започнем да формираме общества и да развиваме култура. Научихме, че е в интерес на всеки индивид да разработи и спазва правила, които ограничават индивидуалните ни свободи, но и ни позволяват да се възползваме от допълнителната сигурност от живота в хармонична група. Нещо повече, всеки напредък в еволюцията на човешката култура е отражение на мъдростта на един вид, който е усвоил по-ефективен начин опазване на реда и отблъскване на хаоса, който постоянно го заплашва.

И тук има някои аспекти на културата, които може би не разбираме (по-късно ще видим, че според Питърсън древните митове имат на какво да ни научат по този въпрос). И със сигурност има аспекти на културата, които не ни харесват. Например, Питърсън отбелязва, че

...културата е репресивна структура. Тя винаги е била такава. Това е фундаментална, универсална екзистенциална реалност...Тя ни потиска, тъй като ни вкарва в социално приемлива форма и пропилява огромен потенциал.

И все пак, колкото и да е потискаща и неприятна по друг начин, Питърсън твърди, че самият факт, че културните традиции, които включват и религиозните традиции на културата, са се запазили във времето, означава, че трябва да се смятат за мъдри. Хора, които "мислят за културата само като за потисническа", са "невежи", "неблагодарни" и "опасни". Техните възприятия са изкривени от идеология, а за Питърсън идеологиите винаги прекалено опростяват реалността, като я свеждат до една единствена сюжетна линия. За разлика от тях Питърсън редовно насърчава хората да се доверят на мъдростта на нашите традиции и да им позволят да формират ценностите и целите ни. Те възплъщават мъдростта на нашето минало, самата мъдрост, която ни е позволила да продължим да оцеляваме.

Това не означава, че според Питърсън културните или религиозните традиции никога не бива да бъдат оспорвани или подобрявани, тъй като хората продължават да се развиват като всичко останало.

Например веднага след като отбелязва, че хората, които мислят за културата само като за потисничество, са невежи и опасни, Питърсън продължава да казва "Това не означава ("надявам се, че от съдържанието на тази книга е станало пределно ясно"), че културата не трябва да бъде подлагана на критика". Но той със сигурност смята, че тези традиции трябва да се уважават дълбоко и да се променят много бавно и много внимателно, ако изобщо трябва да се променят. Казано с други думи, тъй като социалната (както и личната) промяна винаги е свързана с предприемане на стъпка отвъд "познатото" (реда) към "непознатото" (хаоса) и понеже винаги сме по-малко компетентни да се ориентираме в "непознатото",

отколкото в "познатото", безумно е да предприемаме тази стъпка прибързано и без да се съобразяваме с това, което можем да научим от миналото. А един от уроците, които Питърсън би искал да ни научи от миналото е, че редът е крехко нещо и може бързо да бъде завладян от хаоса, ако не спазваме културния ред, който ни е довел дотук.

КОНСЕРВАТИВНИЯТ ХАРАКТЕР НА ЕВОЛЮЦИЯТА

Според Питърсън правилната социално-консервативна позиция, каквато той защитава, в крайна сметка се основава на консервативния характер на самия еволюционен процес. "Когато нещо еволюира - отбелязва той, - то трябва да се основава на това, което природата вече е създала." И, продължава той:

Може да се добавят нови характеристики, а старите да претърпят някои промени, но повечето неща остават същите. Именно поради тази причина крилата на прилепите, ръцете на хората и перките на китовите удивително си приличат по формата на скелета... Еволюцията отдавна е поставила крайъгълните камъни на основната физиология.

За Питърсън фактът, че еволюционният танц между реда и хаоса винаги е протичал консервативно, както на биологично, така и (най-често) на културно ниво, подсказва, че това е най-мъдрият начин да се танцува. Казано на практика, много по-лесно е нещата да се влошат, отколкото да се подобрят, което просто потвърждава тезата, че социалните промени трябва да се

извършват предпазливо. Обратно, Питърсън твърди, че всички опити да се наложи бърза социална промяна, за да се развие някаква идеология и да се върви към утопична мечта, са неразумни и опасни, тъй като противоречат на природата. Хората, които се опитват да го направят, не зачитат натрупаната мъдрост на биологичния и културния танц, който ни е довел до мястото, на което се намираме.

За да илюстрираме това, нека разгледаме реакцията на Питърсън към онези либерали, които са загрижени за нуждите на хората, които не се вписват точно в категориите "мъж" и "жена" и които приемат, че "индивидуалните проблеми, независимо колко малки са те, трябва да бъдат решени чрез реструктуриране на културата, независимо колко радикално е то".

"Нашето общество е изправено пред все по-нарастващия призив да деконструира своите стабилизиращи традиции, за да включи все по-малък брой хора, които не се вписват или няма да се впишат в категориите, на които се основават дори нашите възприятия. Това не е нещо добро. Личните проблеми на всеки човек не могат да бъдат решени чрез социална революция, защото революциите са дестабилизиращи и опасни. Научили сме се да живеем заедно и да организираме сложните си общества бавно и постепенно, в продължение на огромни периоди от време и не разбираме с достатъчна точност защо това, което правим, работи. Така че небрежната промяна на нашите начини на социално съществуване в името на някакъв идеологически шаблон ("разнообразието") вероятно ще доведе до много повече проблеми, отколкото ползи, като

се има предвид страданието, което обикновено причиняват дори малките революции.

И след това той бие зловеща тревога:

Ужасът и терорът се крият зад стените, създадени така мъдро от нашите предци. Събаряме ги на свой риск. Несъзнателно се пързляме по тънък лед, а под него има дълбоки, студени води, където дебат невъобразими чудовища.

Може би най-краткото формулиране на биологичната основа на социалния консерватизъм на Питърсън се намира в дебата му с атеистката Сюзън Блекмор през 2016 г. На едно място в този дебат Питърсън определя "реалността" като "това, което избира", а след това продължава да твърди: "Ако реалността е това, което избира, тогава това, което е избрано от тази реалност, трябва в някакъв смисъл да е правилно" (2). Тъй като човешката природа и култура са крайният резултат от милиони и милиони години "реалност", която многократно е "избирала" един вид ред пред всички алтернативни видове ред и тъй като човешката природа и култура, такива, каквито ги намираме в момента, са резултат от този процес на избор, то според Питърсън следва, че трябва да считаме човешката природа и култура, такива, каквито ги намираме в момента, "в някакъв смисъл за правилни". Те са това, което ни е позволило да стигнем дотук. И в този смисъл те са "правилни", независимо дали ни харесват или не и дали ги разбираме или не.

Тъй като нашата природа и култура са "правилни" само в смисъл, че отразяват успешните ни адаптации към променящите се обстоятелства, и тъй като хората и всичко останало продължава да се развива, Питърсън настоява, че винаги трябва да се стремим да подобряваме природата и културата си. Но докато се отдаваме на стремежа си да изследваме "непознатото", без което нашият ред би станал застоен и потискащ, Питърсън ни предупреждава да не забравяме тази консервативна по своята същност природа на еволюцията. Всеки напредък запазва и надгражда всичко, което го е предшествовало. Така че отново трябва да балансираме стремежа си да изследваме "непознатото" с пълното осъзнаване на необходимостта да останем вкоренени в стабилността на "познатото".

Именно от тази предпоставка Питърсън извлича всички свои консервативни и силно противоречиви етични заключения, които ще започнем да изследваме и критикуваме в следващата публикация.

1 - Относно откритието на съвременната наука, че реалността е структурирана като танц между реда и хаоса, виж Джузепе Дел Ре, Космическият танц: (Филадельфия: Templeton Foundation Press, 2000 г.): "Науката открива тайнствената хармония на Вселената". За лек подход към същата тема, с акцент върху последиците от нея за богословието, вижте G. Boyd, The Cosmic Dance: Пол, МН: ReKnew Publications, 2016): "Какво може да ни научи науката за природата на времето, живота, Бога и хъмпти дъмпти".

2 - Вж: Невероятно.

ЧАСТ 6: ЙЕРАРХИИ, МЪЖЕСТВЕННОСТ И ЖЕНСТВЕННОСТ

*"Потискат ли ракообразните от мъжки пол
ракообразните от женски пол? Трябва ли да се
изменят техните йерархии?" - Джордан
Питърсън*

В предишните две публикации разгледахме възгледа на Питърсън за живота като деликатно балансиране между реда и хаоса ([публикация 4](#)) и изследвахме как той прилага този възглед към биологичната и културната еволюция. Еволюцията винаги е прогресирала, като е градила върху миналото, а не като го е разрушавала. Според Питърсън това е и начинът, по който културата като цяло е еволюирала и по който трябва да се развива. Опитите за форсиране на бързата промяна дестабилизируют културата и водят до хаос, често с катастрофални резултати. Ето защо Питърсън е толкова страстен противник на деконструктивизма, който напоследък е на мода сред академичните среди и си проправя път към основните течения (мейнстрийма) на западната култура.

В тази статия ще разгледам разсъжденията на Питърсън за йерархическата структура на културата (природата), като обърна специално внимание на възможните последици, които това има за неговото разбиране за мъжествеността и женствеността.

НЕОБХОДИМОСТТА ОТ СОЦИАЛНИ ЙЕРАРХИИ

Питърсън започва обсъждането на първото от своите "12 правила за живота" с разказ за омарите. Той отбелязва, че омарите си създават територия на океанското дъно, която смятат за "дом" и от която ловуват плячка и търсят ядливи парчета от всичко, което пада от непрекъснатия хаос на кланетата и смъртта отгоре. Проблемът обаче е, че омарите са много и всички те искат да се настанят в "домове", където храната е в изобилие.

Това създава конкуренция, а при конкуренцията има победители и губещи. Омарите, които са най-силни, най-умни и умеят да сплашват конкурентите си, получават най-добрите територии. Онези, които са най-слаби, най-глупави и най-малко способни да сплашват конкурентите, получават най-лошите територии. А всички останали се оказват някъде по средата. В резултат на това омарите съществуват в това, което Питърсън нарича "йерархия на господството". И всичко в живота на омарите, включително и химията на мозъка им (това не го знаех!), се определя от това къде се намират в тази йерархия. Онези, които са на върха, се ползват с множество привилегии, които са отказани на другите, в пряка зависимост от това колко ниско се намират тези

други в йерархията на господството. За омарите социалният статус означава всичко.

Но не само за омарите. Питърсън посочва, че като цяло това е характерно за цялото животинско царство. И колкото и да ни се иска да е различно, в човешкото общество винаги е било така - което едва ли е изненадващо, тъй като хората са еволюционно продължение на животинското царство. Ето защо, например, "най-богатите осемдесет и пет души" в света днес "имат колкото най-долните три и половина милиарда". Но, отбелязва Питърсън, "този принцип на неравномерно разпределение" се прилага и "извън финансовата сфера". Всъщност той се прилага "навсякъде, където се изисква творческо производство" и съответно навсякъде, където на преден план излизат присъщите на хората неравенства в способностите им. Например, Питърсън отбелязва, че "по-голямата част от научните статии се публикуват от много малка група учени". Също така "малка част от музикантите създават почти всички записи на комерсиална музика". И "само шепа автори продават всички книги" (за голямо съжаление на всички нас, по-малките автори!).

Питърсън е откровен относно фундаменталната несправедливост и бруталност на социалните йерархии. Тази несправедливост се корени в простия факт, че "ние не сме равни по способности или резултати и никога няма да бъдем". Всъщност, както току-що видяхме, "малък брой хора създават по много от всичко". И той продължава:

Победителите не вземат всичко, но вземат повечето, а дъното никак не е хубаво място за живеене. Хората са

нешастни на дъното. Там те се разболяват и остават неизвестни и недолюбвани. Те пропиляват живота си там.

Но колкото и несправедливи и жестоки да са социалните йерархии с техните привилегирани победители и нещастни губещи, Питърсън твърди, че те са напълно неизбежни, тъй като подобни йерархии са "невероятно древни, от еволюционна гледна точка" (313). Но създаването на йерархиите не само е резултат от древното ни устройство, но те са и неизбежни, като се има предвид, че хората с неравни способности се стремят към едни и същи цели. Питърсън стига дотам, че излага аргументи в две стъпки за това, защо социалните йерархии са необходими на хората, за да водят смислен живот.

(1) Колективният стремеж към каквато и да е ценна цел поражда йерархия (тъй като някои ще са по-добри, а други - по-лоши в стремежа, без значение каква е тя) и

(2) точно стремежът към целите до голяма степен придава на живота устойчив смисъл. Почти всички емоции, които правят живота дълбок и ангажиращ, изпитваме като следствие от успешното придвижване към нещо дълбоко желано и ценено. Цената, която плащаме за тази ангажираност, е неизбежното създаване на йерархии на успеха с неизбежното следствие от различията в резултатите.

Оттук следва, че "абсолютното равенство би... изисквало жертването на самата ценност - и тогава не би имало нищо, заради което си струва да се живее" (303).

В същото време Питърсън признава, че колкото и необходими да са йерархиите за едно общество, те могат

да създадат и значителни социални проблеми. Например, Питърсън твърди, че "има сериозни доказателства", че "склонността ценните блага да се разпределят с ясно изразено неравенство представлява постоянно съществуваща заплаха за стабилността на обществото". Когато един процент от горната част на обществото разполага с повече богатство от общото богатство на долните петдесет процента, докато значителен процент от тези долни петдесет процента понасят постоянни трудности, хората могат да започнат да изпитват дълбоко негодувание и да мислят за начини за коригиране на тази несправедливост. Резултатът може да бъде, и в исторически план е бил, социален катаклизъм, както твърде добре показва Марксистката революция в Русия в началото на ХХ век.

Неуспехът на комунизма и на всеки друг опит за социално инженерство на финансовото равенство кара Питърсън да заключи, че "няма очевидно решение" на този проблем. Ние просто "не знаем как да преразпределим богатството, без да въведем цял куп други проблеми".

ПОСТМОДЕРНИЯТ ОПИТ ЗА ДЕКОНСТРУИРАНЕ НА ЙЕРАРХИИТЕ

Тъй като според Питърсън социалните йерархии са както естествени, предвид древната им еволюционна история, така и неизбежни, като се има предвид, че хората преследват общи цели с неравностойни способности, той смята, че основният определящ фактор за социалния статус на даден човек в рамките на всяка конкретна йерархия е "Компетентност. Способност.

Умение. Не власт". Това го поставя в диаметрална противоположност на Derrida и други деконструктивисти, които твърдят, че "всички йерархични структури са възникнали единствено, за да включват (облагодетелстваните) и да изключват (всички останали, които следователно са потиснати)", и именно затова тези деконструктивисти се стремят да разрушат тези йерархии и справедливо да разпределят властта.

Според Питърсън това не е нищо повече от една необоснована марксистка идеология, която се корени до голяма степен в дълбокото възмущение от вродените неравенства в живота (макар че Питърсън признава, че то може да бъде продиктувано и от състрадание към изоставащите). За Питърсън просто в природата на нещата е заложено компетентните хора неизбежно да се издигат на върха и да се радват на лъвския пай от наличните социални привилегии, докато по-малко компетентните неизбежно да се оказват на по-ниско място в йерархията и по този начин да се радват на много по-малко привилегии. Това е начинът, по който нещата винаги са функционирали, както в природата, така и в човешкото общество и според Питърсън, въпреки че в някои йерархии се злоупотребява и те трябва да бъдат коригирани, по принцип така трябва да продължат да функционират нещата, ако искаме обществото да функционира добре и да запази хаоса.

Мнозина от по-некомпетентните, разбира се, негодуват срещу това йерархично устройство и именно това недоволство или недоволството на онези, които силно им съчувстват, подклажда тезата на деконструктивистите, че неравенството е свързано с властта, а не с компетентността и ги кара да разглеждат

"неравенството" като "сърцевината на всяко зло". И тъй като Питърсън вярва, че йерархиите са присъщи на всяка култура, той твърди, че тези деконструкционисти се стремят, съзнателно или не, към не по-малко от разрушаването на самата култура. И, както видяхме, той е убеден, че ако тези деконструкционисти не бъдат спрени, резултатът ще бъде нещо подобно на ужасите, които марксизмът донесе през XX век. Имайки предвид тази перспектива, не е чудно, че Питърсън публично се застъпва за това, че държавното финансиране трябва да бъде напълно прекъснато за всички университети, които внушават на студентите философията на деконструкционизма.

ПАТРИАРХАЛНАТА ЙЕРАРХИЯ НА ЗАПАДА

Разбиранията на Питърсън за закономерността на йерархиите са в основата на много от най-противоречивите му социални позиции, включително и на противопоставянето му срещу "равното заплащане за равен труд". Хората, които са компетентни в определена задача, могат да произведат два или три пъти повече от това, което по-малко компетентен човек произвежда за същото време. Защо, чуди се Питърсън, те трябва да получават еднакво заплащане? Според него заплащането трябва да се основава само на компетентността, независимо от пола, расата, възрастта или социалните недостатъци на човека.

Но никъде защитата на Питърсън на социалните йерархии не е по-страстна или по-противоречива, отколкото когато се изправя срещу "безумното и

неразбираемо" твърдение на деконструкционистите, че "всички различия между половете са социално конструирани" и са прикрит начин да се държат жените потиснати (314). Наистина, според деконструкционистите, които Питърсън е взел на прицел, западната цивилизация като цяло е създадена от мъже за мъже, с цел мъжете да бъдат поставени и да се задържат на върха и да притежават повече власт и следователно с цел да се държат жените далеч от върха и да притежават по-малко власт. С една дума, деконструкционистите твърдят, че западната култура е изначално патриархална и женомразка.

Питърсън няма да приеме това. Според него различията между половете са така дълбоко вкоренени в природата, както нищо друго не може да бъде. Всъщност той твърди, че тази разлика е "най-базовата категория", чрез която хората винаги са виждали света и че тази категория е "толкова стара, в известен смисъл, колкото и самият сексуален акт" (40). Нещо повече, макар Питърсън да признава, че "основната йерархична структура на човешкото общество е мъжка" (40), той все пак твърди, че "няма нито едно твърдо доказателство", че "западното общество е патологично патриархално" или че "основният урок на историята е, че мъжът, а не природата, е бил основният източник на потисничество на жените (а не, както в повечето случаи, техните партньори и поддръжници)". Няма и капка доказателство, "че всички йерархии", включително вероятно йерархичното предимство на по-голямата власт, което мъжете обикновено имат над жените в повечето общества, "се основават на властта и целят изключване". Затова той саркастично пита: "Подтискат ли

ракообразните от мъжки пол ракообразните от женски пол? Трябва ли техните йерархии да бъдат преобърнати"?

Смисълът на Питърсън, ако го разбирам правилно, е, че е естествено и следователно не е потискащо за мъжките ракообразни да са по-високо в йерархията на властта на омарите, отколкото за женските ракообразни. Ако реалността е избрала те да са по-високо, тогава трябва да смятаме, че е "в някакъв смисъл правилно" те да са по-високо. По подобен начин, ако мъжете като цяло са на по-високо място в социалната йерархия в повечето общества през историята и въпреки това днес, това може да бъде само защото реалността е избрала те да бъдат по-високо и следователно трябва да считаме, че това е "в някакъв смисъл правилно". Това е просто начинът, по който са се развили нещата, а както видяхме, Питърсън настоява, че както на биологично, така и на културно ниво нещата винаги се развиват по определен начин по някаква причина и тази причина, макар и да не е напълно неизменна, трябва да се смята за правилна, естествена и мъдра. Следователно, ако мъжете са склонни да се издигат на върха на социалната йерархия в повечето общества и ако поради това мъжете са склонни да притежават повече власт от жените, то от гледна точка на еволюционната рамка на Питърсън това предполага, че мъжете като цяло са по-компетентни от жените в придобиването и упражняването на власт.

Но Питърсън категорично отрича това да означава, че културата е резултат от тиранизирането и изключването на жените от мъжете, както твърдят деконструкционистите. Макар че културата "е символично, архетипно, митологично мъжка", Питърсън настоява, че културата "със сигурност е творение на

човечеството, а не творение на мъжете". Жените играят важна роля в създаването на културата, като "отглеждат деца и работят във фермите", което спомага за "отглеждането на момчетата и освобождаването на мъжете... за да може човечеството да се размножава и да се стреми напред".

За да разберем защо природата е "избрала" мъжете да притежават повече власт, Петерсън смята, че е жизнено важно да си спомним колко жесток е бил животът като цяло до неотдавна (и колко жесток все още е животът в слаборазвитите страни). Питърсън отбелязва, че

...и мъжете, и жените са се борили ужасно за свобода от непреодолимите ужаси на лишенията и необходимостта. Жените често са били в неравностойно положение по време на тази борба, тъй като са имали всички уязвимости на мъжете, с допълнителното репродуктивно бреме и по-малко физическа сила... жените е трябвало да се примиряват и със сериозните практически неудобства на менструацията, голямата опасност от нежелана бременност, риска от смърт или сериозни увреждания по време на раждане и бремето на твърде много малки деца.

Оттук Петерсън прави следното наблюдение:

Може би това е достатъчна причина за различните правни и практически отношения към мъжете и жените, характерни за повечето общества до последните технологични революции, включително изобретяването на противозачатъчното хапче.

Според Питърсън такива съображения трябва "да се вземат предвид, преди да се приеме като истинно предположението, че мъжете са тиранизирали жените" (303-04). Макар че Питърсън не се противопоставя на критиката на мъжката организация на социалните йерархии, той е дълбоко обезпокоен от онези, които в името на една идеология окарикатуряват миналото ни като такова на мъжка тирания, за да я разрушат безразсъдно. Според Питърсън това е един вид прекалено опростена история, която е типична за идеологиите. За да се избегне разрушителният социален хаос, промените трябва да се извършват предпазливо и обмислено.

МЪЖКИ РЕД И ЖЕНСКИ ХАОС

Трябва да се каже още нещо за гледната точка на Питърсън относно вродените различия между мъжете и жените. Видяхме, че Питърсън вярва, че разграничаването на половете представлява "най-основната категория", чрез която хората винаги са виждали света, и е толкова старо, колкото и "самият сексуален акт". По същество той изказва същото твърдение, когато твърди, че "хаосът и редът са два от най-фундаменталните елементи на житейския опит" или "две от най-основните деления на самото Битие" (38), тъй като според него редът е изначално свързан с мъжествеността, докато хаосът е изначално женски.

В многобройни древни истории, които според Питърсън отразяват дълбоки истини за нас самите и за природата на реалността, мъжествеността е символично

свързана с "познатото" (реда). "Това - допълва той - може би се дължи на факта, че първичната йерархична структура на човешкото общество е мъжка, както е и сред повечето животни". За разлика от това женствеността винаги е била символично свързвана с "непознатото" (хаоса).

Това "отчасти е така, защото всички неща, които сме опознали, първоначално са били родени от неизвестното, точно както всички същества, които срещаме, са родени от майките". Но той добавя: "Хаосът, вечното женско начало, е и съкрушителната сила на сексуалния подбор". И продължава:

Жените са подбиращи се майки ...Жената като природа е тази, която поглежда половината от всички мъже и казва: "Не!" За мъжете това е директна среща с хаоса и тя се случва с опустошителна сила всеки път, когато им бъде отказана среща.

И все пак, твърди Питърсън, "склонността на жените да казват "не", повече от всяка друга сила, е оформила еволюцията ни в творчески, трудолюбиви, праволинейни, с голям мозък (конкурентни, агресивни, доминиращи) същества, каквито сме". С други думи, именно защото жените винаги са се стремели да се съвокупляват с мъже, които са по-високо в социалната йерархия, естественият подбор е предпочел качествата на по-кадърните и елиминирал качествата на по-малко кадърните. А това води до непрекъснато повишаване на полето за изява, на което хората се състезават за по-високо място в йерархията. (Ще поставя под съмнение тази линия на разсъждение в следващата си статия).

Сега вече видяхме, че Питърсън смята, че животът е възможен само когато редът и хаосът се уравновесяват взаимно (пост 5). В този смисъл редът и хаосът са абсолютно равностойни и взаимно зависими. Не можем да кажем, че единият превъзхожда другия или че единият трябва да бъде привилегирован спрямо другия. Но различните роли, които редът/мъжествеността и хаосът/женствеността играят според Питърсън, невинаги ми се струват напълно равноправни. От една страна, самите понятия ред и хаос не са равнопоставени, доколкото хаосът е пейоративно понятие, докато редът е позитивно. Тоест редът описва положително състояние на нещата, докато хаосът описва това, което искаме да избегнем. Да, хаосът играе положителна роля в поддържането на реда от застой, но само по себе си не е положително понятие, каквото е редът. Макар че Питърсън със сигурност подчертава положителните и отрицателните аспекти на реда и хаоса и необходимостта от тяхното сътрудничество, не ми се струва, че той преодолява присъщата на хаоса отрицателна конотация в ежедневието ни език.

Фактът, че Питърсън смята, че йерархичният ред на обществото е архетипно мъжки и че е естествено мъжете по принцип да се издигат по-високо в йерархията на господството в повечето общества, засилва това подозрение, както и фактът, че Питърсън, следвайки Юнг, твърди, че съзнанието е символично свързано с мъжествеността. Петерсън намира тази "истина" за илюстрирана в "Спящата красавица", в която младата девойка се нуждае от "мъжкия дух, нейния принц", който да я "спаси", като бъде "нейното собствено съзнание". По същата причина Питърсън оценява филма на Дисни

Frozen като "дълбоко пропаганден", тъй като тук "жената не се нуждае от мъж, който да я спаси". (Спойлер: Анна е спасена от целувката на сестра си Елза).

Причината, поради която Питърсън заема тази позиция, е, че "жената със сигурност се нуждае от съзнание, за да бъде спасена, а... съзнанието е символично мъжко и е било такова от началото на времето". Питърсън допуска, че спасителният "принц" на жената не е задължително да бъде "любовник", а вместо това може да бъде "собствената ѝ внимателна будност, ясна визия и твърдоглава независимост". Но Питърсън допуска това само защото "това са мъжки черти - както в действителност, така и в символичен план".

Може би най-същественото е, че според Питърсън съзнанието е "процесът, който посредничи между [реда и хаоса]". Всъщност Питърсън твърди, че съзнанието е третата "първична съставна част" на битието (35). Следователно както редът, който винаги управлява хаоса, така и съзнанието, което посредничи между реда и хаоса, са архетипно мъжки и може би само на мен, но честно казано, не мога да не видя в това привилегировано положение на мъжествеността спрямо женствеността на най-фундаменталното ниво на битието, независимо от настояването на Питърсън за тяхното равенство.

Разбирам, че Питърсън прави категорично и важно разграничение между мъжкия и женския архетип, от една страна и биологичното разграничение на половете, от друга. Но, както ще аргументирам по-обстойно в следващата публикация, не мога да не се запитам защо съзнанието изобщо се свързва с мъжествеността. Всъщност не мога да не се запитам защо редът се свързва с мъжествеността, а хаосът - с женствеността. Разбира се,

Питърсън твърди, че това е просто начинът, по който хората винаги са очертавали своя опит за света в драмите и историите, и тъй като не съм специалист по древна митология, ще се доверя на думите му (поне засега). Но дори и да е вярно, не съм убеден, че това означава, че тази асоциация трябва да бъде приета от нас в настоящето.

Не е нужно човек да е пълен деконструкционист или да вярва на тезата "мъжете винаги са потискали жените", за да се запита дали асоциацията на женствеността с "непознатото"/хаоса и на мъжествеността с "познатото"/реда (както и със съзнанието) не е повлияна, в каквато и да е степен, от факта, че мъжете са били основните разказвачи на истории в историята. Това е поне мисъл, която си заслужава да бъде продължена и която ще подхвана в следващата публикация.

ЧАСТ 7: РАСА И СОЦИАЛНИ ЙЕРАРХИИ

"Степента, в която ужасната част от света се проявява в живота ви, е пропорционална на това колко сте недостатъчни... Ако сте се овладявали напълно, може би цялото страдание щеше да изчезне от живота ви, или поне цялото непоносимо страдание." - Джордан Питърсън

НЕОБХОДИМИЯТ БАЛАНС МЕЖДУ РЕДА И ХАОСА

Преди да оценя мислите на Питърсън относно социалните йерархии и расата, искам да обсъдя накратко две основни области, в които съм напълно съгласен с Питърсън. Първо, намирам доста мъдрост в многократните предупреждения на Питърсън да не се отнасяме с неуважение към "познатото" (реда) и да не се впускаме прибързано в "непознатото" (хаоса). Той призовава за балансиран подход към прогреса и макар да не съм сигурен, че самият той поддържа този баланс, както ще аргументирам по-долу, по принцип съм съгласен, че склонността ни да изследваме "непознатата територия" трябва да бъде балансирана с необходимостта да "уважаваме познатото" с цел поддържане на стабилността.

Но това не е лесно да се направи. Многобройни изследвания показват, че мозъците на около половината от населението са генетично устроени да са консервативни, да гледат положително на миналото, да отдават предпочитание на стабилността и да гледат песимистично на бъдещето, докато другата половина са генетично устроени да са либерални, да гледат отрицателно на миналото, да отдават предпочитание на поемането на риск и да гледат по-оптимистично на бъдещето.

Разбира се, има и много други фактори, които влияят върху възгледите на човека (например възпитание, социална среда, личен опит, собствен процес на разсъждение). И, разбира се, тук има континуум, като само крайните стойности в двата края отразяват изцяло консервативни или изцяло либерални импулси. Но тези изследвания все пак показват, че мозъчната ни структура ни насочва към единия или другия от тези два лагера.

Здравото общество се нуждае и от двете гледни точки поради всички причини, които Петерсън изтъкна. Без либерални умове, които осъждат несправедливостите от миналото, и без привличане на консервативни умове да изследват "непознатото", за да подобряват непрекъснато обществото, лесно бихме могли да се окажем в застои и потиснически социален ред. Но без консервативните умове, които апелират към мъдростта на миналото и се противопоставят на либералното влечение да експериментират с "непознатото", лесно бихме могли да се окажем в състояние да дестабилизираме на обществото и да изпаднем стремглаво в хаос.

За да се запази това равновесие обаче, и двете групи трябва да се доверяват на добрата воля на другата и да общуват помежду си по продуктивен начин. Както се вижда болезнено от настоящите културни войни, това необходимо доверие може бързо да изчезне и в резултат на това тази необходима комуникация може бързо да се превърне в обиждане с имена, лепене на етикети и демонизиране на противниковите страни. Така всяка група решава, че другата просто греши и че трябва да победи.

Трябва да осъзнаем, че този начин на мислене "задължително трябва да спечелим" просто гарантира, че

всички ще загубим. Според това, което аз чета, макар че основната грижа на Питърсън е свързана с либералите, които са възприели философията на деконструкционизма и които понастоящем печелят в Западната академия (което според него означава, че в крайна сметка ще спечелят и в по-широкото общество), той всъщност се опитва да призове към този баланс. Ако акцентът му е по-скоро върху опасността социалният хаос да погълне реда, отколкото обратното (а това е така), то е защото това е заплахата, пред която западната култура е изправена в момента.

Независимо какво мислим за деконструкционизма, този призив към либералите и консерваторите да започнат отново диалог със сигурност е на място. След като казах това обаче, ще заявя мнението си, че съм дълбоко песимистично настроен, че това някога ще се случи. И причината за това е свързана със схемите на мозъка ни и с кабелните новини.

Тестовите с ядрено-магнитен резонанс показаха, че когато хората се сблъскат с предполагаеми факти, които оспорват дълбоко заложените им убеждения, тяхната амигдала, която отговаря за рефлексна "борба или бягство", се задейства, а кората на предфронталния лоб, която отговаря за разсъжденията, е склонна да се изключи. От друга страна, когато хората се сблъскат с предполагаеми факти, които потвърждават дълбоко заложените им убеждения, центрове за удоволствие в мозъка им се активират, а предфронталната кора отново се изключва. Ето защо е много трудно да мислим обективно или да говорим рационално за убеждения, към които сме пристрастени.

Навремето имахме три телевизионни мрежи и в техен интерес беше да отразяват новините с възможно най-малко пристрастия, за да привлекат възможно най-широка аудитория. С появата на кабелните новини обаче хората могат да гледат филтрирана версия на новините, с която са съгласни и която следователно активира центровете за удоволствие в мозъка им. А когато на либерално и консервативно мислещите хора вече не им се налага да се опитват да видят света през очите на другия, те се втвърдяват в гледните си точки. С течение на времето те губят желанието, а след това и способността да разбират гледните точки на онези, които принципно не са съгласни с техните дълбоко заложиени убеждения. Следователно онези, които им се противопоставят, не могат да го правят на рационални или морални основания, което означава, че трябва да са или глупави, или неморални. Следователно с тях не може да се разсъждава. Те просто трябва да бъдат победени.

Ако някой има практично решение за това как западната култура може да обърне тази ужасна тенденция, той е по-умен от мен и трябва бързо да оповести решението си. Не искам да звуча апокалиптично, но сериозно смятам, че западната цивилизация, и особено Америка, е в сериозна беда. Демокрацията зависи от това, дали хората вярват в добрите намерения на онези, с които не са съгласни, и дали широката общественост разчита на споделени източници на информация. Всичко показва, че и двете предпоставки на демокрацията са се влошили значително през последните тридесет години.

Ако надеждата ви е закована единствено в Исус Христос, както и трябва да бъде, тази мрачна прогноза

няма да подкопае мира и оптимизма, които са част от наследството ви като гражданин на Божието царство. Възходът и падението на империите, основани на насилие - а всички те са основани на насилие - са толкова предсказуеми, колкото изгревът и залезът на слънцето. Въпреки че мнозина отчаяно настояват за обратното, Америка най-вероятно няма да се окаже изключение от това унифицирано правило, при условие че Господ не се върне през следващите стотина години, за да установи напълно Божието царство.

Ако за тази страна и за самата западна цивилизация има искрица надежда, тя се крие в младите хора, които се събуждат и осъзнават безумието на случващото се. Ако достатъчен брой хора започнат да осъзнават колко дълбоко умовете на хората се манипулират от кабелните новини и социалните медии и отчаяната нужда членовете на всяка демокрация да могат и да искат да обсъждат рационално и спокойно различията си, вместо да се демонизират взаимно въз основа на тези различия, все по-широките пропасти, които ни разделят, може би ще започнат да се обръщат. Въпросът се свежда до следното: Ще се окаже ли, че западните хора са по-умни от съблазнителната примамка на пропагандата и страха и от идолопоклонническата нужда да бъдат винаги прави?

Само времето ще покаже.

ВРЕДАТА ОТ ИДЕОЛОГИИТЕ

Намирам за проникателна и критиката на Питърсън към идеологиите. Привлекателността на идеологиите се състои в това, че те обещаваат прости решения на

житетските несгоди, но го правят, като пренебрегват сложността на реалността и неизбежността на житетските несгоди. Питърсън отбелязва, че идеологиите ...приемат една единствена аксиома: правителството е лошо, имиграцията е лоша, капитализмът е лош, патриархатът е лош. След това те филтрират и отсяват опита си и настояват все по-тясно, че всичко може да се обясни с тази аксиома. Те вярват нарцистично, че под цялата тази лоша теория светът може да се оправи, ако само те държат контрола.

В името на тази аксиома се преобръща мъдростта на миналото и се създава нов социален ред, поради което Питърсън смята, че идеологиите винаги клонят в тоталитарна посока. В процеса на възприемане от обществото идеологиите създават социален хаос, а нередко и масово насилие, а противоестественият ред, който налагат, поражда още повече ужаси, както според Питърсън демонстрира XX век.

Вече изразих своите резерви относно обвиняването на идеологията на нихилизма за ужасите на XX век. Всъщност може да се твърди, че тази гледна точка сама по себе си е прекалено опростяване, което се корени в една идеология. Както и да е, мисля, че критиката на Питърсън към идеологиите като цяло и към идеологията на деконструкционизма в частност е на място. Реалността винаги е по-сложна от идеята, която може да я обхване, независимо от това колко блестяща и всеобхватна е тази идея, а да се мисли обратното е чисто високомерие, което е изключително опасно.

ЙЕРАРХИИТЕ ОТРАЗЯВАТ ЛИ КОМПЕТЕНТНОСТТА?

Ако се върнем към мисленето на Питърсън за йерархиите, ще видим, че независимо от това, че Питърсън признава, че йерархиите могат да бъдат създадени поради с лоши мотиви и в такъв случай те са нелегитимни, той все пак смята, че йерархиите като такива са напълно естествени както в животинското царство, така и в човешкото общество. Те отразяват неравностойните способности на хората при преследването на една обща цел, като по-компетентните хора се издигат на върха, а по-малко компетентните потъват към дъното, в съответствие със своите способности.

Съгласен съм, че в животинския свят обикновено се действа по този начин и съм съгласен, че социалните йерархии в обществото трябва да действат по този начин. (В следваща статия ще твърдя, че общността на Царството е нещо различно). Но твърдя, че в действителност способността е само един от редица фактори, които определят мястото на човека в йерархията на едно общество и не е задължително той да е най-важният.

За илюстрация, безспорно е, че в Америка белите хора и особено белите мъже, имат статистически много по-голяма вероятност да се радват на властта и привилегиите да живеят по-високо в социалната скала и да избягват отчайващите недостатъци на живота на дъното, отколкото чернокожите, индианците и останалите небели групи. За да се обясни тази разлика, трябва или да се апелира предимно към исторически и социално-системни обяснения (например това има нещо общо с белите европейци, които крадат земя и заробват хората, за да установят тази земя като "своя"), в който

случай това привилегироване е несправедливо, или трябва да се апелира предимно към компетентността и личната отговорност на всеки индивид, като в този случай това привилегироване е напълно естествено. Поне в "12 правила на живота" и във видеоклиповете, които съм гледал досега, Питърсън последователно се позовава на второто обяснение.

Разбира се, никой не би отрекъл, че вродените способности заедно с готовността на човека да поеме отговорност за живота си допринасят за социалното му положение - освен ако, разбира се, не се намира в ситуация, толкова потискаща, колкото робството в Юга преди отмяната на режима, което прави способностите и личната отговорност на индивида почти без значение. Разбира се, могат да се посочат и отделни чернокожи, индианци и/или други небели хора, които благодарение на своята изключителна компетентност, упорит труд и обикновен късмет са "стигнали до върха". Но за всяко от тези изключения има неизброим брой такива, които не са успели. И въпросът е какво обяснява това?

ГОВОРЕЙКИ ОТ ПОЗИЦИЯТА НА БЯЛАТА ПРИВИЛЕГИЯ

И както казах, Питърсън постоянно апелира към личната отговорност и компетентност като към най-важния фактор, определящ мястото на човека в социалната йерархия. В действителност в лекциите и интервютата си Питърсън понякога създава впечатлението, че вярва, че поемането на отговорност за живота и стремежът към повишаване на компетентността е лек за повечето, ако не и за всички

страдания в живота на човека. Например в лекция за мъжките и женските архетипи Питърсън казва,

Степента, в която ужасната част от света се проявява в живота ви, е пропорционална на това, че сега сте недостатъчни...Ако се оправите напълно, може би всички страдания ще изчезнат от живота ви или поне всички непоносими страдания.

Това казва човекът, който упорито се нахвърля срещу идеолозите, които се опитват да вместят сложността на реалността в провокативното легло на една-единствена идея! Трябва да предположа, че Питърсън е донякъде хиперболизиран тук. Във всеки случай смятам, че постоянният апел на Питърсън към индивидуалната отговорност и компетентност, заедно с постоянното му подчертаване, че не трябва да обвинява обществото или нещо друго за проблемите си, го прави уязвим към обвинението, че наивно отразява привилегированата гледна точка на белия мъж.

За да бъде ясен, напълно съм съгласен с Питърсън, че хората трябва да поемат отговорност за живота си и напълно оценявам загрижеността на Питърсън за това, че хората изпадат в нагласата на жертви и обвиняват за проблемите си социалната несправедливост или личните си нещастия. Никой човек не може да се надява да подобри живота си, ако не поеме отговорност да промени всичко, което е по силите му да промени. Амин!

Но за бял мъж като Питърсън или като мен е твърде лесно да се застъпи за това, защото ние, белите мъже, обикновено имаме силата да поемем лична отговорност за голяма част от живота си. И ето защо белите хора като

цяло и белите мъже в частност, са склонни да оценяват социалните проблеми по-скоро в индивидуален, отколкото в системен план. За разлика от тях чернокожите, индианците и другите цветнокожи обикновено имат много по-малко власт да правят това, защото те наистина са в една или друга степен жертви на социална система, която е създадена от белите хора и която винаги е давала привилегии на белите хора.

Това, разбира се, не означава, че тези хора също не трябва да поемат отговорност за живота си и да работят за подобряване на своята компетентност. Но то означава, че сравнително ниското им положение в социалната йерархия не може да бъде адекватно обяснено чрез позоваване на тези фактори.

ВАЛИДНА ДЕКОНСТРУКЦИОНИСТКА КРИТИКА

Макар да не приемам универсалното твърдение на деконструкционистите, че всички социални йерархии (както и всички социални категории и ценности) са конструирани от хора с власт, за да облагодетелстват едни и да поставят в неравностойно положение други, смятам, че критиката на деконструктивистите е до голяма степен валидна по отношение на расовите отношения в Съединените щати. Америка е завладяна и структурирана от бели европейци с ясното разбиране, че това е "явна съдба" - т.е. за тези бели хора е било очевидно, че белите превъзхождат всички останали и следователно трябва да управляват всички останали. От вековете на насилствено робство, през епохата на възстановяването, наемането на затворници в началото

на ХХ век, Джим Кроу, до така наречената "война срещу наркотиците", довела до масовото лишаване от свобода на чернокожите днес, историята на Америка е в ужасяваща степен трагична история на белите, които се опитват да докажат истинността на доктрината за "явната съдба", като държат чернокожите далеч от властта (1).

Разбира се, винаги са се случвали и други неща. Трябва да се противопоставим на прекомерното опростяване от всички страни. Но аз твърдя, че расистката история на Америка и расистката йерархия, която тя е създала и все още поддържа, обясняват много по-ясно защо чернокожите, индианците и други небели групи са склонни да живеят в долната част на американската социална йерархия, докато белите са склонни да живеят в горната част, отколкото позоваването на личната отговорност или компетенциите на индивидите, които съставляват тези групи.

Всъщност, когато човек, чиято етническа група от векове страда от бялата институционална социална йерархия, чуе бял мъж като Питърсън да внушава, че "степената, в която ужасната част от света се проявява в живота ти, е пропорционална на това колко недостатъчен си" и че цялото му страдание може да "изчезне", ако "се съвземе напълно", това само потвърждава реалността на системните бели привилегии, които индивидуалистическото обяснение на етническите различия е склонно да игнорира.

ИЗБОРЪТ

И сега нещата стават още по-неприятни. Ако човек сведе до минимум историческите и институционалните

фактори, за да обясни етническите различия в социалната йерархия и вместо това се позове предимно на личната отговорност и компетентност, той на практика казва, макар и несъзнателно, че хората, които съставляват тези етнически групи, просто са по-малко компетентни и отговорни от белите или други, които са по-високо в социалната йерархия. Разбира се, Питърсън би отрекъл, че способностите на индивидите от дадена етническа група се коренят в "расата". Той по-скоро настоява, че те се дължат на множество комплексни фактори, които остават неизследвани, ако се спрем на "расовото" заключение - като например културата, трудовата етика, ценностите или средната интелигентност на всяка конкретна етническа група ⁽²⁾.

Не отричам значението на тези фактори (макар да признавам, че съм скептично настроен към тестовете за интелигентност), но струва ми се, че това просто изхвърля въпроса с още една крачка напред по този път. Защото тук отново трябва да направим избор. Дали можем да се позовем на историческите и системните аспекти на обществото, които да ни помогнат да обясним защо културата, трудовата етика и ценностите на дадена етническа група са такива, каквито са, както и защо това води до по-ниското им място в йерархията на социалните привилегии и власт. Ако обаче отхвърлим това заключение, ще ни остане само възможността да стигнем до извода, че тези променящи се фактори са присъщи на самата етническа група, което, струва ми се, е просто друг начин да стъпим на "расовото" заключение.

Искам да уточня, че не определям Питърсън като расист, макар че поради всички причини, които посочих, не мисля, че е неразбираемо защо това обвинение често

се отправя към него. Логиката, присъща на това мислене по отношение на йерархиите, личната отговорност и компетентността, се движи в посоката, особено когато се разглежда заедно с неговите постоянни призиви индивидите да престанат да обвиняват обществото за своите нещастия. Има причина, поради която белите групи на превъзходството са привлечени от него.

И това помага, че Питърсън категорично се противопоставя на концепцията за белите привилегии, която е тема на следващата ни публикация.

1 Виж М. Александър, Новият Джим Кроу: Масовото лишаване от свобода в епохата на цветната слепота (Ню Йорк: The New Press, 2012 г.).

2 Макар да пристъпва внимателно около темата, Питърсън вярва, че различните "раси" имат нетривиално различаващ се среден коефициент на интелигентност и е много уверен, че тестовете за интелигентност са безпристрастни и надеждни.

ЧАСТ 8: ПИТЪРСЪН ЗА БЕЛИТЕ ПРИВИЛЕГИИ

"Степената, в която ужасната част от света се проявява в живота ви, е пропорционална на това колко сте недостатъчни.... Ако се оправите напълно, може би цялото страдание ще изчезне от живота ви или поне цялото непоносимо страдание." - Джордан Питърсън

Тъй като последната ни публикация ([част 7](#)) беше посветена на въпроса за расата, сметнах за уместно да я продължа с размисъл за добре известното противопоставяне на Питърсън на концепцията за "привилегиите на белите", въпреки че тази тема не е засегната в "12 правила на живота". Вместо това ще направя оценка на аргументацията, която Питърсън излага срещу концепцията за "привилегиите на белите" в края на една много гледана двучасова лекция на тема "Политика на идентичността".

Първо искам да предложа две предварителни тези. Първо, аз съм бял човек в Америка, докато Питърсън е бял човек в Канада. Въпреки че има значително припокриване, що се отнася до расовите отношения в историята на нашите две страни, има и значителни разлики. В резултат на това има значителни разлики в отношенията между белите и не-белите, което според мен се отразява на значението на "привилегиата на белите" в различните ни контексти. Разясняването на тази разлика е извън обхвата на тази публикация, както и на моята експертиза. За целите на тази публикация ще съсредоточа вниманието си върху "привилегиите на белите" в Америка.

Второ, тъй като се фокусирам върху "бялата привилегия" в Америка и за да избегна навлизането в редица потенциални "заешки пътеки", ще говоря само за историята на расовите отношения в Америка и ще

огранича дискусията си до отношенията между белите, от една страна, и чернокожите и индианците, от друга. Това не е така, защото смятам, че белите са привилегирани само спрямо тези две групи, а защото именно тези две групи са били най-неблагоприятно засегнати, когато белите европейци завладяват Северна Америка и установяват своята социална йерархия, която е в полза на белите.

Трето, в интерес на пълното разкриване на фактите, трябва да призная, че ми беше трудно да напиша тази статия. Темата за расата, и особено за "привилегиите на белите", е тема, по която имам страстни убеждения и както споделих в предишната публикация, много е трудно да останеш спокоен и непредубеден, когато обсъждаш дълбоки убеждения с човек, с когото не си съгласен. Просто казано, провокативното видео на Питърсън, което ще разгледам в тази публикация, ме "предизвика". Установих, че трябва да го гледам многократно, за да се уверя, че съм чул правилно Питърсън (и признавам, че все още може да греша).

Признавам, че при писането на тази статия ми се наложи да взема няколко пъти "почивка", за да се уверя, че разсъждавам с помощта на главния си мозък (*frontal lobe*), а не реагирам с помощта на мозъчната си обвивка (*Amygdala*) (*признавам, че все още мога да бъда повлиян от мозъчната си обвивка*). Читателите трябва сами да преценят доколко успешно или неуспешно съм се справил с това начинание.

СЛУЧАЯТ СРЕЩУ БЕЛИТЕ ПРИВИЛЕГИИ

В разглежданото видео Питърсън най-напред изразява объркване относно това "защо постмодернистите са въвели каноничните разграничения, които са създали: раса, етническа принадлежност, сексуална склонност и полова идентичност".

(Не съм наясно как Питърсън прави разлика между "раса" и "етническа принадлежност" или "сексуална ориентация" и "полова идентичност", но за целите на тази публикация това няма значение).

Питърсън признава, че това със сигурност са "четири измерения, по които хората се различават", но отбелязва, че има "безкраен брой измерения, по които хората се различават". Хората се различават по отношение на интелигентността, привлекателността, здравето, богатството, географията, образованието, височината и теглото, и това са само някои от тях. Така че, Питърсън се чуди защо постмодернистите дават предимство на тези четири измерения пред всички останали?

Отговорът му е: "Защото това поддържа вашата проклета марксистка интерпретация, ето защо!" По този начин става ясно, че Питърсън вярва, че акцентът върху расата, както и в твърдението, че белите хора са привилигирани, е произволен и идеологически мотивиран.

(Същото важи и за "сексуалните наклонности" и "половата идентичност", но те са извън обхвата на тази статия).

След няколко комични плесници по отношение на непоследователността на постмодернизма (с които, между другото, съм напълно съгласен), Питърсън продължава да разглежда някои от предполагаемите

белези на белите привилегии, като например "През повечето време мога да пазарувам сам, сигурен, че няма да бъда следен или тормозен." След това той пита: "Това привилегия на бялата раса ли е или... просто привилегия на мнозинството?" Питърсън настоява, че е второто и че то е напълно естествено.

Не е ли това просто част от живота в рамките на собствената ти култура?"Живееш ли в своята култура, ти си привилегирован като член на тази култура. Очевидно е, че културата е за това, за да се.... Защо бихте си правили труда да построите това проклето нещо, ако то не ви носи ползи.

Питърсън признава, че едно от последствията от привилегиите на мнозинството е, че хората, които не са част от мнозинството, "получават по-малко ползи". Но според Питърсън "това не може веднага да се свърже с расата. Не можете просто да го направите и да кажете, че това е привилегията на белите. Има много неща, които биха могли да бъдат. Със сигурност например може да е богатството".

След това Питърсън се обръща срещу онези, които в името на борбата с расизма твърдят, че белите хора са привилегировани, като твърди, че това твърдение само по себе си е расистко.

"Да се присвояват на индивидите от една общност характеристиките на тази общност въз основа на тяхната расова идентичност е расизъм. Няма друг начин да го определим."

След като поднася още няколко разсъждения (diatribes - изобилие от думи) срещу постмодернизма и за

опасностите от марксистката идеология, която според Питърсън стои в основата му, Питърсън приключва лекцията си, като ни предупреждава, че постмодернистите са които ...ни манипулират с историческо невежество и философски хитрости, за да ни накарат да се чувстваме толкова проклето виновни за това, което нашите предци може би са направили или не... че позволяваме нашият срам и нашата вина да бъдат използвани като инструменти за манипулиране, за да приемем бъдеще, което не искаме да имаме.

Има седем точки, които бих искал да изтъкна в отговор на аргументите на Питърсън срещу белите привилегии. (*Поемете дълбок и бавен дъх*)...

1. За какво ни е да се фокусираме върху расата?

Очевидно Питърсън е прав, че има (на практика) безкраен брой начини, по които хората се различават един от друг, но не мисля, че е справедливо да се твърди, че хората, които се интересуват от "раса" или "етническа принадлежност", а не от някой от другите многобройни начини, по които хората се различават, го правят, защото това отговаря на тяхната "кървава марксистка интерпретация".

Не идеолозите, ръководени от марксизма, са решили да канонизират расата като основен начин за разграничаване на хората в Америка и (в по-малка степен) Канада. Това е било решено преди петстотин години, когато белите европейци са поробили и подложили на жестоко насилие милиони африканци и са избили и измамили безброй индианци. Същите тези хора не са извършили тези жестоки несправедливости въз

основа на богатството на хората, или привлекателността им, или височината, или интелигентността, или някое от другите "безкрайно....измерителни величини, по които хората се различават". Това е ставало на базата на расата. Всъщност самото понятие за различни раси (за разлика от етносите) е създадено от белите европейци до голяма степен, за да оправдае поробването и избиването на други етноси, които те са смятали за по-нисши.

Несправедливостта, свързана с установяването на бялата йерархична структура на Америка (и Канада) се отразява и до днес. В тази светлина изповядването от Питърсън обръкване защо хората (не само постмодернистите) се фокусират върху расата изглежда исторически наивно.

2. Марксизъм ли е да се фокусираме върху расата?

Съответно твърдението на Питърсън, че онези, които се занимават с расата, а не с което и да е от многото други "измерения", по които хората се различават, се ръководят от "марксистка идеология", също е несъстоятелно. Да, има постмодернисти, чиято грижа за расата е част от по-широк философски и социален дневен ред, но ми се струва, че противопоставянето на Питърсън на въпросната група го е заслепило пред възможността хората да се съсредоточат върху въпросите, свързани с расата, просто защото именно там са се случвали много от повечето несправедливости на западното общество в миналото и много от тях все още се случват в настоящето.

Например, трябва ли човек да се ръководи от марксистка идеология, за да бъде обезпокоен от факта, че

така наречената "война срещу наркотиците" е съсредоточена върху предимно чернокожите квартали в централните части на градовете и върху крека ("кокаинът на бедните"), въпреки че многобройни проучвания показват, че белите употребяват незаконни наркотици поне толкова, колкото и чернокожите, макар че те обикновено употребяват кокаин, а не крек? ⁽¹⁾ И трябва ли човек да се ръководи от марксистка идеология, за да се разгневи заради факта, че задължителните указания за присъди за крек са буквално сто пъти по-строги от тези за кокаин, което е само една от причините преобладаващото мнозинство от лицата, попаднали в затвора по време на тази "война срещу наркотиците", да са чернокожи ⁽²⁾?

Аз съм дълбоко загрижен за тези неща и въпреки това нямам афинитет към марксистката идеология и смятам, че съм толкова противник на философията на радикалния постмодернизъм (деконструктивизъм), колкото и Питърсън.

3. "Привилегиите на белите" не са "привилегии на мнозинството".

Не се съмнявам, че по принцип е вярно (макар и за съжаление), че хората, които изграждат дадена култура и установяват социалните йерархии на тази култура, обикновено се ползват с повече предимства от тези, които не са част от доминиращата култура (макар че в следваща публикация ще твърдя, че не би трябвало да е така сред хората от Царството). Но тук мисля, че Питърсън не успява да види гората сред дърветата.

Едно е малцинствените групи да "получават по-малко облаги" от мнозинството в културата, която то е установило, но съвсем друго е една група да се утвърди като мнозинство и да установи предпочитаната от нея култура, като нахлуе в дадената земя, избие и ограби коренното ѝ население, превърне го в малцинство в собствената му земя, а след това да получи векове безплатна работна ръка, като внесе и пороби хора от Африка! Бялата раса се е възползвала и продължава да се възползва по множество начини от тези фундаментални несправедливости, а чернокожите и коренните жители на Америка продължават да страдат по различни начини от тези фундаментални несправедливости. Ако Питърсън счита, че това е просто още един пример за типична привилегия на мнозинството, това означава, че по същество се нормализира това расистко минало и установената от него расистка социална йерархия.

Питърсън твърди, че "не можем веднага да свързваме" привилегиите на белите хора "с расата", като ги наричаме "привилегии на белите". "Не можеш да направиш това просто така", твърди той, защото "има много неща, които биха могли да бъдат", като "богатството" например. Сега, съгласен съм, че трябва да сме отворени към възможността, че има редица фактори, освен расата, които биха могли да допринесат за цялостното обяснение на икономически и социални различия, които са значими от статистическа гледна точка, между белите, от една страна, и чернокожите и коренните американци, от друга. Например от средата на 60-те години на XX в. до наши дни се наблюдава постоянна ерозия на традиционните семейни ценности в чернокожите общности. Броят на децата, отгледани в домове с един

родител, се е утроил, а заедно с това рязко е нараснал броят на семействата, живеещи в бедност, както и броят на младите хора, извършващи престъпления и попадащи в затвора.

Очевидно е, че тази катастрофална промяна не може да бъде обяснена с позоваване на робството или на каквото и да било друго преди средата на 60-те години на ХХ век. Макар да твърдя, че "войната срещу наркотиците" е допринесла значително за рязкото увеличаване на броя на чернокожите в затворите, някои социолози твърдят, че най-очевидното обяснение е експлозията на социалната държава, започнала в средата на 60-те години на ХХ век. Аз не съм убеден в тази теза, но тя със сигурност е фактор, който трябва да се вземе под внимание.

Същевременно, макар да съм съгласен, че трябва да се вземат предвид и други фактори, предположението на Питърсън, че привилегиите на белите/мнозинството може да нямат нищо общо с расата, отново ми се струва исторически наивно. Не можеш да поробваш и избиваш една раса хора в продължение на четири века, а след това, век и половина по-късно, да твърдиш, че продължаващите борби на този хора нямат нищо общо с расата! Да, благодарение на Движението за граждански права чернокожите и белите най-накрая са равни от гледна точка на закона. Но последиците от робството в миналото, както и системният расизъм, който продължава и до днес, са свързани с нещо много повече от закони.

Изводът е, че Питърсън и аз не печелим само защото сме част от мнозинството. Ние печелим, защото сме бели и сме косвени бенефициенти на всички

несправедливости, които нашите бели предци са извършвали спрямо другите.

Признавам, че това не означава, че белите хора днес трябва да изпитват личен "срам" и "вина" за това, което са извършили нашите предци, както изглежда предполага Питърсън. Но това означава, че като облагодетелствани от расовите несправедливости на нашите предци, белите, които се интересуват от справедливостта, трябва да признаят своята привилегия и да се опитат да я използват, за да създадат възможности за всички, които са били ощетени от същите несправедливости, от които сме се възползвали и ние.

Възгледът на Питърсън, че привилегиите на белите е просто пример за нормално мнозинство, се представя, че бялата раса е лишена от расово значение. Но той не само получава правото да прави това. Расистката история, която дава привилегии на белите спрямо чернокожите, индианците и другите, не може да бъде отменена. Нито пък някога трябва да бъде нормализирана или (което се свежда до едно и също нещо) заматена под килима чрез отъждествяване на привилегиите с бялата раса.

4. Неправилното разбиране на привилегиите на белите

Според мен Питърсън пропуска въпроса, когато твърди, че понятието "привилегия на белите" е расистко понятие. Ако "бялата привилегия" означаваше, че всички отделни бели хора са виновни за расизъм, тогава тя наистина би била расистко понятие. Защото в този случай концепцията би "приписала на хората от една общност атрибутите на тази общност въз основа на

тяхната расова идентичност". В действителност обаче "привилегиите на белите" просто описват очевидната реалност, че в Северна Америка белите хора обикновено се ползват с привилегии, които не са предоставени на чернокожите и някои други малцинствени групи. И признава, че това в една или друга степен е свързано с факта, че белите са се утвърдили като мнозинство на тази земя и са установили предпочитаната от тях култура за сметка на африканските роби и коренните американци.

Накратко, "привилегиите на белите" е констатация на факт, а не присъда за отделни хора. И като констатация на факт, честно казано, ми е трудно да разбера как някой може да я отрече.

5. Тревожно заключение

И така, трябва да се запитаме защо Питърсън е толкова против да признае това? Отговорът, според мен, се намира в неговото заключение. Както видяхме, той е убеден, че обвинението в привилегии на белите е част от опита на постмодернистите "да ни накарат да се почувстваме толкова проклето виновни за това, което нашите предци може би са направили или не... че да позволим срамът и вината ни да бъдат използвани като инструменти за манипулиране, за да приемем бъдеще, което не искаме да имаме".

Честно казано, намирам това твърдение за озадачаващо и малко обезпокоително по три причини.

Първо, кои са тези постмодернисти, които се опитват да накарат нас, белите хора, да приемем бъдещето, което

не искаме, като ни карат да се чувстваме виновни за това, което нашите предци "може би са направили или не са направили"? Чел съм и съм общувал с много напълно постмодернистични хора и честно казано, никога не съм срещал нещо, което да наподобява зловещата програма, която им приписва Питърсън.

Второ, за мен е любопитно, когато Питърсън се обявява срещу привилегиите на белите, езикът му става подчертано провинциален. Той твърди, че постмодернистите се опитват "да ни направят толкова проклето виновни ... че да допуснем нашия срам и нашата вина ... да ни манипулират така, че да приемем едно бъдеще, което не искаме да имаме". Към кого се отнасят тези местоимения от първо лице множествено число? Очевидно белите хора.

Ще устоя на изкушението да психологизирам защо Питърсън изведнъж говори по този начин. Вместо това просто ще отбележа любопитния факт, че тук Питърсън се идентифицира и говори от името на социална група (белите хора), която според него очевидно е подложена на преследване. Когато представителите на малцинствени групи говорят по този начин, Питърсън ги обвинява, че играят политика на идентичността. Не ми е ясно с какво поведението на Питърсън тук е по-различно от тях.

По същия начин Питърсън често изтъква колко погрешно е всеки член на дадена група да приема, че може да говори от името на цялата група, сякаш групата е хомогенна. И все пак тук Питърсън говори за това как постмодернистите се опитват да накарат "нас", белите, да се чувстваме толкова "проклето виновни", че да се

оставим да бъдем манипулирани, за да "приемем бъдеще, което не искаме да имаме". Само ще отбележа, че има много бели хора, които категорично не биха се съгласили с тази представа за начина, по който белите хора преживяват и искат.

И **трето**, какво точно е "бъдещето", което ние (белите хора) твърдим, че "не искаме", но за което се предполага, че сме манипулирани да приемем? Каквото и друго да е това нежелано бъдеще, изглежда ясно, че за Питърсън то е бъдеще, в което белите или вече не се ползват със специални привилегии, или бъдеще, в което изпитваме срам и вина, ако го правим. Което означава, че бъдещето, което ние, белите, очевидно искаме, според Питърсън, е бъдеще, в което да се чувстваме без вина, докато продължаваме да се наслаждаваме на белите си привилегии.

Тук отново само ще отбележа, че има множество бели хора, които категорично не биха се съгласили с представата на Питърсън за бъдещето, което ние, белите хора, искаме.

6. Поставяне под въпрос историята на белия расизъм

Обезпокоен съм също така от споменаването от страна на Питърсън в заключителното му изказване на "това, което може би са направили или не нашите [бели] предци". Какъв е смисълът на тази квалификация? Питърсън насочва въпроса достатъчно, за да ни уведоми, че според него явно има място за съмнение в някои сведения за това как "нашите [бели] предци" са използвали, малтретирали и убивали не-бели хора, но

оставя въпроса отворен. Квалификацията му отваря вратата точно толкова, че човек лесно би могъл да допусне възможността, че поведението на нашите бели предци спрямо не-белите може би не е било толкова лошо, колкото се съобщава.

Питърсън вероятно е загрижен, че някои постмодернисти преувеличават ужасите, които белите са причинили на чернокожите и индианците в миналото. На мен лично не ми е известно да има такива преувеличения, но нека приемем, че това се случва. В светлината на всички ужаси, които белите са причинили на чернокожите и индианците, които са безспорни и в светлината на факта, че това расистко минало обикновено е било омаловажавано в миналото и продължава да бъде омаловажавано от десните фанатици в настоящето, трябва ли наистина Питърсън да е толкова загрижен, ако някой преувеличава тези злодеяния - толкова загрижен, че да въведе в края на публична лекция, в която говори за привилегиите на белите, отворен въпрос за цялостната историческа достоверност на белия расизъм?

Най-малкото, това ми се струва неразумно и безчувствено. Представете си за момент, че сте еврейин и сте имали роднини, които са преминали през нацистките концентрационни лагери, като много от тях са загинали. Как бихте се почувствали, ако високоуважаван германски оратор завърши беседата си в защита на нормалната "привилегия на мнозинството" на германците в Германия, като каже, че няма да бъде наказан да се чувства виновен за неща, които Третият райх "може да е направил, а може и да не е направил"? Именно защото квалификацията е неопределена, този оратор току-що

легитимира гледната точка на онези, които отричат, че Холокостът, който вашите предци са преживели, някога се е случил.

7. Признание на значимостта на бялата раса

Ще завърша с едно наблюдение. Питърсън приема радикално индивидуалистична перспектива, в която всеки индивид е "малцинство от един". Той се съпротивлява срещу всякаква групова идентификация, която би намалила уникалността на всеки индивид, която е една от причините да се противопоставя толкова много на политиката на идентичността, да ненавижда груповите обобщения, да е предпазлив към всеки, който твърди, че представлява дадена група хора и да не одобрява "привилегиите на белите". Със същата цел, както в "12 правила на живота", така и в лекциите и интервютата, Питърсън с удоволствие показва колко често хората грешат, когато правят предположения за отделните хора на базата на групата, към която принадлежат.

Мисля, че индивидуалистичната перспектива на Питърсън и отхвърлянето на груповите идентификации дават много прозрения. И, в интерес на истината, трябва да добавя, че силната му позиция срещу всички форми на "колективистично мислене" го отдалечава от Алт-Райт (<https://en.wikipedia.org/wiki/Alt-right>) и особено от групите за превъзходство на бялата раса. Но също така подозирам, че силно индивидуалистичната перспектива на Питърсън му пречи да види или поне да оцени напълно реалността и значението на по-големите междучовешки общности, от които всеки индивид е част.

Макар че всеки индивид е напълно уникален, вярно е също така, че той е това, което е, по силата на общите неща, които има с другите. В една или друга степен те са това, което са, защото принадлежат към определена раса, имат определен пол (или не), принадлежат към определено семейство, част са от определена история и участват в определена култура. И макар че общите характеристики, които определят принадлежността на даден човек към определена група, никога не бива да ни карат да омаловажаваме неговата индивидуална уникалност, смятам, че трябва да се грижим и за това да не допускаме индивидуалната му уникалност да омаловажава значението на общите му характеристики с другите.

Джордан Питърсън е радикално уникален, но чертата, която споделя с другите бели хора, както в миналото, така и в настоящето, включително и с онези, които са завладели Северна Америка и са установили социалната йерархия, благоприятстваща белите, е, че и той е бял. Тази черта е част от това, което е Джордан Питърсън, както и от това, което съм аз и независимо дали Питърсън я признава или не, има голямо културно значение. Но ако има нещо, което си взех от видеото, което дискутирах, то е, че Питърсън не вижда това. Например, не мога да разбера как някой бял човек може да вижда това и все пак да продължава да твърди, че "привилегията на белите" е просто нормална "привилегия на мнозинството".

Подозирам, че Питърсън не успява да види значението на своята бяла раса отчасти защото радикално индивидуалистичната му перспектива го заслепява за това. Но съм почти сигурен, че Питърсън не успява да

разбере това заради собствената си бяла привилегия. Защото, ако Питърсън беше чернокож или кафяв, да се преструва, че расата му не означава нищо, вероятно нямаше да е приемлива опция. Поне за повечето чернокожи и кафяви хора в Америка те ежедневно се сблъскват със значението на чернотата и кафявостта.

Освен всичко друго, това означава, че няма да можеш да пазаруваш сам и да не се притесняваш, че ще те следят или тормозят.

Белите хора в САЩ имат лукса да не им се напомня редовно какво означава да си бял. Нашата бяла природа позволява на повечето от нас да се носят над суровата реалност, която редовно напомня на чернокожите, индианците и другите какво означава тяхната раса. Всъщност по-голямата част от белите хора дори не мислят за себе си като за бели. И затова, подозирам, че за Питърсън е лесно да пренебрегне културното значение на своята бяла раса.

Работата е там, че никой от нас не може да решава значението, което цветът на кожата и етническата му принадлежност имат в нашия конкретен социален и исторически контекст, да не говорим дали имат някакво значение. Ние наследяваме това по същия начин, по който наследяваме значението на думите в езика, който използваме. И ако сме загрижени да работим за справедливостта и за подобряване на расовите отношения в нашата страна, трябва да признаем това значение и да се борим с него.

Както често казва Питърсън, трябва честно да се изправим пред реалността, преди да разберем как да я подобрим.

1 See M. Alexander, *The New Jim Crow: Mass Incarceration in the Age of Colorblindness* (New York: New Press, 2012). 49-52.

2 Alexander, *The New Jim Crow*, 109.

ЧАСТ 9: КОЙ ТРЯБВА ДА РАЗТЪЛКУВА СВЕТА?

В предишните си две публикации част 7 Направих критична оценка на мисленето на Питърсън за йерархиите, расата и привилегиите на белите. В тази публикация ще разгледам три други аспекта на мисълта на Питърсън, които бяха изложени в част 4, част 5 и част 6.

ЗА СИЛАТА НА ЖЕНСКОТО "НЕ"

Първо, видяхме, че Питърсън твърди, че "склонността на жените да казват "не" (на мъжете) повече от която и да е друга сила е оформила еволюцията ни в творчески, трудолюбиви, праволинейни, с голям интелект (конкурентни, агресивни, доминиращи) същества, каквито сме". Тъй като жените естествено искат да се

съвкупляват с мъже, които са възможно най-високо в социалната скала, намирайки долната половина за нежелана, те са били основното средство, чрез което са се предавали благоприятни гени, докато неблагоприятните са били селектирани. Поради това полето на конкуренция, върху което мъжете трябва да се състезават за брачните ритуали, е ставало все по-високо и по-високо през цялата наша биологична и социална еволюция.

Макар да не оспорвам изследванията, показващи, че жените са по-избирателни брачни партньори, не съм убеден, че жените винаги или дори в повечето случаи са имали силата да казват "не", която им приписва Питърсън. Всъщност, поне откакто сме станали земеделци (около 12-10 000 г. пр. Хр.), жените като цяло не са имали силата да казват "не". Точно обратното, те по-често са били считани за собственост на мъжете, както е в Стария Завет. И далеч не са били избирателни по отношение на това, с кого да се съвкупляват, младите жени най-често са били продавани на фамилията, която е предлагала най-голяма сватбена зестра (или е предлагала други предимства за фамилията или рода на жената), както се случва и днес в много традиционни култури.

Доказателствата са нееднозначни за човешките традиции при сключването на брак преди това, въпреки че сред учените се наблюдава все по-голям консенсус, че старият образ на пещерния човек, който влачи жената за косата, далеч не е точен. Мнозина сега твърдят, че като цяло мъжете са били по-егалитарни като ловец-господар, отколкото когато сме станали земеделци. Този възглед не е безспорен, но дори и да го приемем, бихме си помислили, че конкуренцията между мъжете за най-желаните жени е играла поне толкова голяма роля в

сексуалния подбор, колкото и властта на жените да казват "не".

Този въпрос е важен, тъй като Питърсън твърди, че способността на жените да казват "не" е една от причините женското начало да се свързва символично с хаоса. Ако съм прав, имаме още една причина по-малко да смятаме, че тази асоциация се корени в самата природа на нещата. (Повече за това по-долу).

БАВНАТА ПРОМЯНА ПОНЯКОГА Е НЕСПРАВЕДЛИВА?

Второ, видяхме, че Питърсън твърди, че културните традиции трябва да се зачитат и променят много внимателно и бавно, ако изобщо, трябва да се променят. И, както казах по-рано, мисля, че има мъдрост в призива на Питърсън за балансиране на консервативния и либералния порив. Но се притеснявам, че силната съпротива на Питърсън срещу бързата промяна може да бъде използвана, за да се оправдае продължаването на традиционни практики в едно общество, които са наистина нехуманни и които биха оправдали бързата промяна.

Опасенията ми не са без исторически прецедент. В Америка преди отмяната на робството много хора, както в Севера, така и в Юга, още през XVIII в. са били съгласни, че робството трябва да бъде премахнато. Те просто настояваха, че това трябва да стане бавно, за да се предотвратят социалните сътресения, които биха възникнали в резултат на незабавното му премахване. Същият аргумент беше използван за поддържане на законите на Джим Кроу срещу движението за граждански

права. В известното си "Писмо от затвора в Бирмингам" МЛК (Мартин Лутър Кинг) разглежда този аргумент, изтъкнат в случая от група добронамерени, предимно бели пастори. Срещу тяхното насърчение да се забави, за да не се предотврати социалното сътресение, Кинг твърди, че "забавеното правосъдие е отказано правосъдие" (цитат, който може да се върне към твърдението на Уилям Пен: "забавеното правосъдие е несправедливост")?

Биха могли да се дадат множество други примери (например апартейдът в Южна Африка), защото истината е, че нечовешките традиции се запазват в структурата на едно общество само защото достатъчно хора, или поне достатъчно важни и влиятелни хора, се възползват от тях. Поради това в интерес на благодетелстващите се от една нехуманна традиция винаги е било да отлагат нейния край колкото се може по-дълго (и то обикновено едва след като опитите за пълно заглушаване на онези, които призовават за нейния край, са се провалили).

Моите опасения са, че логиката на социалния консерватизъм на Питърсън - а именно, че социалната промяна винаги трябва да се осъществява бавно и предпазливо - би довела до това, че всички, които я възприемат, ще застанат на страната на благодетелите на несправедливостта, което би ги поставило от грешната страна на всички социални революции, довели до трайни подобрения в обществото.

Искам ясно да заявя, че като последовател на Исус осъждам насието, което твърде често е било включено в тези революции. Вярвам, че Исус, както и социални революционери като Ганди и МЛК (Мартин Лутър Кинг), са показали, че драматични и бързи подобрения могат да

бъдат постигнати с ненасилствени средства, ако достатъчен брой хора са отдадени на ненасилието и ако тези хора са готови да страдат за своята кауза, а не да карат да страдат онези, които им се противопоставят.

Но колкото и неприятни да са понякога социалните катаклизми, има моменти, когато несправедливостта, причинена от дадена традиция, прави отлагането на нейното прекратяване още по-несправедливо.

МИНАЛОТО Е НАПИСАНО (ПРЕДИМНО) ОТ МЪЖЕ

И накрая, в "12-те правила на живота" Питърсън се позовава на мъдростта на древните традиции, религията и особено на митичните истории и според мен той извлича някои интересни и основателни прозрения от тези източници. В същото време това, което според мен липсва в оценката на Питърсън за древните източници, поне в "12 правила на живота", е признанието, че всички или почти всички тези истории първоначално са били предадени и записани от мъже. По този начин тези истории отразяват ясно гледната точка и проблемите на мъжете и бих си помислил, че признаването на този момент би повлияло значително на начина, по който ги оценяваме.

Например, дали фактът, че древните истории са били предавани и в крайна сметка записани от мъже, има нещо общо с това, че редът, царството на "познатото", е символично свързан с мъжествеността, докато хаосът, царството на "непознатото", е символично свързан с женствеността? До голяма степен съм съгласен с Питърсън, че съществуват истински биологични и

психологически различия, които обикновено (това е континуум) разграничават мъжете и жените до такава степен, че членовете на всяка група нерядко възприемат членовете на другата група като дълбоко загадъчни. Но не може ли фактът, че древните истории са написани от мъже, да обясни до голяма степен защо жените са идентифицирани като мистериозната "непозната" в тези истории? Ако жените бяха отговорни за предаването и записването на тези истории, може би нямаше да се окаже, че мъжете се асоциират със загадъчната "непозната"?

Трябва да се замислим за архетипното свързване на женствеността с хаоса и по други причини. В края на краищата, не е ли справедливо да се каже, че мъжете, с тяхната допълнителна агресия, предизвикана от тестостерон, гордост и твърде често крехко его, винаги са били склонни да внасят в света много по-разрушителни форми на хаос от жените? И обратното, не е ли вярно, че традиционните роли, които жените са поемали в историята, винаги са били насочени към запазване и защита на реда в семействата и обществата, много често срещу хаоса, който съпрузите и другите мъже внасят в семейството и обществото?

В тази светлина трябва да се замислим защо редът постоянно е изобразяван символично като мъжко качество в древните истории, докато хаосът е изобразяван символично като женско качество. Да се отрича, че това има нещо общо с факта, че тези истории са написани от мъже, означава да се одобри мъжката перспектива на тези истории като истинска и непреходна перспектива, което, честно казано, е точно това, което виждам, че прави Питърсън. И това е една от причините,

поради които не ми е трудно да разбера защо много жени намират неговата гледна точка за дразнеща, ако не и опасна.

И накрая, трябва да се запитаме защо Питърсън (следвайки Юнг) отъждествява съзнанието с мъжествеността, като същевременно твърди, че "внимателната бдителност, ясната визия и твърдата независимост" са "мъжки черти"? Във връзка с това, защо трябва да вярваме на древни и съвременни истории като "Спящата красавица", които изобразяват жените като нуждаещи се от "спасяване" от "принц" (или от собствения си "мъжки дух"), чиято целувка е необходима, за да станат съзнателни?

Бих си помислил, че традиционната роля на жените да се грижат за нуждите на децата и обществото, докато мъжете са на лов или на война, би изисквала от тях да са също толкова съзнателни и да притежават всички горепосочени "мъжки" качества поне в същата степен като мъжете. И така, как изобщо тези качества се свързват символично с мъжествеността?

Питърсън просто твърди, че съзнанието е било символично свързано с мъжествеността "от началото на времето". Тъй като не съм експерт по древна митология, ще приема това за вярно (макар че в следваща публикация ще дам причини да съм подозрителен към някои от интерпретациите на Питърсън на древни истории). Но дори и да е вярно, каква тежест трябва да има този факт, когато знаем, че тези древни истории са отразявали гледната точка на хората, които са ги създали "от началото на времето"? Ако жените са били основните носители на устните предания и основните автори на древните текстове, смята ли Питърсън, че те биха се

съгласили, че съзнанието, или внимателната будност, яснотата на погледа и твърдата независимост", са ясно изразени "мъжки черти"? Аз, например, силно подозирам, че не.

Ето още един момент, в който смятам, че деконструкционизмът има право на мнение, независимо от многобройните му недостатъци като цялостна философия. Защото според него този, който има право да разтълкува света, контролира света. Благодарение най-вече на своята като цяло превъзхождаща сила и на липсата на биологичните тежести, с които жените трябваше да се справят до близкото минало (например менструация, раждане на деца), мъжете обикновено са имали властта да разтълкуват света (както е отразено в древните истории) и следователно да контролират света. Това не означава, че подкрепяме постмодерното твърдение, че мъжете са тиранизирали жените през цялата история. Просто трябва да се каже, че мъжете обикновено са контролирали разказа, чрез който светът се интерпретира.

Ако приемем, че перспективата, отразена в тези истории, се корени в самото естество на нещата, както прави Питърсън, ние просто гарантираме, че мъжката перспектива в тези истории ще продължи да контролира нашия интерпретиращ разказ. А аз, например, смятам, че това би било трагично. По моя преценка ние сме се развили до такава степен, че е време патриархалното измерение на нашето минало да бъде премахнато. Предвид технологичната и цифровата революция то вече не е нито необходимо, нито полезно. Но премахването му изисква първо да признаем, че интерпретацията на света в миналото - включително свързането на

мъжествеността с реда и женствеността с хаоса - отразява гледната точка на мъжете и не се корени в самата природа на нещата.

Позволете ми да завърша с една спекулация: Като се има предвид колко трудно е било за хората просто да оцелеят до недалечното минало, Питърсън може би е прав, като твърди, че за нашия вид е било изгодно мъжете обикновено да имат повече власт от жените. Тяхното общо взето превъзходство в силата и по-високите нива на тестостерон, съчетани с биологичните тежести, вероятно са направили неизбежното, а може би дори необходимо, мъжете да поемат лидерски роли в своите племена и култури. Въпреки това твърдя, че технологичните и цифровите революции са направили общо взето по-добрата физическа сила на мъжете и биологичната тежест на жените до голяма степен без значение, когато става въпрос за водещи роли. Всъщност, с плашещия напредък на военните технологии, тези революции вероятно са превърнали по-високите нива на тестостерон при мъжете в отговорност.

В тази светлина бих твърдял, че това, от което светът се нуждае сега, е да има повече хора начело, чиято биология и роля в традиционните култури ги е направила по-малко умели в ловуването и войната и по-умели в изграждането на взаимоотношения и запазването на реда в семейството и обществото.

Накратко, напълно убеден съм, че светът ни сега се нуждае от повече жени и по-малко мъже, които да командват.

ЧАСТ 10: ПОКВАРАТА НА ТВОРЕНИЕТО

"Когато способността им за агресия се оказва ограничена в рамките на един прекалено тесен морал, онези, които са единствено или просто състрадателни и самопожертвователни... не са в състояние да предизвикат истински справедлив и подходящ за самозащита гняв, който е необходим, за да се защитят." - Джордан Питърсън

В предишните три публикации ([част 7](#), [част 8](#), [част 9](#)) предложих критична оценка на философията на Питърсън за йерархиите, расите, мъжествеността и женствеността от строго "естествена" гледна точка (т.е. без да предполагам перспектива на вярата). В този и следващия пост обаче ще направя критична оценка на аспектите на мисълта на Питърсън, които разгледахме в части 4-6 ([част 4](#), [част 5](#), [част 6](#)) от гледна точка на ясно изразена християнска перспектива. (Внимание: моята оценка предполага, че читателите са прочели тези по-ранни постове).

ЛИПСАТА НА ПЪРВОРОДНИЯ ГРЯХ

В началото ще развия нещо, което споменах още във втория си пост (част 3): а именно, че Питърсън не оставя място за никаква възможност, че нещо фундаментално се е объркало в света, както го познаваме в момента. Това означава, че той няма никаква концепция за "грехопадението", независимо дали е човешко или ангелско. Следователно, макар че ние, хората, причиняваме много ненужно страдание чрез нашите зли или просто глупави избори, самото страдание не е резултат от това, че нещо се е объркало. То по-скоро е присъщо на Битието, тъй като да съществуващ означава да бъдеш ограничен и уязвим. (Очевидно е, че философията на Питърсън изключва християнската доктрина за рая, както и за грехопадението) ⁽¹⁾.

Нещо повече, тъй като Питърсън няма представа за грехопадението, особено за ангелското грехопадение, следователно не вярва, че нещо се е объркало в творението, той твърди, че каквато и реалност да "избере", както той я разбира, тя е "в някакъв смисъл правилната", както беше обсъдено в пост 8. Сега ще твърдя, че ако приемем сериозно библейското традиционно християнско учение, според което е имало ангелски бунт в някакъв момент от първичното начало на човешката история и ако поставим това традиционно учение в рамките на еволюцията, то ще затвърди аксиомата на Питърсън в един смисъл, но ще я отрече в друг.

За да изложа моите аргументи, първо трябва да представя кратко обобщение на възгледа за Сатана и "началствата и властите", който се споделя от Исус, авторите на Новия завет (НЗ) и всички християнски богослови през цялата история до близкото минало ⁽²⁾.

ВЛАСТТА НА САТАНА И СИЛИТЕ

В съгласие с апокалиптичния светоглед на времето, в НЗ има значителен брой споменавания на "началства", "княжества", "сили" и "власти" (Римл. 8:38; 13:1; I Кор. 2:6, 8; 15:24; Ефес. 1:21; 2:2; 3:10; 6:12; Кол. 1:16; 2:10, 15), заедно с "господства" (Ефес. 1:21; Кол. 1:16), "космически сили" (Ефес. 6: 12), "престоли" (Кол. 1:16), "духовни сили" Еф. 6:12), "стихийни духове на вселената" (Кол. 2:8, 20; Гал. 4:3, 8-9), "богове" (1 Кор. 8:5; 2 Кор.4 :4), както и редица други космически същества. В апокалиптичния светоглед от първи век, който споделят авторите на НЗ, тези различни названия се отнасят до различни видове и нива на мощни космически представители, които са се разбунтували срещу Бога в началото на историята и които сега упражняват потискащо и разрушително влияние върху аспектите на творението, обществото и създадените от хората институции. За по-голяма простота оттук нататък ще наричам тези различни групи космически агенти просто "Силите".

На всичкото отгоре Новия Завет приписва изумително голяма власт на Сатана, който е представен като главен господар на тези сили, както и на демоните. Например Исус три пъти нарича Сатана "князът на този свят" (Йн 12:31; 14:30; 16:11). Думата *archōn* ("княз", "владетел")

обикновено се използва в политически контекст за обозначаване на най-високопоставеното длъжностно лице в даден град или регион. Следователно в тези пасажИ Исус твърди, че Сатана е най-висшестоящият представител на властта в нашия свят. По същия начин апостол Павел нарича Сатана "бога на този век" и "владетеля на въздушното царство" (2 Кор. 4:4; Еф. 2:2), а Йоан стига дотам да твърди, че "целият свят е под властта на лукавия" (1 Йн 5:19) и че Сатана "води целия свят в заблуда" (Откр. 12:9, срв. 20:3, 8).

САТАНА, СИЛИТЕ И РАЗРУШАВАНЕТО НА ТВОРЕНИЕТО

В някои пасажИ от Новия Завет се посочва, че забележителният ръст на Сатана се изразява и в способността му да влияе отрицателно на природата. Например в Евреи се казва, че Сатана притежава властта на смъртта (Евр. 2:14, срв. Йн. 8:44), а в Откровение той е представен като притежаващ известна власт да контролира природните феномени (Откр. 13:13; 19:20), какъвто е и в книгата на Йов (1:16, 19).

Изцелителното служение на Исус също демонстрира властта на Сатана и/или на демоничните действия да оказват неблагоприятно въздействие върху физическото творение. Например Лука описва една жена, която била "прегърбена и изобщо не можела да се изправи", като осакатена от "дух". Когато Исус изцелява жената, някои религиозни власти се противопоставят, тъй като е събота. Но Исус отговаря: "Не трябва ли тази жена, дъщеря на Авраам, която Сатана държа вързана вече осемнадесет дълги години, да бъде освободена в съботния ден от това,

което я е вързало" (Лк 13: 11, 16)? Според Исус изкривеният гръб на жената явно е бил резултат от дух на инвалидност и следователно е дело на потисническият режим на Сатана.

Този епизод е типичен за това, което откриваме в цялото Евангелие. Исус често се сблъсква с духове, когато изцелява хора (напр. Мк 9:25; Лк 11:14). Тясната връзка между разрушителното влияние на Сатана върху физическия свят и недъзите, от които страдат хората, е уловена от Петър, когато той синтезира служението на Исус с думите: "Той обикаляше и правеше добро и изцеляваше всички, които бяха под властта на дявола ..." (Деяния 10:38). Според Новия Завет физическите страдания в крайна сметка са резултат от злонамерената дейност на "бога на този свят" (2 Кор. 4:4). И същото е очевидно например дори в разказа за това как Исус смъмря застрашаваща човешкия живот буря, отнасяйки се към нея така, сякаш тя е космически агент (Мк 4: 35-41).

Сега помислете за следното: От една страна, можем спокойно да приемем, че всички недъзи, с които се сблъскват Исус и ранната църква, могат да бъдат адекватно обяснени от научна гледна точка като естествен резултат от природни процеси. И все пак Новият Завет ясно разкрива, че в тези "естествени" недъзи има пряк или косвен демоничен елемент. Така и смъртта е напълно естествен резултат от природни процеси, протичащи според законите на физиката. И все пак Новият Завет учи, че смъртта е чужд натрапник в творението, че тя ще бъде последният враг, който ще бъде унищожен (Римл. 5:12; 1 Кор. 15:21, 26) и че този, който стои зад всяка смърт, е "дяволът" (Евр. 2:14). Ако

приемем тези учения сериозно, твърдя, че това означава, че има нещо неестествено в природните закони, които управляват творението, такава, каквото го изпитваме в момента. То предполага, че щом природните закони водят до немощи, смърт и други форми на страдание, трябва да считаме, че те отразяват разрушителното влияние на Сатана и Силите.

В потвърждение на тази теза считам за важно, че Библията изобразява първоначалното Божие творение, както и окончателното състояние на творението, като напълно свободни от насилие, дори в животинското царство (Бит. 1:30; Ис. 11:6-9; 65:25; Ос. 2:18; Кол. 1:20). Тези пасаж, разбира се, са силно символични, но все пак подсилват основната перспектива на Новия Завет, че природата, такава, каквато я намираме в момента - "червена със зъби и нокти", както се изразява Тенисън - не е идентична с природата, каквато Бог първоначално я е замислил да бъде.

Павел стига дотам, че казва, че творението "е било подложено на разрушение" и сега е в "робството на тлението". И затова то "стане като в родилни болки чак до сега" (Римл. 8:20-22). И както видяхме, Новият Завет учи, че "робството" на творението се дължи на Сатана и на бунтовническите Сили, които използват дадената им от Бога власт в противоречие с Бога, което обяснява защо Новият Завет заявява, че цялото творение, включително човешките същества, се нуждае от изкупление (Римл. 8:21; Кол. 1:19-20). По основателна причина Църквата през първите три века единно е учила, че цялото "естествено" зло се дължи на покваряващото влияние на Силите.

ЕВОЛЮЦИЯТА КАТО КОСМИЧЕСКИ КОНФЛИКТ

В светлината на материала, който току-що разгледахме, твърдя, че християните имат основание да разглеждат целия еволюционен процес, водещ до създаването на човеците, носители на Божия образ, като процес на космически конфликт. Наред с другите предимства, тази рамка помага да се обясни защо, започвайки с Предкамбрийската експлозия (https://bg.wikipedia.org/wiki/Камбрийски_взрив) преди около 560 милиона години, еволюцията е била толкова ужасяващо "червена в зъби и нокти", колкото някой може да си представи. Както самият Дарвин е забелязал, огромното насилие, страдание и загуба, които са пример за еволюционния процес и които продължават да характеризират природата днес, сякаш отразяват повече характера на дявола, отколкото на един всеблаг Творец, което е една от причините Дарвин да загуби вярата си ⁽³⁾.

От съображения за ограничаване на пространството трябва да оставя настрана въпроса как тази гледна точка може да бъде интегрирана с отговорното тълкуване на библейските разкази за сътворението и грехопадението на хората (Бит. 2 и 3) ⁽⁴⁾. Трябва да оставя настрана и всяка дискусия за това как трябва да си представяме Бога и Силите, които влияят на еволюционния процес, и как можем да свържем това със строго натуралистичния разказ за еволюционния процес. За настоящите ни цели просто ще кажа, че в рамките на космическия конфликт, който предлагам, еволюцията се разбира като троен процес на сътворяване от Бога, покваряване на сътвореното от Бога от Силите и отговор от Бога, който

извежда доброто от злото, за да придвижи напред еволюционния процес, като целият процес протича с помощта на природните закони, които в една или друга степен вече са били покварени.

В тази рамка фактът, че Бог е могъл да постигне целта си да създаде хората като свои образ и подобие, въпреки че е трябвало да работи с повредено творение и да бъде изправен пред съпротивата на Силите на всяка крачка, е великолепно свидетелство за неограничената Божия мъдрост.

ПИТЪРСЪН И ПОКВАРАТА НА ПРИРОДАТА

Сега има смисъл, в който тази еволюционна рамка на космическия конфликт може да бъде разбрана като задълбочаване на значението на аксиомата на Питърсън, според която всичко, което "реалността избира", е "в известен смисъл правилно". Защото в тази рамка всеки еволюционен напредък се дължи на това, че Творецът мъдро е извел доброто от нещо, което Силите преди това са развалили. Всъщност може да се твърди, че единственото, което съм направил, е да разширя концепцията на Питърсън за хаоса, за да включа дейността на Сатаната и бунтовническите Сили. Какъвто и да е бил другият хаос, с който Бог и хората е трябвало да се борят, на тях им се е налагало да се борят и с покваряващото влияние на злонамерените Сили.

Съществува обаче и друг смисъл, в който рамката на космическия конфликт, която предлагам, квалифицира и дори отрича аксиомата на Питърсън. Защото тази рамка изисква от нас да приемем, че всичко, което е било "избрано" - т.е. всеки прогрес, постигнат от Бога чрез

извличане на доброто от злото - е било в една или друга степен и покварено. По този начин всеки вид жив организъм отразява както добротата на Твореца в определени отношения, така и разрушителния и демоничен характер на Силите в други отношения. Това, разбира се, включва и хората. За разлика от всички същества, които са ни предшествовали в еволюционното дърво, обаче хората притежават самосъзнание, а заедно с това и способността да изберат да се отрекат от падналите аспекти на наследената си природа, за да живеят в съответствие с Божията воля за своя живот.

Принципно Питърсън може да се съгласи с това. Той говори много за необходимостта хората да се изправят честно пред вътрешния си хаос и да укротят някои от биологичните си импулси, за да станат интегрирани, здрави хора и да живеят в обществото. За християните обаче изпълнението на Божията воля надхвърля стремежа да станат интегрирани и здрави хора и да живеят в обществото. В действителност това често означава да не се вписваме в обществото, тъй като Божият призив е християните да съобразяват живота си с примера на Исус, който е водил радикално контракултурен живот.

Погледнато от перспективата на този призив, има аспекти на природата, които сме наследили и които не са просто неща, които трябва да бъдат укротени; те са духовни изкушения, които сме призовани да отхвърлим напълно. Следователно, от гледна точка на този призив, нещо може да е "правилно" от биологична гледна точка, но абсолютно погрешно от духовна.

За илюстрация Питърсън отбелязва, че физическата агресия е част от наследената ни животинска природа,

която трябва да бъде конфронтирана и укротена. Въпреки това, именно защото физическата агресия е част от наследствената ни природа, Питърсън също така твърди, че би било неестествено, глупаво и вероятно дори опасно да се опитваме да изкореним напълно агресивните си импулси. Всъщност едно от опасенията на Питърсън за днешното западно общество е, че толкова много родители се опитват да премахнат всякаква агресия у децата си, и особено у момчетата. Защото "когато мекотата и безвредността станат единствените съзнателно приемливи добродетели", твърди Питърсън, "тогава твърдостта и доминацията ще започнат да упражняват неосъзнато увлечение". По-конкретно, "ако мъжете бъдат подтиквани твърде силно да се феминизират, те ще се интересуват все повече от суровата, фашистка политическа идеология". Питърсън стига дотам, че предполага, че "популистката вълна на подкрепа за Доналд Тръмп в САЩ е част от същия процес".

В крайна сметка склонността ни към физическа агресия е била "селектирана" по време на еволюционния процес, което за Питърсън означава, че в известен смисъл е "правилно" тя да е част от нашата природа. И всеки път, когато се опитваме да потиснем или пренебрегнем аспект от нашата природа, който може би ни се иска да не притежаваме, този аспект от нашата природа се проявява по други дисфункционални и деструктивни начини.

Но Исус учи и моделира начин на живот, който е напълно свободен от физическа агресия. Ние трябва да обичаме и благославяме всички хора, включително враговете си, и никога не трябва да отмъщаваме (Мат.

5:39-45; Лк. 6:27-36). ⁽⁵⁾ Единственият вид агресия, която Исус е допускал и все още допуска, е агресивният стремеж към изпълнение на Божията воля, което включва агресивна любов към хората и агресивна (но ненасилствена) съпротива срещу всичко, което вреди на хората или ги обезчовечава.

Разбираемо е, че Питърсън смята пацифизма на Исус за неестествен, като се има предвид неговата собствена еволюционна рамка (23-24). Всеки вид, който се държи в съответствие с учението на Исус, не би просъществувал дълго в естествения свят. Но от гледна точка на християнската еволюционна рамка това, което е било нормативно в еволюционния процес до този момент, вече не трябва да бъде нормативно за последователите на Исус. Можем да кажем, че със създаването на "едно, ново човечество" в Христос (Ефес. 2:13-14) и изпращането на укрепващия Свети Дух Бог е довел до "нова нормалност". Сега най-сетне има общност от хора, които са мотивирани и овластени да се развиват отвъд биологичната си склонност към физическа агресия, както и отвъд множество други биологично обусловени изкушения, за да се уподобят на образа на Исус Христос.

Така че, макар да остава биологично вярно, че каквото "реалността избере", е "правилно", то все пак е богословски невярно. Защото "реалността", която е извършила "подбора", е била покварена от същите Сили, на които сме призвани да се противопоставяме (Еф. 6:12).

Както ще видим в следващата статия, подобен библейски аргумент може да се направи и за естествеността на социалните йерархии.

1 — Интересно е, че в едно интервю Питърсън казва, че не "изключва живота след смъртта" или реалността на "рая". (see: [video](#)). Но ако под "рай" Петерсън има предвид най-малкото състояние на съществуване, което не включва страдание, тогава допускането на тази възможност противоречи на неговата аксиома, че "да съществуващ означава да страдаш", която, както видяхме в публикация 2, е основополагаща за целия му интелектуален проект. Възможността за действителен (т.е. не само символичен) рай предполага, че страданието не е присъщо на съществуването.

2 — Днес за много образовани хора от Запада е трудно да повярват в съществуването на Сатана или на друг ангелски представител. За моята защита на това убеждение и защо го смятам за важно, вижте: J. Beilby, P. Eddy, *Understanding Spiritual Warfare: Four Views* (Grand Rapids: Baker, 2012), 147-51.

3 — Цитирано в R. Dawkins, *The Devil's Chaplain: Размисли за надеждата, лъжата, науката и любовта* (Бостън, Масачузетс: Mariner Books, 2004 г.), стр. 8.

4 — Разглеждам тези въпроси в G. Boyd, "Evolution as Spiritual Warfare: Оорд, изд. "Библейска перспектива на "естественото" зло", в T.J. *Creation Made Free: Отворено богословие и наука* (Eugene, OR: Pickwick, 2009), 125. Съществуват и редица философски въпроси, които трябва да бъдат разгледани, като напр: Защо Бог трябва да се бори с падналите сили по време на еволюционния процес? Тъй като Бог е всемогъщ, не би ли могъл просто да ги победи или, което може да се равнява на същото, да оттегли поддържащото си творческо Слово, което ги е поддържало в съществуване (Евр. 1:3)? По този въпрос вж. G. Boyd, *Satan and the Problem of Evil: Toward A Trinitarian Warfare Theodicy* (Downers Grove, IL: InterVarsity, 2001).

5 — За няколко защити на християнския пацифизъм вж. W. Swartley, *Covenant of Peace: The Missing Peace in New Testament Theology and Ethics* (Grand Rapids: Eerdmans, 2006); P. Sprinkle, *Fight: Спринкъл: Християнски случай за ненасилие* (Colorado Springs, CO: David C.

Cook, 2013); T. York, J. B. Barringer, eds., *A Faith Not Worth Fighting For* (Eugene, OR: Cascade, 2012).

ЧАСТ 11: ЕГАЛИТАРИЗМЪТ И ОБЩНОСТТА НА ЦАРСТВОТО

Както вече видяхме в тази поредица (вж. част 6), Питърсън твърди, че социалните йерархии сред хората са толкова естествени, колкото и сред омарите и всички останали животински видове на планетата. Когато има нещо, което си струва да се прави, нещо ценно, някои хора ще са по-добри в това от други и ще бъдат по-богато възнаградени за това от обществото. Питърсън признава, че трябва да работим за премахване на несправедливостта, дискриминацията и злоупотребите от социалните йерархии, доколкото е възможно и смята, че обществото трябва да се стреми да предоставя равни възможности на всички. Но той смята, че целта на деконструкционистите да премахнат неравностойното разпределение на ресурсите чрез социално инженерство е опасна утопична мечта. Можеш да се избавиш от индивидуалното неравенство само като отречеш

индивидуалността, което по същество е това, което прави тоталитаризмът. Животът по своята същност е несправедлив, но според Питърсън насилствените опити да бъде направен напълно справедлив по отношение на ресурсите, които хората ползват, правят живота непоносим.

Въпреки че ми се иска да е другояче, мисля, че Питърсън е прав по този въпрос, поне що се отнася до обществото като цяло. И все пак, както видяхме в предишния пост (част 10), това, което е нормално за общата култура, не бива да се приема за нормално за Общността на царството, което Исус е основал. Всъщност видяхме, че много от биологично заложените норми на културата трябва да се разглеждат като изкушения, на които последователите на Исус са призвани да се противопоставят. Защото тези норми са проява на едно повредено творение и на едно паднало човечество и в Христос ние сме призовани и упълномощени да ги превъзмогнем.

В следващите редове ще приведа библейски аргументи, че йерархичната структура на обществото и по-конкретно архетипната мъжка структура на обществото е резултат от грехопадението и следователно трябва да се разглежда като изкушение, на което последователите на Исус са призвани да се противопоставят. Ще видим, че Бог възнамерява общността на Царството да събори йерархичните норми на културата, за да въплъти първоначалната Божия егалитарна мечта за хората.

ЕГАЛИТАРИЗМЪТ НА РАЗКАЗИТЕ ЗА СЪТВОРЕНИЕТО В БИТИЕ

Първоначалният идеал на Бога за сътворението е включвал йерархии - например човекът е трябвало да се подчинява на Бога и да властва над земята и животинското царство (Бит. 1:26-28) - но има редица библейски съображения, които показват, че социалните йерархии сред хората не са били част от този първоначален идеал.

Да започнем с това, че е важно, че в историята за сътворението в Битие 1 и "мъжът", и "жената" са еднакво създадени " по Божий образ". Освен това Бог дава указание да упражняват любяща власт над земята и животинското царство както на мъжа, така и на жената, и никъде в този разказ не се намеква, че някой човек трябва да упражнява някаква власт над друг човек (Бит. 1:26-28).

Истина е, че във втория разказ за сътворението на света се казва, че жената е "помощница" (ezer) на мъжа (Битие 2:18), което традиционно се тълкува в смисъл, че жената трябва да бъде подчинен помощник на мъжа. В действителност обаче думата ezer не предполага нищо подобно. Всъщност тази дума често се прилага за Бога, за Когото се казва, че е "помощник" на човечеството (напр. Пс. 30:10). По този начин става ясно, че макар преди грехопадението мъжът и жената очевидно да са били биологично различни, те все пак са били равни във всяко отношение. Трябва да отбележа, че Питърсън е съгласен с това тълкуване (напр. виж: "За какво точно е бракът?" виж: видео <https://www.youtube.com/watch?v=FQI8sbUB5Bw>).

Мъжката архетипна йерархия се появява на сцената едва след грехопадението като част от проклятието. Заради тяхното престъпление Господ казва на първата двойка, че жената ще "желае" мъжа, но мъжът ще

"властва" над жената (Бит. 3:16). Думата на иврит, преведена като "желая" (təshuṯqah), има конотация на желание да контролираш някого, както когато в следващата глава Господ казва на Каин, че "желанието на греха е към теб" (Бит. 4:7). От друга страна, еврейската дума за "управлявам" (mashal) има конотация на подчиняване на някого.

Употребата на тези термини ясно показва, че Битие 3:16 не е декларация за това как Господ иска да изглеждат браковете. То е по-скоро плачевна декларация за това как за съжаление ще изглеждат браковете в резултат на грехопадението. Заради грехопадението, казва Господ, Неговият прекрасен егалитарен идеал за брака "една плът" сега ще се сведе до борба за власт, в която жената ще се опитва да контролира мъжа, но в крайна сметка мъжът ще подчини жена си. Това е плачевна декларация, която се е оказала твърде вярна в историята.

ПЪРВОНАЧАЛНАТА ТЕОКРАЦИЯ НА ИЗРАЕЛ

Божиите егалитарни идеали за човечеството са отразени и във факта, че първоначално Йехова не позволява на израилтяните да имат цар, като вместо това им казва, че трябва да го смятат за свой единствен цар. В качеството си на теокрация Израил е трябвало да бъде модел за останалия свят за това как изглежда един народ, който е управляван от Бога (както Господ първоначално е възнамерявал), а не от друг човек.

Израилтяните се оказват неспособни на това ниво на доверие и започват да настояват пред пророк Самуил да "назначи... цар, който да ги управлява като другите

народи" (I Царе 8:5). Господ неохотно се съгласява с това искане, но казва на Самуил, че като настояват да имат човешки цар, хората са Го отхвърлили като свой цар (I Царе 8:7). Независимо от всичко друго, което ще си извлечем като извод от този епизод, ясно е, че в степенята, в която се доверяваме на който и да е човек да царува над нас, ние не се доверяваме на Бога като на единствен авторитет. И в тази степен ние се разминаваме с Божия егалитарен идеал за човечеството.

ЕГАЛИТАРНОТО СЛУЖЕНИЕ И УЧЕНИЯ НА ИСУС

И все пак най-ясната и важна проява на Божия идеал за човечеството се случва в служението на Исус и в общността на Царството, което Той открива. Това виждаме в самия факт, че Исус се отнася към жените, бедните, куците, проститутките, митарите, самаряните и другите, които живеят в дъното на социалната йерархия на палестинската култура от първи век, с достойнство, което обикновено се дава само на хората на върха на тази йерархия. Виждаме това и във факта, че Исус забранява на когото и да било да властва над когото и да било в общността на Царството, както правят хората в света (Лк 22:24-26). Същото се вижда и в многобройните учения на Исус за обърнатия ред, напр. първите ще бъдат последни, а последните ще бъдат първи; този, който служи е по-голям от този, на когото се служи (Мат. 19:30; 20:16, 24-8).

Някои твърдят, че фактът, че Исус е избрал дванадесет мъже за Свои апостоли, показва, че Той не е бил напълно егалитарен, поне що се отнася до ролята на мъжете и

жените в общността на Царството. Аз по-скоро твърдя, че това е така само защото патриархалната структура на еврейската палестинска култура от първи век е била такава, че никой не би признал апостолската власт на жена. Да се даде апостолска власт на жена в еврейската култура от първи век е малко като да се изпрати западна мисионерка да основе църква в контролиран от талибаните район на Афганистан. Много по-вероятно е тази нещастна мисионерка да бъде бита, изнасилена и/или убита с камъни, отколкото да накара някого да я потърси като свой пастор. Да се стремим да бъдем егалитарна общност не означава, че не трябва да си задаваме практически въпроси как най-добре да се ангажираме с реалността на всяка паднала култура, в която се намираме.

ЕГАЛИТАРИЗМЪТ НА РАННАТА ЦЪРКВА

След като е създадена от Исус, не е изненадващо, че Божията егалитарна мечта за човечеството започва да се осъществява и в ранната църква. Например, макар да има легитимен дебат за това до каква степен църквата в книгата Деяния на апостолите трябва да се смята за образец за това как трябва да функционира църквата във всички времена, ние виждаме радикално егалитарното сърцебиене на ранната църква, когато Лука съобщава, че "всичките вярващи бяха заедно и имаха всичко общо", защото "продаваха стоката и имота си и ги разпределяха между всички, според нуждата на всекиго." (Деяния 2: 44-45; срв. 4:32). Това не е принудително социално инженерство за преразпределение на ресурсите. По-скоро

се е случило доброволно, защото Духът на Исус е работил в сърцата на вярващите.

Радикалният егалитаризъм на ранната църква по отношение на половете е очевиден, когато Петър учи, че изливането на Духа в деня на Петдесетница изпълнява пророчеството на Йоил (Йоил 2:28-32), че един ден Господ ще излее Духа Си "върху всяка плът", в резултат на което и синовете, и дъщерите ще пророкуват и дори "робите, мъже и жени", ще получат Божия Дух и ще пророкуват (Деяния 2:17-18). Затова не сме изненадани, че всяка от четирите дъщери на Филип е притежавала "дарбата на пророчеството" (Деян. 21:8-9) или че Павел е разрешил на жените да пророкуват в църквата (I Кор. 11:4-5).

В същото време в Римляни 16 Павел изброява редица жени, които са играли важна роля в ранната църква. Фива е "дяконка" (стихове 1-2); Прискила има равен статут със съпруга си Акила в тяхното служение (стихове 3-4, срв. Деяния 18:26, където и двамата са описани като учители на Аполос); Мария е описана като усърдна работничка сред вярващите (стихове 6); за Андроник и Юния се казва, че са "видни сред апостолите" (стихове 7); а Трифоза и Персида са описани като "работнички" в Господа (стихове 12). На друго място Павел нарича Евдокия и Синтика "сътрудници" - толкова, колкото и Климент или който и да е друг човек (Филипяни 4:2-3). Включването на жените в тези важни роли е забележително, когато се оценява според нормите на еврейската култура от първи век.

Не по-малко забележителна е и заповедта на Павел към мъжете и жените да се "подчиняват един на

друг" (Ефес. 5:21). Културната норма е съпругата да се подчинява на мъжа си, но никога никой не е учил, че съпругът също трябва да се подчинява на съпругата. Тъй като културата е смятала съпруга за "глава" на съпругата и му е давала цялата власт, апостол Павел казва на съпруга да започне този процес на взаимно подчинение, като положи живота си за съпругата си, както Христос го е направил за църквата (стих 25). И вместо да се възползва от саможертвеното подчинение на съпруга си, Павел напътства жената да отговори на съпруга си така, както църквата отговаря на Христос (стих 24).

По същество Павел учи, че християнските бракове трябва да се движат в посока противоположна на обсъждания по-рано паднал брак, описан в Битие 3:15. Докато браковете в падналия свят обикновено са борба за власт, в която и съпругът, и съпругата се опитват да властват един над друг, християнските бракове трябва да се характеризират с това, че съпрузите се подчиняват един на друг. И учейки на това, Павел просто казва на съпрузите да се държат един с друг по същия смирен, ориентиран към другите, христов подобен начин, по който християните трябва да се отнасят към всички хора (напр. Фил. 2:4-11). Всяка общност, в която всеки човек поставя интересите на другите над своите собствени интереси, ще бъде егалитарна не само в браковете си, но и във всяка област на живота.

И накрая, радикалната егалитарна същност на общността на Царството е може би най-ясно изразена от Павел, когато той провъзгласява, че всеки, който е "кръстен в Христос", се е облякъл "с Христос". Затова той казва, че в Христос "няма вече юдеин или грък, няма вече роб или свободен, няма вече мъж или жена; защото

всички вие сте едно в Христос Исус" (Гал 3:27-8; срв. Кол 3:10-11). Павел казва, че за хората, които имат своята идентичност в Христос, всички различия по пол, раса и социално положение, на които културата придава толкова голямо значение, трябва да се считат за лишени от значение. И по този начин общността на Царството трябва да бъде общност, която въплъщава първоначалната егалитарна мечта на Бога за човечеството.

Разбира се, вярно е, че в Новия завет апостолите, старейшините, пасторите, пророците и учителите са описани като упражняващи власт над другите. Но тези роли не се тълкуват като официално привилегирани позиции, които определени щастливци получават възможност да заемат, докато управляват над другите. Те по-скоро са само описание на начина, по който хората, които са надарени и призвани в тези области, служат на Христовото тяло. Каквато и власт да имат тези хора в тялото, това е естествен резултат от тяхното призвание и дарби. Това не е нещо, което се изисква въз основа на длъжността, която човек заема.

Освен това тези роли не се смятат за по-важни от многото други роли, които хората изпълняват в служба на общността на Царството. Напротив, Павел учи, че онези дарби и роли, които изглеждат най-малко важни, трябва да бъдат почитани повече (I Кор. 12:14-24).

КАКВО ДА КАЖЕМ ЗА ПАВЛОВАТА ЗАБРАНА ЗА ЖЕНИТЕ ВЪВ ВЛАСТТА?

Ако общността на Царството трябва да бъде изцяло егалитарна, тогава може да се запитаме защо Павел казва

на Тимотей, че не позволява на жена "да учи или да има власт над мъж", тъй като "първо се създаде Адам, а после Ева и Адам не беше измамен, а жената беше измамена" (I Тим. 2:12-13)? Четири неща трябва да се кажат по този въпрос.

Първо, фактът, че в ранната църква жените играят авторитетни роли, както видяхме по-горе, вече подсказва, че напътствията на Павел към Тимотей не са вечни или транскултурни. Трябва да е имало нещо специфично в служението на Тимотей, което да е изисквало това наставление.

Второ, културно относителният характер на Павловата забрана се засилва от факта, че тя е последната в списъка със забрани, които очевидно са културно относителни. Павел казва на Тимотей, че жените не бива да си сплитат косите, да носят злато или перли, както и нескромни или богато украсени дрехи (1 Тим. 2:9). Не е трудно да се забележи причината, поради която Павел дава тези указания на Тимотей. Тимотей е служил в Ефес, където се е намирал печално известният храм на Диана и където се е практикувала ритуална проституция. Нещата, които Павел забранява на християнските жени да носят, са нещата, които тези храмови проститутки са носели, за да рекламират търговията си. Така Павел просто казва, че християнските жени не трябва да се обличат като проститутки, а вместо това трябва да се украсяват "с добри дела, както подобава на жени, които изповядват почит към Бога" (I Тим. 2:10).

Павловата забрана жените да поучават или да упражняват власт над мъжете идва веднага след това. Тъй

като четирите забрани, които непосредствено предхождат тази забрана, очевидно са културно относителни, не трябва ли да сме склонни да подозираме, че Павловата забрана за жени учители и ръководители също е културно относителна?

Трето, някои твърдят, че това, което отличава забраната за жени учители и лидери от предишните четири забрани, е, че Павел обосновава последната забрана с факта, че Адам е създаден преди Ева и Ева е била измамена, а не Адам. В отговор на това първо трябва да се запитаме какво общо има хронологичният приоритет на Адам спрямо Ева в разказа за сътворението в Битие със забраната за жени да поучават или да имат власт над мъжете? Ако хронологичният приоритет дава на един власт над това, което следва, тогава според разказа в Битие 1 би трябвало да ни управляват зеленчуците и животните. Също така трябва да се запитаме какво общо има това, че Ева е била измамена първа, със забраната на Павел. Дали жените са наказани за това, което първата жена е направила в нашето праисторическо минало?

Логичното мислене на Павел в този пасаж става ясно само когато го разбираме на фона на древния юдаизъм. Старите равини са забелязали, че Адам е получил указание да не яде от забраненото дърво, за да не умре, преди да бъде създадена Ева (Бит. 2:16-17). Тъй като заповедта не е препотвърдена към жената, тези равини приемат, че задачата на Адам е била да предаде тази заповед на Ева. Фактът, че Ева е била толкова лесно съблазнена от коварната змия, им подсказва, че Адам не

е изпълнил тази задача много добре, поради което те поставят основната вина за грехопадението върху Адам, а не върху Ева.

Фактът, че Павел също обвинява Адам, а не Ева за грехопадението (Римляни 5:12-20; I Кор. 15:22, 45), въпреки че подчертава факта, че Ева е била измамена, а не Адам (2 Кор. 11:3; I Тим. 2:14), предполага, че Павел е наясно с тази традиция. И в светлината на тази традиция позоваването на Павел на хронологичния приоритет на Адам в сътворението, за да наложи забраната си за жени лидери и учители в Ефес, започва да придобива смисъл. В културния контекст на Тимотей жените обикновено не са имали същите образователни възможности като мъжете, особено когато става въпрос за библейско обучение. Според тази равинска традиция това ги поставя в същото положение като Ева преди грехопадението. Те са били неинформирани и поради това податливи на заблуда, точно затова Павел казва, че трябва да "се учат в мълчание с пълно покорство" (1 Тим. 2:11). А загрижеността на Павел за жените водачи и учители става особено разбираема, когато си спомним, че жените водачи и учители в Ефес са били свързани с храма на Диана с неговата ритуална проституция.

В тази светлина е очевидно, че забраната на Павел за жени лидери и учители е мотивирана от същата (културно относителна) загриженост, както и указанието му християнците да не се обличат като проститутки. В този смисъл тази забрана не подкопава егалитарната визия за общността на Царството. По-скоро, както е вярно и за избора на дванадесет мъже за първоначални апостоли, тя просто илюстрира как практическите съображения за служение понякога забраняват на тази

егалитарна визия да бъде незабавно и напълно реализирана в определени културни контексти.

УТОПИЧНА МЕЧТА ИЛИ РЕАЛНОСТ?

Питърсън е егалитарен в няколко аспекта. Макар да се противопоставям на архетипното му свързване на реда с мъжествеността и хаоса с женствеността и да смятам, че то привилегирова мъжествеността над женствеността (част 6), Питърсън също така изрично потвърждава равенството на мъжете и жените. Нещо повече, той вярва, че у всеки човек има "божествена искра", която придава на всички индивиди еднаква изначална стойност (вж.: видео <https://www.youtube.com/watch?v=tSkFP0s97tE>). И, както вече казах, Питърсън вярва, че обществото трябва да се стреми да предоставя равни възможности на всички индивиди. Въпреки това, поради вродената неравнопоставеност на способностите на хората, той вярва, че социалните йерархии са толкова естествени за хората, колкото и в цялото останало животинско царство. Не отричам, че това е вярно за по-широкото общество, но твърдя, че те не трябва да се смятат за неизбежни в рамките на Христовото тяло.

Йерархиите са неизбежни в по-широкото общество, защото падналите хора естествено се конкурират помежду си, за да развият собствените си интереси. Затова неизбежно има победители и губещи. Но Христовите последователи са призовани и упълномощени да подражават на Исус, като поставят интересите на другите преди себе си. И в такава общност не може да има губещи, а само победители.

По същия начин йерархиите са неизбежни и в по-широкото общество, тъй като падналите хора естествено предпочитат да се придържат и да се наслаждават на привилегиите, които могат да придобият за себе си и да не се притесняват особено, ако другите нямат тези привилегии. За разлика от тях Христовите последователи са призвани и упълномощени да следват примера на Исус (Фил. 2:5-7), като не се придържат към каквито и да било привилегии, които обществото и човешката природа са им предоставили и вместо това ги споделят с онези, които са в неравностойно положение.

Йерархиите са неизбежни и в по-широкото общество, тъй като падналите култури са естествено склонни да придават значение на пола, расата, класата и на множество други фактори, които разграничават групите хора една от друга, оценявайки едни като по-добри от други. За разлика от тях Христовите последователи са призвани и упълномощени да намерят своята идентичност в Христос и поради това да не намират значение и да не правят преценки за многото неща, които отличават човешките групи една от друга.

И накрая, йерархиите са неизбежни в по-широкото общество, защото падналите хора естествено се опитват да получат живот - а именно чувството, че имат стойност, че са значими и сигурни - от това, което могат да постигнат, от богатството, което успяват да натрупат и от хората, които впечатляват. Христовите последователи, напротив, са призвани и упълномощени да получават живота си единствено от Исус Христос, който ни освобождава от опитите да го получим от нашите постижения, богатство или уважение.

ЧАСТ 12: ПОЕМАНЕ НА ОТГОВОРНОСТ (ЧАСТ А)

*"Ако не сте главният герой в собствената си драма, сте второстепенен играч в чужда" -
Джордан Питърсън*

Ако трябва да обобща философията на Питърсън в едно изречение, то ще бъде следното: "Поемете отговорност за собствения си живот." В тази публикация ще разгледам мисленето на Питърсън по тази изключително важна тема, а в следващата публикация ще го оценя. Още в началото трябва да призная, че колкото и парадоксално да звучи, намирам този основополагащ аспект от мисълта на Питърсън едновременно за един от най-проницателните, но и за най-антихристиянски аспекти на неговата мисъл.

ПАЗЕТЕ СЕ ОТ НЕДОВОЛСТВО

Както вече отбелязахме няколко пъти в тази поредица, Питърсън е наясно със страданието, което всички хора понасят. "Животът в действителност е много труден", пише той. "Всеки човек е обречен на болка и е обречен на

унищожение". Не само това, но всеки страда от някаква форма на несправедливост, някаква форма на потисничество, известно количество нещастия и различни форми на физическа и психологическа болка. Изключително важният въпрос е: как ще реагираме на този свят на болката?

Единият вариант е да хвърлим вината за нещастieto си върху някой или върху нещо друго. Нещастни сте, защото Вашите родители не са Ви обичали, или сте се родили грозни и в неравностойно положение, или безразсъден шофьор Ви е приковал към инвалидния стол, или просто защото Бог е жесток - това са само няколко възможни виновници.

Отчитайки настоящото господство на деконструкционизма в западната академия, Питърсън е особено загрижен за онези, които обвиняват обществото за своето нещастие. В отговор на твърдението на деконструкционистите, че "цялата човешка поквара" може да бъде "безкритично хвърлена в краката на обществото", Питърсън твърди, че това "заклучение просто прехвърля проблема назад във времето. То не обяснява нищо и не решава никакви проблеми". Още по-лошо, тази гледна точка води до погрешното заключение, че "всички индивидуални проблеми, независимо колко редки са те, трябва да бъдат решени чрез реструктуриране на културата, независимо от това колко радикално е то." В противовес на този подход Питърсън твърди, че "частните проблеми на всеки човек не могат да бъдат решени чрез социална революция, защото революциите са дестабилизиращи и опасни".

Най-лошият аспект на варианта "обвинявай другите" обаче е, че той неизбежно води до негодувание, а

негодуванието служи само за задълбочаване на нещастieto на хората. В действителност Питърсън твърди, че този вариант води направо към ада. Питърсън пише:

Идеята, че адът съществува по някакъв метафизичен начин, е не само древна и широко разпространена: тя е вярна. Адът е вечен... Това е най-безплодното, безнадеждно и злокобно подразделение на подземния свят на хаоса, където завинаги живеят разочаровани и възмутени хора.

ПОГЛЕДНЕТЕ КЪМ СЕБЕ СИ

Според Питърсън другият възможен отговор на нещастieto в живота е да поемете отговорност за живота си, за да облекчите колкото се може повече нещастieto си и първата стъпка в този процес е да се запитате как сте си го причинили? За да предотвратим недоволството от нещастията си, Питърсън призовава да обмислим възможността, че "животът няма проблем. Проблемът е във вас". Ако се изследвате, казва Питърсън, може да откриете, че "вашето нещастие е оръжието, което размахвате с омразата си към онези, които са се издигнали нагоре, докато вие сте чакали и сте потънали". А може би ще откриете, че "нещастieto ви е вашият опит да докажете несправедливостта на света, вместо доказателството за собствения ви грях... вашият съзнателен отказ да се стремите и да живеете".

Питърсън смята "древните евреи" за класически защитници на необходимостта да започнем с оценка на собствената си вина. Когато древните евреи са понасяли

трудности, както отбелязва Питърсън, те не са "оценявали реалността като недостатъчна" и не са "критикували самото Битие", а това им е позволявало да избегнат "затъването в негодувание". Вместо това те "обвинявали себе си, когато всичко се проваляло". По-конкретно, "те са действали така, сякаш Божията доброта - добротата на реалността - е аксиома и са поели отговорността за собствения си провал". И както отбелязах в част 2, те са правили това въпреки че Богът от Стария завет често изглежда толкова жесток и капризен, колкото "гладен лъв" или всяка друга "сила на природата".

Питърсън демонстрира практическата стойност на това да започнем с искрено проучване на това как самите ние можем да бъдем виновни за нашето нещастие, като разказва открито за собствените си брачни борби. Той си признава, че през тридесетте години брак двамата със съпругата му са имали някои дълбоки разногласия. Често са "попадали в капана... на емоционални, гневни и тревожни спорове". Открили, че единственият начин да излязат от тези капани е да се разделят за кратко в различни стаи, за да си зададат един и същ въпрос:

Какво е направил всеки от нас, за да допринесе за ситуацията, за която спорим? Колкото и да е малка, колкото и да е далечна... всеки от нас е допуснал някаква грешка. След това се събрахме отново и споделяхме резултатите от нашето питане: Ето как съм сгрешил..."

Питърсън добавя, че тази стратегия работи само ако "наистина искате отговора, когато задавате този въпрос". И добавя, че единственото нещо, за което можете да сте

сигурни предварително, е, че "отговорът няма да ви хареса". И все пак, ако искате да облекчите нещастieto на капана, в който сте попаднали, ще трябва да пристъпите към истината за собствената си вина.

КЛАСИЧЕСКИ ГЕРОЙ НА ПИТЪРСЪН

Най-силната илюстрация на практическата стойност на търсенето на собственото сърце обаче е Александър Солженицин. След като служи на руската фронтова линия пред лицето на нацистката инвазия, параноичният режим на Сталин го арестува, пребива и хвърля в "калния ад на съветския ГУЛАГ", където той прекарва години в принудителен труд при най-ужасните обстоятелства, които можете да си представите. На всичкото отгоре Солженицин в един момент е поразен от рак, а по-късно е засегнат от "изключително тежка болест". Солженицин "е можел да стане обиден и озлобен", отбелязва Питърсън. И продължава:

Животът му е бил съсипан както от Сталин, така и от Хитлер - двама от най-страшните тирани в историята. Живял е в жестоки условия. Огромна част от ценното му време е била открадната и пропиляна. Бил е свидетел на безсмислено и унижително страдание и смърт на своите приятели и познати.... Солженицин е имал причина да проклина Бога. На самия Йов едва ли му е било толкова трудно.

Но Солженицин вместо това решава да отблъсне недоволството. "Той си зададе най-трудния въпрос", казва Питърсън, а именно: "допринесъл ли е той лично за

катастрофата на своя живот"? Той се замисля за своята "безусловна подкрепа на комунистическата партия", особено като млад човек. Той размишлява върху това, "колко пъти" е "действал против собствената си съвест, участвайки в действия, за които е знаел, че са погрешни". Мислил е колко пъти е "предавал себе си" и е "лъгал". И тогава започнал да се чуди дали има "някакъв начин греховете от миналото му да бъдат поправени" и "изкупени". Докато изнемогва в съветски трудов лагер, Солженицин "разглобява себе си парче по парче, оставя ненужното и вредното да умре и възкръсва".

Един от основните съпътстващи резултати от преобразяването на Солженицин е книгата му "Архипелагът ГУЛАГ", която е "история на съветската система от трудови лагери". Според Питърсън този единствен труд "разрушава интелектуалния авторитет на комунизма". Отгук той заключава: "Решението на един човек да промени живота си, вместо да проклина съдбата, разтърси до основи цялата патологична система на комунистическата тирания".

Солженицин е класически герой на Питърсън, който е пример за всички нас как изглежда човек, който се бори с оправданото негодувание, като първо изследва собствените си грешки и след това се впуска в смислен живот, посветен на борбата за прекратяване на тиранията и облекчаване на страданието.

ПЪРВО ПОПРАВЕТЕ СЕБЕ СИ

И така, заключава Питърсън, ако страданието ви се струва непоносимо, първо трябва да се запитате: "Изчистих ли живота си?" И ако отговорът е "не", тогава

Питърсън казва: "Ето нещо, което може да опитате: "Престанете да правите това, което знаете, че е неправилно. Още днес престанете да го правите". В разгара на страданието си, казва той, "не обвинявайте капитализма, радикалната левица или беззаконието на враговете си". А към деконструкционистите Питърсън пише:

Не преустройвайте държавата, докато не преустройте собствения си опит. Имайте малко смирение. Ако не можете да внесете мир в дома си, как смееете да се опитвате да управлявате града.

По същия начин Питърсън пише на друго място: "Твърдо вярвам, че най-добрият начин да поправиш света - тази мечта на майстора, ако някога е имало такава - е да поправиш себе си. Всичко друго - добавя той - е самонадеяно и "рисува да навреди, произтичащо от вашето невежество и липса на умения". Ако се фокусирате върху това да подредите собствената си къща, казва Питърсън, може би тревожността, безнадеждността, обидата и гневът ви ще се оттеглят. Може би тогава непокварената ви душа ще възприеме съществуването си като истинско благо, като нещо, което трябва да се празнува, дори пред лицето на собствената си уязвимост.

ВИСОКИ ЦЕЛИ

Честният поглед върху това как може да сте отговорни за собственото си нещастие обаче е само първата стъпка към промяната на живота ви. Следващата стъпка е "да

определите накъде отивате в живота си, защото не можете да стигнете до целта, ако не се движите в тази посока". Трябва смело да се "изправите срещу хаоса на Битието, да се прицелите в морето от проблеми", да определите целта си и да начертаете курса си". За целта трябва "да се отнасяш към себе си като към човек, на когото си длъжен да помогнеш" и "да обмислиш какво би било наистина добро за теб". Това "добро" не се отнася непременно до нещо, което "искате", или до нещо, което смятате, че би ви направило "щастливи". Става дума по-скоро за това, което "би направило живота ви смислен".

Питърсън твърди, че животът ни става смислен, когато нашата цел надхвърля поправянето на самите нас и стремежа към лична удовлетвореност и обхваща и благополучието на другите. За да намерим смисъла, или, което стига до същото, за да оправдаем жалкото си съществуване, според Питърсън трябва да приемем следната аксиома: "по най-добрия възможен начин ще действам така, че да доведе до облекчаване на ненужната болка и страдание". Това означава да се стремим "към подобряване на Битието" и "да работим за установяване на Царството Божие на земята", което е "едновременно състояние на битието ни и състояние на ума ни". С една дума, трябва да правим това, което прави Джебето в Пинокио, когато "си пожелава звезда", т.е. трябва да "постигнем Рая".

ПРАВЕНЕ НА МАЛКИ СТЪПКИ

И все пак не можете да пробягате маратон, освен ако не правите крачка по крачка. Така и Питърсън, макар да ни насърчава да се целим високо, е реалист, който ни

насърчава да започнем с малки крачки. Питърсън казва, че първо трябва да си зададем три въпроса:

"Какво ме притеснява?" "Дали това е нещо, което бих могъл да поправя?" и "Бих ли желал да го поправя?". Ако установите, че отговорът е "не" на някой от въпросите или на всички, потърсете друго решение. Поставете пониска цел. Търсете, докато не намерите нещото... което бихте могли да поправите, което бихте искали да поправите и го поправете".

Възможността ни да забележим и да действаме по отношение на това, което бихме могли да поправим, се увеличава, когато забележим и действаме по отношение на това, което бихме могли да поправим. И колкото повече нараства тази способност, твърди Питърсън, толкова повече от добротата на Битието ще изпитаме, защото "светът се разкрива... чрез шаблона на вашите ценности". Ето защо, пише Питърсън, "ако светът, който виждате, не е светът, който искате... време е да проверите ценностите си". И когато променим целта си, а следователно и ценностите си, "умът ни ще започне да ни представя нова информация, извлечена от скрития преди това свят, за да ни помогне в този стремеж".

Затова Питърсън твърди, че "каквато и доброта да съдържа светът, тя е точно пропорционална на вашето желание за най-доброто". Но обратното също е вярно. Ако човек е изпълнен със завист и неприязън, "светът, който обитаваш се разкрива като място на горчивина, разочарование и злоба". Така че, ако искате да видите един добър свят, а не напълно нещастен, борете се с негодуванието на всяка цена и се стремете към рай.

Смятам, че мислите на Питърсън относно поемането на отговорност за собствения ни живот и поправянето на самите нас, преди да се опитаме да поправим света, са много проникателни и изпълнени с практическа мъдрост. Въпреки това, както ще стане ясно от следващия пост, имам и няколко области на безпокойство, не на последно място е, че самият център на възгледите на Питърсън е в коренно противоречие с центъра на християнската вяра.

Вижте видеоклип, в който се разказва за необходимостта да започнете от себе си и да останете в рамките на своята компетентност, когато се занимавате със социални въпроси. https://www.youtube.com/watch?v=vyeik_iBKf4.

ЧАСТ 13: ПОЕМАНЕ НА ОТГОВОРНОСТ (ЧАСТ Б)

"Ако нещата не вървят добре за вас - е, това може да е така, защото, както гласи най-циничният афоризъм, животът е гаден, а след това умираш. Преди обаче кризата ви да ви подтикне към това отвратително заключение, може да помислите за следното: проблемът не е в живота - а във вас." Джордан Питърсън

В предишната публикация (част 12) представих мислите на Питърсън относно поемането на отговорност за нашия собствен живот - концепция, която е в основата на целия му философски и психологически възглед за живота. В тази публикация ще предложа пет наблюдения върху тази материя, последните четири от които са критични към Питърсън.

БЪДЕТЕ ПРОМЯНАТА, КОЯТО ИСКАТЕ ДА ВИДИТЕ В СВЕТА

Първото, което ще кажа, е, че ако съветите на Питърсън в предишната статия са звучали много като древен стоицизъм, това е така, защото в основата си те са такива. И това няма за цел да бъде критика, защото по етичните въпроси мисля, че древните стоици са били много проникателни. (Детерминистичната им метафизика обаче е друг въпрос!). Специално оценявам акцента на Питърсън (и на древния стоицизъм) върху това да поправиш себе си, преди да се опиташ да поправиш света, защото когато счупени хора се опитват да поправят света, те най-често го счупват още повече. Както е казал Ганди, най-доброто нещо, което човек може да направи за света, е просто "да бъде промяната, която иска да види в света".

Иска ми се повече американски християни да приемат този съвет сериозно, както на индивидуално, така и на църковно ниво. Вместо да се опитваме да "върнем Америка на Бога", като се поставяме в ролята на мъдри

светници на Цезар, които приемат, че познават проблемите, които разделят обществото и се грижат за тях повече от другите, би трябвало да направим така, че най-висшият ни стремеж да бъдем просто такива, каквито Бог ни е призовал и упълномощил да бъдем, а именно личности и общности, които подражават на Бога, като живеят "в любов, както Христос ни възлюби и даде живота Си за нас" (Ефес. 5:1-2). Лично аз съм убеден, че ако християните престанат да се опитват да поправят света, като се хващат за политическата власт и просто се съсредоточат върху това да показват Божията любов по практичен начин на всички хора и особено на хората в нужда, преобразяващото въздействие, което бихме имали върху обществото, би засенчило по значимост всякакви положителни промени, които политическите режими понякога успяват да осъществят.

ПОЛИТИКАТА НА ИДЕНТИЧНОСТТА И ЛЕГИТИМНИЯТ БУНТ СРЕЩУ ТИРАНИЯТА

Второ, въпреки че след малко ще направя уточнение, мисля, че в съвета на Питърсън да избягваме да обвиняваме другите за нещастieto си и да се възмушчаваме от това има мъдрост. Най-общо казано, смятам, че е разумно да се вслушаме в съвета на Питърсън първо да се запитаме какво може да сме направили, за да допринесем за собственото си нещастие, и как бихме могли да облекчим страданието си, като приемем друго отношение, други ценности и друго поведение. И смятам, че в съвета на Питърсън има голяма мъдрост - на всяка цена да се избягва изпадането в негодувание. Лично съм виждал как обидата и

съпътстващата я нагласа за превръщане в жертва погубва хората. Това е рак на душата.

Въпреки това не съм сигурен, че Питърсън е напълно последователен по този въпрос. Например, той твърди:

...негодуванието винаги означава едно от двете неща. Или възмутеният човек е незрял, в който случай трябва да си замълчи, да престане да хленчи и да продължи напред, или има тирания - в който случай подчиненият има моралното задължение да се изкаже.

Затова, когато "има тирания", човек е "морално задължен" да говори срещу нея. Но нали точно това правят маргинализираните и потиснатите групи хора, когато осъждат расистките, сексистките или други дискриминационни аспекти на обществото, които подчиняват техните права и свободи и потискат тяхната индивидуалност? И все пак, когато тези потиснати и маргинализирани хора се изказват срещу "тиранията", от която според тях страдат, Питърсън твърди, че те играят "политика на идентичността".

Въз основа на различни видеоклипове, които съм гледал, подозирам, че Питърсън би отговорил с аргумента, че той не се противопоставя на хората, които говорят срещу собственото си потисничество, а само на хората, които създават групи за политически действия въз основа на възприетото общо потисничество. Защото, докато с отделните хора може да се разсъждава и те могат да преразгледат живота си, за да видят как могат да променят нещата, за да облекчат страданията си, след като хората придобият политическа групова

идентичност, те вече не се фокусират върху това да подредят собствената си къща, а се съсредоточават върху реорганизирането на обществото по начин, който да реши техния проблем. Всъщност, когато човек се идентифицира с група за политическа дейност, всички нужди на индивида, които са извън неговата групова идентичност, се оставят настрана като несъществени за колективното мислене на групата. На практика те са сведени до дневния ред, определен от групата и са натоварени с мисленето на жертви, които обвиняват обществото за своите проблеми.

Намирам Питърсън за проникателен по отношение на властовата динамика на колективистичното мислене, но мисленето му за "политиката на идентичността" е малко объркано. Да предположим, че сте гей, който смята, че неговата хомосексуалност го поставя в неравностойно положение и е потиснат в западното общество. Питърсън признава, че имате правото - всъщност "моралното задължение" - да се изкажете срещу този тираничен аспект на културата. Как обаче Петерсън би ви накарал да постъпите, когато разберете, че има много други хора, които също говорят открито за потисничеството на гейовете? Въпросът е, че вие вече сте част от група, която политически се определя като жертва на хомофобските аспекти на западната култура. И вие вече сте част от хор от гласове, които се опитват да избавят западната култура от тази форма на тирания. Официалната "политическа идентичност", която тази група си дава, просто признава този факт.

Затова се чудя какво би ви накарал да направите Петерсън, особено след като единственият начин да се сложи край на всяка системна "тирания, която е в ход", е

маса хора да се изкажат срещу нея като обединена група? Аз съм съпричастен с опасенията на Питърсън относно "политиката на идентичността", но ако призивът му да се сложи край на "политиката на идентичността" е правдоподобен, мисля, че той трябва да предложи алтернатива на онези хора, които се вслушват в съвета му да говорят срещу тиранията.

Също така се чудя какво би помислил Питърсън за многото руснаци, които се присъединиха към Александър Солженицин, за да говорят срещу тиранията на руската комунистическа политика. Много се съмнявам, че той би ги критикувал за това, че играят "политика на идентичността". Напротив, Питърсън възхвалява влиянието, което книгата на Солженицин "Архипелагът ГУЛАГ" оказва върху разрушаването на комунистическия режим. Но тази книга е имала това въздействие само защото е вдъхновила други да се присъединят към неговия антикомунистически бунт.

Въпросът е: с какво действията на тези руснаци се различават по принцип от действията на ЛГБТ+ в западната култура? Ако Питърсън вижда принципна разлика в това, което правят тези две групи, мисля, че за него би било важно ясно да изложи това. Доколкото успех да разбера, той никога не е правил това.

Ако липсва това разграничение, то човек се изкушава да се запита дали Питърсън не легитимира груповия бунт срещу тиранията на комунизма, но не и "политиката на идентичност" на групите, бунтуващи се срещу потисничеството на западната култура над (да речем) ЛГБТ+ хората, просто защото Питърсън твърдо вярва, че комунизмът потиска хората, но не вярва, че западната

култура потиска ЛГБТ+ хората. Ако това е вярно, бих искал просто да отбележа, че единственият начин, по който един бял хетеросексуален мъж като Питърсън или като мен би могъл да разбере дали западната култура действително потиска ЛГБТ+ хората, е да развие отношения на доверие с хора, които се идентифицират като ЛГБТ+ и да се вслуша емпатично в техните истории. Но не знам колко надеждни взаимоотношения може да се надява да установи Питърсън с ЛГБТ+ хора, докато продължава да ги обвинява, че играят "политика на идентичността".

ОБВИНЯВАНЕ НА ЖЕРТВАТА

Трето, смятам, че Питърсън като цяло е прав, когато твърди, че "светът се разкрива... чрез шаблона на твоите ценности" и следователно светът се разкрива "каквато и доброта да съдържа, точно пропорционално на твоето желание за най-доброто". В голяма степен човек намира в живота това, което търси, за добро или за зло. Ето защо хората, които възприемат нагласата на жертва, вероятно ще виждат на всяка крачка това, което според тях е потисничество, създаващо нещастие. Всъщност това е една от злощастните последици на хората, които играят "политика на идентичността", според Питърсън.

Притеснява ме обаче фактът, че Питърсън често говори така, сякаш нищо друго не може да повлияе на нещастieto на човека. Както видяхме в предишната публикация, първата стъпка в поемането на отговорност за живота ни е да обмислим възможността "проблемът да не е в живота. Проблемът е във вас". И, както видяхме

още в част 8, Питърсън стига дотам да твърди, че "степената, в която ужасната част от света се проявява в живота ви, е пропорционална на това колко недостатъчен сте вие". По този начин той предполага, че "когато се съвземеш напълно, може би цялото страдание ще изчезне от живота ти, или най-малкото цялото непоносимо страдание" (1).

Това звучи почти така, сякаш Питърсън казва, че трябва да приемем, че цялото нещастие на човека, или поне цялото му "непоносимо" нещастие, е по негова собствена вина. Някой обаче би могъл да възрази, че в този контекст Питърсън говори хиперболично и че всъщност просто повтаря с много категорични думи необходимостта хората да започнат опитите си да облекчат страданието си, като се изследват и подредят собствената си къща, вместо да се опитват да решат проблемите си със социална революция. (2) Но дори и да е така, аз съм загрижен за това как подобен хиперболичен съвет би могъл да бъде чул от (да речем) млад човек, който наскоро се е събудил от кома само за да открие, че инцидентът му със ски го е парализирал от врата надолу, или от майка, която току-що е загубила дъщеря си от рак, или от родител на три деца, който е заседнал във вечната безпътица на нечовешкия бежански лагер.

Често пъти нещастията на човека е свързано толкова очевидно с живота, а не с него, че е абсурдно и безсърдечно дори да му внушим възможността, че "проблемът не е в живота. Проблемът е в теб."

СЪСТРАДАНИЕ

Четвърто, което е тясно свързано с това, притеснявам се какво може да направи това силно наблягане на учението на Питърсън с желанието на хората да съчувстват на другите. Тъй като Питърсън иска да ни накара да вярваме, че непоносимото ни страдание е по наша вина, той не поставя на преден план проявата на състрадание към страдащите. Всъщност, когато Питърсън говори за състраданието в 12-те правила на живота, това почти винаги е, за да постави под въпрос неговата автентичност и полезност. Той често поставя под въпрос мотивите както на този, на когото се помага, така и на онзи, който помага.

Така например Питърсън казва, че човек, който многократно се опитва и не успява да подобри живота си или положението си, "твърде често е човек, който иска всички да вярват в истинността на всички тези опити". И "когато не става дума само за наивност - пише Питърсън, - опитът да се спаси някой често е подхранван от суета и нарцисизъм". По подобен начин Питърсън пише:

Вероятно спасявате някого, защото сте силен, великодушен, добре подготвен човек, който иска да постъпи правилно. Но също така е възможно - а може би и по-вероятно - просто да искате да привлечете вниманието към своите неограничени запаси от състрадание и добра воля. Или пък може би спасявате някого, защото искате да убедите себе си, че силата на характера ви е нещо повече от просто страничен ефект на късмета и родното ви място. А може би защото е лесно да изглеждаш добродетелен, когато стоиш редом до някой напълно безотговорен.

Разбира се, добре е да проверяваме мотивите си за проява на състрадание и със сигурност има ситуации, в

които е полезно да се запитаме за мотивите на човека, на когото смятаме да помогнем. Със сигурност не искаме да бъдем поддръжници, които имат скрити мотиви да участват в поведение, изглеждащо като състрадание. От друга страна, тъй като често ни е трудно да установим собствените си истински мотиви, да не говорим за мотивите на другите, превръщането на подозрението за скрити мотиви в наша настройка по подразбиране може лесно да ни държи в състояние на вечен парализ, когато става въпрос за състрадателни действия. Откъде наистина можете да знаете, че вашите мотиви или тези на човека, на когото смятате да помогнете, са чисти?

Считам, че тази подозрителност не бива да бъде стандартна настройка за последователите на Исус.

Разбира се, от значение е фактът, че Евангелията показват, как Исус постоянно съчувства на тълпите, които се събират около Него и няма никакви индикации, че Той е проучвал мотивите на хората, преди да им съчувства (Мат. 9:36; 14:14; 15:32; 20:34). Всъщност Исус прекарва цялото Си тригодишно служение, като показва състрадание към страдащите хора и работи за облекчаване на страданието им. Въпреки това, само с едно възможно изключение (Йн 5:14), Исус никога не е предполагал, че страданието на човека е по негова вина. ⁽³⁾ И дори в единствения случай, в който Исус предполага, че грехът на човека може да има нещо общо с неговото страдание, Той все пак проявява състрадание към човека, като го изцелява.

Също така Исус учи, че когато предоставяме храна, дрехи или подслон на хора в нужда, ние предоставяме

тези неща на Него и учи това, без да се замисля защо тези хора изобщо са в нужда. В действителност Исус казва същото за приятелството с човек в затвора - човек, който вероятно е виновен за това, че сам си е причинил страданието (затвора) (Мат. 25:33-45).

Естествено, Исус мъдро е разбрал, че има моменти, в които любовта изисква по-скоро конфронтация, отколкото състрадание. Например Той говори остро с юдейските власти, защото знае, че само този вид съкрушителна реторика дава някаква надежда да пробие техните закоравели, самодоволни сърца (Мат. 23). Същото важи и за случая, в който Исус преобръща маси и предизвиква стълкновение на животни в храма (Йоан 2:13-17). Както и при Исус, има ситуации, в които Неговите последователи са призовани да проявяват "твърда любов".

И все пак, когато хората молели Исус за помощ, той им я давал. И в тази светлина твърдя, че дори в случаите, когато е ясно, че страдащият човек е отговорен за собственото си страдание, това не трябва да променя състраданието ни към него или желанието ни да направим каквото можем, за да облекчим страданието му. Естествено, това състрадание не означава, че винаги даваме на хората всичко, което искат от нас, защото е много възможно това, което искат да е нещо, което допринася за страданието им (напр. наркотици). Но мотивът, който последователите на Исус трябва да имат, за да проявяват състрадание към другите, независимо от неговата форма, няма нищо общо със заслугите или искреността на хората, на които се стремим да помогнем. Мотивацията ни по-скоро трябва да се основава единствено на този факт, че сме деца на Отец, които са

призовани и упълномощени да обичат така, както Отец обича - недискриминиращо и безусловно, както вали дъжд и грее слънце. Следователно ние сме призвани да обичаме и да проявяваме състрадание дори към враговете, застрашаващи живота ни (Мат. 5:44-45; Лука 6:27-36).

СПАСЕТЕ СЕБЕ СИ

И накрая, което е най-важното, най-основната аксиома във възгледите на Питърсън, доколкото мога да я разбера, е, че всеки човек в крайна сметка трябва да се спаси сам. Трябва просто да реши да се усъвършенства, а след това "да завърже едно въже за един камък, да вдигне големия камък, да го запрати пред себе си и да се изтегли към него". Просто го направете! 12 правила на живота, както и много видеоклипове са наситени с инструкции за самопомощ като тази.

Считам, че това е най-антихристиянската част от мисълта на Питърсън. Макар че Новият завет (НЗ) предполага, че всеки човек сам избира свободно да се довери на Христос и да върви по Христовия път и въпреки че НЗ подчертава необходимостта от това последователите на Исус да "работят за спасението си със страх и трепет", НЗ също така отново и отново подчертава, че можем да направим това само защото "Бог е, Който действа във вас, за да искате и да действате, за да се изпълнят добрите Му намерения" (Фил. 2:12-13). Всъщност ни учи, че без Христос ние сме "мъртви в греха" (Ефес. 2:1, 5). Не бихме могли дори да имаме вяра в Христос, ако тя не ни беше дадена като дар, от самата

Божия благодат и ако не беше обновяващото действие на Светия Дух в сърцата ни (Ефес. 2:8, срв. 1 Кор. 12:3).

По подобен начин, докато Питърсън често говори за нуждата да правим жертви, за да "изкупим" греха си, НЗ учи, че се нуждаем от жертвата на Спасителя, за да изкупим греха си (в следващата статия ще покажа начина, по който Питърсън превръща Исус в архетип на онзи вид героична саможертва, която всички ние трябва да направим).

Не обвинявам Питърсън, че противоречи толкова дълбоко на християнската вяра в този момент, тъй като, както ще видим в следваща статия, Питърсън не е християнин, нито дори богослов, в какъвто и да е историко-ортодоксален смисъл на думата. Нещо повече, макар че Питърсън черпи много от Библията, той пише и говори на разнообразна аудитория и следователно не предпоставя някаква конкретна религиозна перспектива. Поради тази причина единственото нещо, което Питърсън може да използва, за да накара хората да започнат да подобряват живота си, е собственото им самоопределяне. Въпреки това, макар че последователите на Исус със сигурност трябва да бъдат насърчавани да се стремят да подобряват себе си (което означава да стават все по-подобни на Христос), трябва винаги да помним, че не можем да направим и крачка в тази посока, ако не е незаслужената Божия благодат и силата на Неговия обитаващ Дух.

Осъзнаването на зависимостта ни от Бога повече от всичко друго отличава християнската вяра от всички философии за самоспасение, включително и от тази на Питърсън.

— — —

1 виж: <https://www.youtube.com/watch?v=9WDXStamk9A>

2 Благодаря на Кори Райт, който ми предложи това тълкуване и предостави много полезна обратна връзка за всички мои публикации.

3 Някои смятат, че Йоан 9:1-3 също представлява изключение от обичайния модел на Исус, но аз твърдя, че това не е така.. See <https://whchurch.org/sermon/fog-of-war/> .

ЧАСТ 14

ЖЕРТВОПРИНОШЕНИЕ

"Историята за третото изкушение (на Исус) съдържа мощен призив към правилно Битие. За да постигне най-голямата възможна награда - установяването на Божието царство на Земята, възкресяването на Рая - човек трябва да живее по начин, който изисква отхвърляне на незабавното удовлетворение..." - Джордан Питърсън

Сигурно сте си помислили, че това ще бъде последната публикация от поредицата ми за Джордан Питърсън, тъй като от самото начало обявихме, че това ще бъде поредица от 15 части. Истината е, че когато започнах тази поредица, просто предположих, че тя вероятно ще завърши с "около" 14 публикации. Сега изглежда, че ще стигнем до около 18.

В тази и следващата публикация ще обсъдя и критично ще оценя концепцията на Питърсън за жертвата, която играе огромна роля в неговата философия. А в (планираните като) последни три поста ще обсъдя използването на християнския символизъм от Питърсън, след което ще обсъдя най-лошото според мен интервю на Питърсън и ще завърша с оценка на това, което прави мисълта на Питърсън толкова привлекателна и важна за толкова много хора.

ПРОИЗХОДЪТ НА ЖЕРТВОПРИНОШЕНИЕТО

Според Питърсън, когато хората са придобили самосъзнание, което според него е символично чрез яденето на Адам и Ева от забраненото дърво за познаване на доброто и злото в Битие 3, ние сме осъзнали своята "уязвимост" и "евентуална смърт", което "е равносилно на откриването на бъдещето". Заедно с това ново осъзнаване идва и осъзнаването, че смъртта ни "може да бъде спряна чрез труда; чрез жертвата на сегашното, за да се извлече ползата по-късно". Наистина, макар да противоречи на

животинския ни инстинкт да отлагаме задоволяването на непосредствените нужди и желания, ние открихме, че като отлагаме това задоволяване, можем да създадем по-добро бъдеще не само за себе си, но и за семейството и племето си.

Това според Питърсън е накарало древните ни предци да си представят бъдещето като област, обитавана от въображаеми бъдещи потомци, "които са наблюдавали, оценявали и преценявали и най-малкия детайл от миналото ви поведение". А с времето, твърди Питърсън, тази представа за бъдещето като място, където ще бъдат съдени нашите действия, се олицетворява като Бог, който "седи горе на високо, следи всяка ваша стъпка и я записва за по-нататъшна справка в голяма книга". По този начин древните ни предци са достигнали до представата за "бъдещето" като "съдец баща".

По същото време древните ни предци са започнали да осъзнават, че "реалността е структурирана така, сякаш може да се търгува с нея". Така те "олицетворявали силата, която управлява съдбата като дух, с който може да се пазарува, да се търгува, сякаш е друго човешко същество". ⁽¹⁾ Именно в този момент прозрението, че принасянето на жертви в настоящето носи полза за нас и за другите в бъдещето, започнало да се драматизира ритуално чрез практиката на принасяне на жертви на Бога. "Актът на принасяне на ритуална жертва на Бога е ранно и сложно осъществяване на идеята за ползата от отлагането".

Питърсън смята, че при принасянето на тези жертви древните ни предци са действали "сякаш на небето има могъща Фигура, която вижда всичко и която те съди". А

истината, че отлагането на удовлетворяването на нуждите е от полза за нас и за другите в бъдеще, се изразява в митичната представа за жертвите, които правят Бога щастлив, "а ти искаш да го направиш щастлив, защото ако не го направиш, ще се развихри адът".

КАИН И АВЕЛ

По думите на Питърсън това се изразява в библейската история за Адам и Ева и техните първи двама синове - Каин и Авел. Според Питърсън не е случайно, че първите жертви за Бога в библейския разказ са направени веднага след като Адам и Ева ядат от забраненото дърво. Това пресъздава в митична форма споменатата по-горе връзка между осъзнаването на собствения Аз, осъзнаването на важността на жертвите за бъдещето и възприемането на бъдещето като "осъдителен баща", който изисква жертви, за да остане "щастлив".

Каин и Авел осъзнават, че "трябва да принасят жертви, за да угодят на Бога", но по някаква необяснима причина "жертвите на Авел са угодни на Бога, а тези на Каин - не" (въпреки че Питърсън твърди, че "текстът ясно подсказва, че Каин просто няма сърце за това"). Но "неясното" обяснение на текста е "реалистично", твърди Питърсън, тъй като "не всички жертви са с еднакво съдържание" и "често се оказва, че жертвите с очевидно високо съдържание не са възнаградени с по-добро бъдеще - и не е ясно защо". С други думи, неяснотата на текста отразява неяснотата и капризите на реалността, а следователно и на загадъчната природа на "осъдителния баща", с когото се пазарим.

Така или иначе, Каин в крайна сметка убива Авел и поради тази причина той символизира как "твърдостта на живота, подсилена от последствията на непрекъснато отхвърляните жертви", може да "огъне и превърне хората в истински чудовища, които след това съзнателно започват да вършат зло". Оттук нататък, Питърсън продължава:

... се завърта истински порочен кръг: неохотна жертва, извършена с половин сърце; отхвърляне на тази жертва от Бога или от реалността (изберете сами); гневно негодувание, предизвикано от това отхвърляне; изпадане в огорчение и желание за отмъщение; жертва, извършена с още по-голяма неохота, или пълен отказ. А самият Ад е крайната точка на тази низходяща спирала. С убийството на Авел, казва Питърсън, историята представя как централният проблем на живота... не е просто какво и как да жертваме, за да намалим страданието, а какво и как да жертваме, за да намалим страха и злото - съзнателният, доброволен и отмъстителен източник на най-лошото страдание.

Докато Каин олицетворява импулса ни да изпаднем в ада на възмущението, Авел олицетворява небесния ни импулс да направим всички необходими жертви, за да угодим на "осъдителния баща". По този начин Авел е архетипен "герой", но според Питърсън той е непълен архетип. Защото, макар, че "Авел е успял да угоди на Бога", което е "нетривиално и малко вероятно постижение", той все пак "не е могъл да преодолее човешкото зло", за което свидетелства фактът, че е бил

убит. "Проблемът за злото остава неразрешен дори чрез Божествено приемливите жертви на Авел", отбелязва Питърсън. И ще са необходими "още хиляди години, за да може човечеството да измисли нещо друго, наподобяващо решение" за този проблем.

РАЗКАЗЪТ ЗА ИЗКУШЕНИЕТО

Проблемът е окончателно решен, когато Христос, който е "архетип на Доброто", се изправя срещу Сатана, който е "архетип на Злото" и го побеждава в разказите за изкушението в пустинята (Мат. 4:1-11). Докато Каин се поддава на дяволското изкушение да изпадне в ада на обидата и отмъщението, Христос устоява. "Ясният психологически смисъл" на разказа за изкушенията според Питърсън се състои в това, че "Христос завинаги е Този, който решава да поеме лична отговорност за цялата дълбочина на човешката поквара" и "Този, който е готов да се изправи срещу изкушенията, да ги обмисли дълбоко и да поеме риска от тях, породени от най-злокобните елементи на човешката природа".

Дяволът първо изкушава Христос да "използва почти безкрайната си сила", за да превърне камъните в хляб. Но вместо това Христос избира да се стреми към "нещо по-висше", като отлага задоволяването на собствения си глад. Целта му е "да опише начин на съществуване, който окончателно и завинаги да реши проблема с глада". Неговото действие повдига въпроса: "Какво би станало, ако всички ние предпочетем вместо целесъобразност да се храним с Божието слово?" И той продължава:

Това ще изисква от всеки човек да живее, да произвежда, да се жертва, да говори и да споделя по

начин, който трайно ще превърне лишенията на глада в минало. Ето как най-истински и окончателно се решава проблемът с глада в лишенията на пустинята.

След това дяволът изкушава Исус, като казва: "Хвърли се от скалата", защото "ако Бог съществува, Той със сигурност ще те спаси". (Странична бележка: както Матей (4:6), така и Лука (4:9) съобщават, че дяволът изкушава Исус да се хвърли от върха на храма, а не от скалата). Ако обаче Исус се беше поддад на това изкушение и ако Бог го беше спасил, това щеше да е "подигравка с независимостта, смелостта, съдбата, свободната воля и отговорността". Освен това, добавя Питърсън, Бог "не е човек, на когото може да се заповяда да прави магически трикове".

На това изкушение Христос "отказва да се лиши от отговорността си за събитията в собствения си живот". Нещо повече, Христос се отказва "да реши проблемите на смъртната уязвимост по един чисто личен начин - като принуди Бог да Го спаси - защото това не би решило проблема за всички останали и за всички времена".

На последно място, Сатана предлага на Исус целия блясък и власт на всички "царства на света". "Това е сирената на земната власт: възможността да контролираш и нареждаш на всички и всичко", пише Питърсън. "На Христос се предлага върхът на йерархията на господството, животинското желание на всеки оголен примат". Христос отново устоява на това изкушение и според Питърсън това илюстрира, че,

за да получи най-голямата възможна награда - установяването на Царството Божие на земята, възкресението на Рая, човек трябва да води живота си по начин, който изисква отхвърляне на незабавното

задоволяване, както на естествените, така и на порочните желания, независимо колко мощно, убедително и реалистично са предложени и да се откаже от изкушенията на злото.

РАЗПЯТИЕТО

Питърсън разбира смъртта на Исус на кръста по подобен начин. Той пише:

Архетипната смърт на Христос съществува като пример за това как да приемем геройски ограничеността, предателството и деспотизма - как да взрвим с Бога въпреки трагедията на собственото си познание - а не като указание да се превърнем в жертва в служба на другите.

На други места Питърсън твърди, че историята за смъртта на Исус:

... е архетипната история на човека, който дава всичко от себе си в името на по-доброто - който жертва живота си за напредъка на Битието - който позволява на Божията воля да се прояви напълно в рамките на един-единствен морален живот.

Според Питърсън "това е моделът за почтения човек". Но освен това, когато Исус "се жертва", неговият Отец "едновременно с това жертва и Своя син". И по тази причина, твърди Питърсън, "християнската жертвена драма на Сина и Аз-а е архетипна. Това е история на

предела, където нищо по-крайно - нищо по-голямо - не може да бъде представено".

Накрая, според тази "жертвена драма", Исус е възкръснал от мъртвите. Питърсън допуска възможността това действително да се е случило в историята, но независимо дали се е случило или не, символичното му значение е ясно. ⁽²⁾ Христос е "Божието Слово, което в началото на времето превърна хаоса в ред". И на кръста същият този Логос, според Питърсън, "се жертва доброволно за истината, за доброто, за Бога. Вследствие на това Той умря и се прероди". И така, заключава Питърсън, "Словото, което създава ред от хаоса, принася в жертва на Бога всичко, дори себе си". И "това единствено изречение, което е мъдро отвѣд разбирането, обобщава християнството". То илюстрира, че за да израсне нещо ново, старото трябва да бъде пожертвано и да се прероди.

Поуката от всичко това, според Питърсън, е, че

... човекът, който иска да облекчи страданието - който иска да коригира недостатъците на Битието; който иска да постигне най-доброто от всички възможности за бъдещето; който иска да създаде Рая на Земята - ще направи най-голямата жертва, на себе си и на детето, на всичко, което обича, за да живее живот, насочен към Доброто. Той ще се откаже от целесъобразността. Той ще следва пътя на крайния смисъл. И по този начин ще извести за спасението на вечно отчаяния свят.

В един свят, който винаги се е характеризирал с мизерия, това, което ни "спасява", казва Питърсън, е "вярата във възможността за човешка трансформация" и следователно "вярата в жертвата на сегашното "аз" за "Аз-ът", който би могло да бъде".

В следващата публикация ще докажа, че от библейска гледна точка това, което ни "спасява", определено не е "вярата във възможността за човешка трансформация" и "вярата в жертвата на сегашното "аз" за "Аз-ът", което би могло да бъде". Това, което в крайна сметка ни спасява, е да се доверим на милостивия Бог, който се разкрива напълно в разпнатия и възкръснал Исус. Но това, както ще видим, е истина, която философията на Питърсън "спаси себе си" никога не би могла да приеме.

1 Ясна двуминутна лекция на Питърсън за това как сме еволюирали от осъзнаването на ползата от отлагането на удовлетворението до правенето на жертви за Бога в настоящето, виж <https://www.youtube.com/watch?v=zTHU5B2yOUg>.

2 Виж https://www.youtube.com/watch?v=dfvVu7__vy0. В тази връзка трябва да се отбележи, че с изключение на редките случаи, когато Питърсън засяга въпроса за историческия Исус, всичко, което Питърсън казва за "Исус", се отнася до него като архетипен персонаж в евангелските разкази, без да се интересува от това доколко това изображение е или не е основано на действителната история.

ЧАСТ 15: АРХЕТИПНИЯТ ХРИСТОС

*"Архетипната смърт на Христос съществува като пример за това как да приемем геройски ограничеността, предателството и тиранията - как да възрвим с Бога въпреки трагедията на самосъзнанието - а не като инструкция да се превърнем в жертва в служба на другите." -
Джордан Питърсън*

В предишната публикация разгледах мислите на Питърсън за концепцията за жертвата в служба на Бога и каква основополагаща роля има жертвата в поемането на отговорността на хората за живота им. Тук ще направя критична оценка на пет аспекта от материала, разгледан в тази част. (Предупреждение: тази публикация предполага, че читателите са прочели предишната публикация).

КАК СА ВЪЗНИКНАЛИ
ЖЕРТВОПРИНОШЕНИЯТА?

Още в началото трябва да кажа, че намирам за уместен и изключително важен акцента, който Питърсън поставя върху незаменимата необходимост хората да правят тежки жертви, ако искат да се развиват и да водят смислен живот. Животинската ни природа не само ни кара да искаме незабавно да задоволим желанията си, но и в нашия все по-технологичен свят сме системно учени да очакваме желанията ни да бъдат задоволени незабавно. Питърсън е абсолютно прав, като твърди, че ако не устоим на това влечение към незабавното задоволяване на нуждите си и не се настроим да пострадаме в краткосрочен план за дългосрочни цели, вероятно ще се окажем в положението на Каин, все по-често теглени в посока на един възмутителен ад.

След всичко казано дотук, първият критичен въпрос, който бих искал да повдигна, е, че разказът на Питърсън за това как са възникнали жертвите и как това се е превърнало в концепцията за "осъдителния баща", който изисква жертви, е чиста спекулация. Допускам, че това е хитра теория, но в библейските истории, които Питърсън привежда, не откривам нищо, което да я подкрепя, а Питърсън не привежда никакви други емпирични доказателства в нейна подкрепа.

Струва ми се, че по-простото обяснение е, че Каин и Авел са принесли жертви на Бога, защото са се почувствали отчуждени от Бога и застрашени от Него, точно както техните родители. Принасяйки на Бога жертва, която за тях е била ценна, те са се опитали да поправят този разрыв, да успокоят Божия гняв и може би дори да си издействат Божието благоволение. Накратко казано, по някакъв начин те са искали да "изкупят" греха си и принасянето в жертва на ценни за Бога неща

изглежда е вършело работа. Това е уговорката *quid pro quo* (нещо за нещо), която лежи в основата на религиите в цялата история и за да я разберем, трябва само да се обърнем към чувството на отчуждение, страх и вина, което живее в човешкото сърце.

Това не води непременно до това, че спекулативният разказ на Питърсън е погрешен, тъй като човешкото поведение често е мотивирано от множество фактори. Но аз вярвам, че неговият извод е най-малкото непълен.

ИЗКУШЕНИЯТА И РАЗПЯТИЕТО НА ХРИСТОС

На второ място, струва ми се малко странно, че Питърсън смята разказа за изкушенията за мястото, където проблемът за победата над злото чрез жертва е окончателно решен, тъй като, макар че дяволът се съпротивлява в разказа за изкушенията, според Новия завет (НЗ) той е победен едва със смъртта и възкресението на Христос (напр. Кол. 2:14-15; Евр. 2:14).

Въпреки това оценявам съдържанието на уроците за поемане на отговорност и отлагане на удовлетворението, които Питърсън извлича от разказа за изкушението. Те са проникателни. И понеже НЗ изтъква Исус като пример, който трябва да следваме, би трябвало да извлечем поуки за това как трябва да устояваме на изкушенията от разказа за изкушенията на Исус.

Недостатъкът, който намирам в подхода на Питърсън, обаче е, че той извлича тези поуки, без да остави разказа да говори сам за себе си. Разказът за изкушението не е преди всичко за Исус, който дава пример за решение на проблема с глада по света, или за Исус, който илюстрира как хората трябва да приемат "независимостта,

смелостта, съдбата, свободната воля и отговорността", или как всеки човек трябва да отхвърли "незабавното удовлетворение" на "естествените и порочните желания" в името на "по-доброто битие". Те по-скоро се отнасят преди всичко до това, че Исус доказва, че е верен човешки партньор на Бога и функционира като нов представител на човечеството, като устоява на изкушенията на дявола, за разлика от Адам, нашият първи представител и за разлика от Израел в пустинята, първият "избран народ" на Бога, и единият, и другият, които се поддават на тези изкушения.

В хода на този анализ разказът за изкушението дава отговор на въпроса: Какъв Месия ще бъде Исус? Дали ще бъде този, който използва уникалната Си божествена власт, за да се сдобие с удобство, слава и власт, или ще бъде неочакваният, смирен, ориентиран към другите, саможертвен Месия, какъвто Бог Го е призовал да бъде?

Макар че от този разказ със сигурност могат да се извлекат етични поуки, той има за цел преди всичко да насърчи вярата в Исус като единствения божествен Месия, дошъл да ни спаси. Всъщност целият НЗ поставя много по-голям акцент върху уникалността на Исус като Божий Единороден Син, отколкото върху това, че Исус дава модел как трябва да живеем.

За жалост това е акцент, който просто не може да се вмести в архетипния подход на Питърсън. Тоест, ако четете Евангелието само за да разкриете архетипното значение на Исус, ще откриете единствено един Исус, който представя как всички ние трябва да живеем. Напълно ще пропуснете далеч по-важните начини, чрез които Исус е радикално различен от останалите, както впрочем и пътищата, които Той (именно като Този,

Който е радикално различен от останалите) прави за нас, които не бихме могли да направим сами. С една дума, ще пропуснете изключително важния факт, че Исус е Господ, Въплътен Бог и Спасител на света.

ЖЕРТВА ЗА НАС ИЛИ МОДЕЛ НА ЖЕРТВА

На трето място, което е тясно свързано с това, макар че Питърсън понякога говори за Исус, който "носи греховете на света", това, което той има предвид, е съвсем различно от това, което християните винаги са имали предвид под тези думи. В съответствие с архетипния си фокус върху Исус, Питърсън вярва, че Исус е пример за начина, по който всеки трябва да понесе греховете на света. Ето защо Питърсън пише,

Христос завинаги е този, който решава да поеме лична отговорност за цялата дълбочина на човешката поквара... Христос завинаги е този, който е готов да се изправи и дълбоко да обмисли риска от изкушенията, породени от най-злокобните елементи на човешката природа... Христос винаги е този, който е готов да се изправи срещу злото - съзнателно, напълно и доброволно - във формата, която живееше едновременно в Него и в света.

Това не е Христос, който "носи греховете ни" като наш Спасител. Това е Христос, който моделира как всички ние трябва да поемем отговорността за греховете на човечеството, с ангажимента да "изкупим" тези грехове, като принасяме жертви, за да ги поправим, доколкото това е възможно.

В действителност мислите на Питърсън за жертвената смърт на Исус изключват библейското учение, че Исус е понесъл греховете ни по начин, който ни спасява.

Следвайки стъпките на Достоевски и Ницше, Питърсън изрично се противопоставя на учението на реформаторите, че се спасяваме, като вярваме в делото на кръста. Той твърди, че това учение: а) обезценява "значението на земния живот, тъй като само отвъдното има значение"; б) води до "пасивно приемане на статуквото, защото спасението в никакъв случай не би могло да бъде спечелено чрез усилия в този живот" и; в) дава на вярващите "правото... да отхвърлят всякакво реално морално бреме... защото Божият син вече е свършил цялата важна работа".

Сега, аз не съм съгласен с нито една от тези критики към учението на реформаторите (или поне към начина, по който учението на реформаторите обикновено се тълкува). Но тези критики са насочени към изкривяването на библейското учение за смъртта и спасението на Исус, а не към самото библейско учение.

Реформаторите са склонни да мислят за значението на смъртта на Исус в юридически план, като по този начин спасителното дело на Христос на кръста се отделя от действителния живот на спасения човек. Спасението започва да се възприема като нещо като карта "Излизане от затвора без заплащане", която няма никаква вътрешна връзка с преобразяването на характера ни. За разлика от това, в Новия Завет делото, което Христос върши за нас, никога не се отделя от делото, което Духът върши в нас. С други думи, Божието спасително дело в разпнатия Христос включва и Божието дело по преобразяването ни. И срещу този модел на спасение трите възражения на Питърсън нямат никаква сила.

Посочването на това обаче вероятно няма да промени нищо във възгледите на Питърсън за Исус или в концепцията му за "спасение", тъй като концепцията да се довериш на някой друг (Исус) да те спаси и преобрази е противоположна на философията на Питърсън "спаси се сам". Единствената роля, която животът и смъртта на Исус могат да имат в мисловната система на Питърсън, е да служат като илюстрация на това.

ЗНАЧЕНИЕТО НА ХРИСТОВОТО ВЪЗКРЕСЕНИЕ

Подобно на историите за изкушението и разпятието на Христос, Питърсън интерпретира историята за възкресението на Исус в архетипни категории. За Питърсън възкресението илюстрира как всеки от нас трябва да се съобрази със "Словото", под което Питърсън разбира не второто Лице на Троицата, а по-скоро идеалното равновесие между реда и хаоса, до колкото мога да разбере. Обединени със "Словото", всички ние трябва да сме готови смело да приемем своята ограниченост и независимост и да сме готови да пожертваме всичко "в името на по-доброто Битие". Само по този начин ще се "преродим", тъй като старата ни същност умира и ние се преобразяваме в нещо ново. Ето защо Питърсън казва, че във всеки акт на учене и всяка стъпка към израстване, която човек прави, той преживява един вид смърт и прераждане.

Не е изненадващо, че според Питърсън това, което ни "спасява", не е вярата в Исус като разпнат и възкръснал Господ, а "готовността да се учим от това, което не знаем", "вярата във възможността за човешка трансформация" и следователно "вярата в жертването на

сегашното "аз" за "Аз-ът", което би могло да бъде". Това е крайният смисъл на възкресението на Исус, според Питърсън.

Сега, вярно е, че безкористната любов, която Исус демонстрира, жертвайки живота Си на кръста, е представена в Новия Завет като пример, който всички ученици на Исус са призвани да следват, както правилно отбелязва Питърсън. И е вярно, че възкресението се възприема в Новия Завет като Божия декларация, че разпнатият начин на живот, илюстриран от Исус, ще победи в крайна сметка, независимо от всички привидности за обратното.

Признаването на това обаче не се доближава до улавянето на дълбокия смисъл на възкресението на Исус в Новия Завет. Защото в Новия Завет основното значение на възкресението на Исус не се отнася до това какво казва то за това как трябва да живеем, а какво казва за Исус и за Бога, който Той съвършено разкрива. Възкресението показва, че Исус е Божият "единороден Син" (Йоан 1:14; срв. Рим 1:4), Който разкрива Божията сила и мъдрост в побеждаването на царството на тъмнината, Който освобождава нас и цялото творение от потисническото господство на падналите сили и Който отваря небесните порти, за да можем да получим Божията прошка и Божия укрепващ Дух.

По тази причина Павел заявява, че докато за невярващите кръстът е "глупост" и "немощ", за всички, "които се спасяват", той е "Божията сила и Божията премъдрост" (I Кор. 1:24, срв. ст. 18). Следователно това, което ни спасява, не е "вярата във възможността за човешко преобразяване", а вярата в милостивия характер на Бога, който се разкрива в глупавата и изглеждаща

слаба саможертвена смърт на Исус, която се потвърждава от Неговото възкресение.

Накрая, макар че Питърсън допуска възможността да има живот след смъртта, това не играе никаква роля в разбирането му за значението на възкресението на Исус. Напротив, значението на възкресението на Исус в Новия Завет е неразривно свързано с надеждата за нашето бъдещо възкресение. Като възкръсва от мъртвите, Исус става "първият плод" на предстоящата жътва (I Кор. 15:20; Кол. 1:18). Неговото възкресение, с други думи, е гаранция, че всички, които вярват в Него, също ще възкръснат от мъртвите в края на века и ще влязат във вечното Царство. Понеже е агностик по отношение на телесното възкресение на Исус и на задгробния живот, Питърсън пренебрегва това изключително важно измерение на възкресението на Исус.

ОСОБЕНОСТТА НА ИСУС

Накрая, библейските разкази за изкушенията, разпятието и възкресението на Исус - а тук бих могъл да включа почти всички библейски разкази за Исус - в крайна сметка имат за цел да привлекат вниманието не към универсалните истини, с които всички хора трябва да се борят, както тълкува Питърсън, а да привлекат вниманието и да спечелят верността към Исус Христос. Въпреки че те често имат етични последици за собствения ни живот, тези евангелски истории имат за цел преди всичко да подчертаят какво е направил Бог за нас в лицето на Исус в определено време и на определено място. И смисълът на тези истории, с тяхното скандално непоколебимо съсредоточаване върху Христос като

Господ и Спасител, е неразделен от тази особеност. За съжаление, както отбелязах по-рано, архетипният подход на Питърсън не може да се съобрази с тази особеност.

Даже поведенческите предписания, които откриваме в Евангелието, както и в Посланията, не са изложени като универсални етични принципи. Въпреки че представляват най-добрия начин на живот за всички, Новия Завет дава тези предписания за поведение конкретно на хората, които са се посветили във вярност на Христос и които са овластени от Светия Дух да ги живеят. Поради тази причина поведенческите предписания на Исус и авторите на Новия Завет най-добре се възприемат не като "етични" учения, а като описания на живота в Царството, воден под управлението на Христос.

В крайна сметка всичко в Новия Завет е написано, за да привлече хората към по-голямо доверие и зависимост от Исус Христос като Единствен Спасител и Посредник на Единия Истински Бог. Всички текстове са написани, за да ни събудят да осъзнаем отчаяната си нужда от Спасител и отчаяната си нужда от Духа, за да извърши в нас дело, което не можем да извършим сами.

За жалост, при цялата психологическа проникателност, която Питърсън предлага по различни въпроси, свързани с жертвата, силното му съсредоточаване върху необходимостта хората да поемат отговорност за живота си, да изкупят греховете си и да работят за подобряването на себе си и на Битието като цяло, оставя малко място за изповядване на безпомощност и насърчаване на вярата в Спасителя.

ЧАСТ 16: ДЖОРДАН ПИТЪРСЪН ЗА БОГА

"Бог, какъвто и да е той, не е просто изпълнител на желания." - Джордан Питърсън

В тази част искам да разгледам и оценя това, което Питърсън казва за Бога, а в следващата част на статията ще направя същото и за това, което Питърсън казва за Исус. Мнението на Питърсън по тези теми е особено важно поради факта, че Питърсън е високо оценяван от все по-голям брой консервативни християни. Тъй като в "12 правила на живота" не става ясно какво вярва Питърсън за Бога и Исус, в тази и следващата публикация ще бъдат включени интервюта и беседи, които Питърсън е изнасял по тези теми, за да се допълни казаното от него в "12 правила". ⁽¹⁾

ЗНАЧЕНИЕТО НА ДУМАТА "БОГ"

Питърсън казва, че не харесва въпроса: "Вярвате ли в Бог?" Казва, че този въпрос го кара да се чувства "затворен в рамка", защото не дава лесен отговор с "да" или "не". Човек трябва първо да се запита:

"Какво разбираш под "Бог"?", а след това: "Какво разбираш под "вярвам"?"

Питърсън е прав. Значението на "Бог" не е съвсем ясно. Същевременно собствената концепция на Питърсън за Бога едва ли е категорична. Често Питърсън говори така, сякаш вярва, че "Бог" е съществуваща трансцендентна реалност. Но понякога Питърсън говори така, сякаш "Бог" е просто понятие, което хората са развили, за да осмислят своя опит. Друг път Питърсън определя "Бог" като всичко, което всеки индивид възприема като своя "най-висша ценност". Друг път Питърсън сякаш се съгласява с прокламацията на Ницше, че понятието "Бог" в западната култура е "мъртво". А има и моменти, в които Питърсън сякаш навежда ръка на агностицизма, като говори за "Бог" като за "какъвто и да е или който и да е Той".

Както се вижда от тази малка извадка, не е съвсем ясно дали Питърсън възприема Бога като обективно съществуваща трансцендентна реалност или само като психологическа реалност. ⁽²⁾ Същата неяснота възниква, когато Питърсън излага концепцията си за Бога в известния си дебат със Сам Харис. ⁽³⁾ Освен всичко друго, Питърсън казва, че Бог е онази "трансцендентна реалност, която може да се наблюдава само в най-дългите повтарящи се времеви рамки". Така също Бог е онова, което "се изправя срещу хаоса на самото битие и създава обитаем ред". Тези определения, колкото и неясни да са, все пак показват, че Питърсън изглежда вярва, че Бог действително съществува като обективна трансцендентна реалност.

Въпреки това много от другите му изказвания в този дебат като че ли показват, че Питърсън възприема Бога по подобие на психологически архетип. Бог е "начинът, по който ние въображаемо и колективно си представяме наличието и действието на едно съзнание във времето...". Бог е "вярна реч, която коригира патологичните йерархии". Бог е "онова, което вечно умира и се преражда в стремеж към по-висше битие и истина". Бог е и "най-висшата ценност в йерархията на ценностите" и "гласът на съвестта", както и "бъдещето, за което се жертва, нещо подобно на трансценденталното хранилище на репутацията".

И накрая, тъй като Питърсън няма представа за света, покварен от Сатаната и други бунтовнически сили, както твърдах в една от предишните си статии, той понякога отъждествява "Бог" с "реалността" до такава степен, че смята всяко ужасно нещо, което "реалността" ви подхвърля, за "действие на Бога". Според Питърсън това е "Богът" от Стария завет (СЗ), който понякога е бил разглеждан като донякъде капризна "сила на природата". Въпреки това, както видяхме още във първа част от тази поредица, Питърсън също така насърчава хората да живеят така, сякаш тази капризна "Сила на природата" е добра и любяща, какъвто намираме Бога, изобразен в Новия завет (НЗ).

ДА ЖИВЕЕМ ТАКА, СЯКАШ БОГ СЪЩЕСТВУВА

Интересното е, че освен че казва, че тази нагласа позволява на човек да избегне "недоволството" и "нихилизма", Питърсън така и не обяснява защо трябва да живеем така, сякаш Бог/реалността е добър и любящ,

въпреки че Бог/реалността действа като капризна "природна сила" и независимо от факта, че Питърсън допуска, че този "по-оптимистичен" и "наивно приветлив" Бог от Новия Завет е "по-малко достоверен" от божеството "природна сила", срещано в Библията. Нещо повече, Питърсън достига само до това да каже, че трябва да живеем така, сякаш Бог/реалността са любящи и добри, защото другата алтернатива води до ада на негодуванието и хаоса. Той спира да изповядва вярата, че един добър и любящ Бог действително съществува.

По същия начин, когато е запитан дали вярва в Бог или не, Питърсън е най-близо до това да даде определен отговор, като казва, че живее така, сякаш Бог съществува. В действителност, както видяхме в една от предишните статии, Питърсън твърди, че всеки морално достоен човек живее така, сякаш Бог съществува, независимо от това в какво казва, че вярва или не вярва. Мисля, че Питърсън греши по този въпрос, както твърдях в предишния пост, но го споменавам, защото от него става ясно, че за Питърсън да живееш така, сякаш Бог действително съществува, означава да живееш морално и смислено. А това предполага, че независимо от всичко останало, което Питърсън може да вярва за Бога, спокойно може да се каже, че той възприема Бога преди всичко като трансцендентна реалност, която обосновава морала, ценностите и целите. Както той се изразява в споменатия дебат със Сам Харис, "Бог е източникът на съда, милостта и вината".

БОГЪТ НА ПИТЪРСЪН И БОГЪТ РАЗКРИТ В ХРИСТОС

Понеже разглеждам Питърсън от ясно изразена християнска гледна точка, мисля, че трябва да се отбележи, че неговата концепция за Бога, доколкото тя представлява ясна концепция, е много по-слаба от концепцията за Бога, която ни е дадена в Исус Христос. Богът разкрит в Христос и особено в Христовото разпятие не е просто морален: Той е спиращ дъха, красив, скандално щедър и неизмеримо любящ. Той е пастир, който тръгва отчаяно да търси една-единствена изгубена овца и после организира празненство, след като най-сетне я намери (Лука 15:3-7). Той е баща, който празнува завръщането на непокорния син, който преди това го е оскърбил и е пропилял цялото му наследство, без да му задава въпроси (Лука 15:11-32).

Не само това, но в лицето на Исус Христос Бог не се съобразява с културните традиции и предизвиква възмущение в обществото, като се сприятелява с проститутките, бирниците и другите, които са подложени на най-тежко осъждане от обществото. В Христос Бог демонстрира безусловното си състрадание към бедните, отхвърлените, болните и потиснатите. И в Христос Бог се разкрива като Бог, на когото се надяват и се молят за прошка всички хора, включително и тези, които са били в процес на Неговото измъчване и екзекуция (Лука 23:34).

И най-важното, Бог, разкрит в разпнатия Христос, е Бог, който е готов да стигне до най-крайната възможна степен - а именно да стане наш грях и наше проклятие - за да изкупи една раса от бунтовници, които не са искали да имат нищо общо с Него. А неподозираната крайност, до която Бог е бил готов да стигне заради нас, разкрива неподозираното съвършенство на вечната любов, която

Бог е, както и на любовта, която Бог има към нас. Ето защо Йоан обобщава откровението за Бога, дадено от Исус, като заявява, че "Бог е любов" (I Йоан 4:8) и същевременно определя любовта, като ни посочва кръста (I Йоан 3;16). Това означава, че самата същност на Божията любов е ориентирана към другите и е саможертвена. В основата на същността си Бог е Бог, който безкористно излива Себе Си за благо на другите.

Да се живее така, сякаш този Бог съществува, далеч надхвърля моралното поведение. Това по-скоро означава да признаеш неспособността си да бъдеш правилно свързан с Бога въз основа на собствените си усилия и да получиш Божията прошка и укрепваща благодат. Това включва постоянно умиране на импулса на падналите да управляват собствения си живот и вместо това да го подчинят изцяло на Бога, като се стремят да разпознаят и изпълнят Божията воля всеки момент. Това включва култивиране на любящи взаимоотношения с Бога в специални моменти на молитва, както и във всеки ден от живота ви. Това включва постоянно отваряне на сърцето ви за Бога, за да Му позволите да го изпълни с любов, така че да обичате хората по начина, по който ги обича Бог. Това включва и ангажимента да отразявате Божията себеотдаваща се любов, като жертвате времето, енергията и ресурсите си за благо на другите, включително и на враговете си.

Аморфната концепция на Питърсън за Бога като трансцендентна основа на морала, ценностите и целта не е несъвместима с откровението на Исус за Бога. Но в светлината на пълното откровение на скандално любящия Бог в разпнатия Христос този факт изглежда почти банален.

Макар че Питърсън очевидно не основава концепцията си за Бога на Исус, той все пак има какво да каже за Исус. Затова в следващата публикация ще направя преглед и критична оценка на този материал.

1 Разчитах предимно на [video 1](#); [video 2](#); [video 3](#) , and [video 4](#) . Благодаря на Кори Райт, че насочи вниманието ми към тези (и много други) клипове. Всъщност това е най-подходящият момент да изразя благодарността си към Кори Райт, чиито познания за Джордан Питърсън са енциклопедични, не само за това, че ми предостави онлайн материали на Питърсън, но и за това, че ми предложи изключително полезна критична обратна връзка по време на цялата поредица.

2 Като се има предвид неговата привързаност към юнгианската теория, не е изненадващо, че Питърсън е склонен да отразява една нереалистична концепция за Бога (т.е. "Бог" е архетипна реалност, която възниква и се съдържа в междупсихичната човешка сфера). За религиозния антиреализъм, присъщ на мисълта на Юнг, виж John Dourley, "The Religious Implications of Jung's Psychology", *Journal of Analytic Psychology* 40 (1995), 177-203.

3 Вж. [video](#).

ЧАСТ 17: ДЖОРДАН ПИТЪРСЪН ЗА ИСУС

"Какво означава учението на Исус да обичаме враговете си? Научи се от успеха на враговете си; вслушай се... в тяхната критика, за да можеш да извлечеш от тяхното противопоставяне всякакви частици мъдрост, които можеш да използваш за своето подобрене." - Джордан Питърсън

В предишната статия видяхме, че Питърсън има доста аморфна и понякога объркваща представа за Бога, която далеч не отговаря на Божието откровение, което ни е дадено в Христос. В тази част ще видим, че неадекватната представа на Питърсън за Бога се корени в неадекватната му представа за Исус.

БОЖЕСТВЕН ЛИ Е ХРИСТОС?

Питърсън не харесва въпроса: "Вярвате ли в божествеността на Исус?" по същите причини, поради които не харесва въпроса: "Вярвате ли в Бог?" Всичко зависи от това какво имате предвид под "вярвам" и "божественост". (1)

Най-близкото до това да се потвърди нещо от рода на Божествеността на Исус е, когато Питърсън признава, че Христос, представен в Евангелията, е въплътил "Логоса", като същевременно признава, че Логосът е "божествен", което за Питърсън означава, че Логосът има "висша трансцендентна стойност". (2) Доколкото мога да разбера, Питърсън мисли за Логоса като за правилното отношение между реда и хаоса, което включва правилното отношение между живота, смъртта и прераждането. Следователно, казва той, "логосът е това, което ни казва, че нещо трябва да умре, за да се прероди". И според него историята за смъртта и възкресението на Исус е архетипен израз на този Логос.

В този смисъл Питърсън може би е казал, че Исус - или поне персонажът на "Исус", който е представен в Евангелията - е "божествен".

ИСТОРИЧЕСКОТО ВЪЗКРЕСЕНИЕ

Що се отнася до въпроса дали Исус действително е възкръснал от мъртвите, Питърсън казва, че е "агностик", въпреки че е отворен за възможността това да е така. "Светът е много странно място", казва той и не знаем какво би могло да се случи, ако човек "приведе цялото си същество в съответствие с Логоса". "Смъртта и прераждането трябва да бъдат балансирани, за да оцелеем", казва той на друго място. Какво би се случило, ако балансът между смъртта и живота е точно определен? Вероятно самата смърт би могла да бъде

победена. Ние просто "не знаем какви са горните граници на човешките възможности".

Въпреки това за Питърсън архетипното значение на смъртта и възкресението на Исус - тоест нейният израз на смъртното и възвращащото се измерение на Логоса - не се влияе от историческия въпрос за възкресението на Исус или за който и да е друг аспект на неговия живот. А както отбелязах в предишната бележка под линия, именно архетипното значение е това, с което Питърсън почти изключително се занимава.

Има три неща, които бих искал да кажа в отговор на гледната точка на Питърсън за Исус. Първите две се отнасят до неговото разбиране за възкресението на Исус, докато третото засяга тълкуването на Питърсън на учението на Исус.

ЗНАЧЕНИЕТО НА ТЕЛЕСНОТО ВЪЗКРЕСЕНИЕ НА ИСУС

Първо, приветствам откритостта на Питърсън по отношение на възможността Исус действително да е възкръснал от мъртвите и бих го насърчил да се вгледа внимателно в историческите доказателства, които предполагат, че това действително се е случило. ⁽³⁾ Защото, без да отричам архетипното значение на разказите за възкресението, историчността на физическото възкресение на Исус е изключително важна от гледна точка на историческото ортодоксално християнство.

Християнската вяра се крепи на убеждението, че Бог действително е влязъл в човешката история в лицето на Исус Христос и действително е победил Сатаната, греха и

гроба, когато в образа на този Човек е умрял и възкръснал. Ако митологичните и архетипните истории за смъртта и възкресението имат някакво значение - а те имат - то е, защото сочат към тази историческа реалност.

Освен това вярата в телесното възкресение на Исус е тази, която обосновава изключително важната християнска увереност, че нашите физически тела ще бъдат възкресени в края на света и че цялото физическо творение ще бъде изкупено и възстановено. По този начин физическото възкресение на Исус е окончателното потвърждение на изначалната доброта на физическото творение и на истината, че Бог никога няма да го изостави.

ДА СТАНЕШ "БОЖЕСТВЕН" ЧРЕЗ УСИЛИЯ

Второ, интересен е фактът, че Питърсън остава отворен за възможността за възкресението на Исус с мотива, че "не знаем какви са горните граници на човешките възможности". Ако Исус действително е възкръснал от мъртвите, според него това е станало, защото Исус "е постигнал точното равновесие между смъртта и живота". Така че, ако Исус в някакъв смисъл е "божествен", то това е резултат от собствените му упорити усилия. В действителност това е така, защото Исус е успял да живее и да умре като герой на Питърсън, както отбелязах в предишна публикация.

Твърдя, че това е на километри разстояние от фактическото представяне на Исус в Евангелията. Като начало, Логосът, който е бил "с Бога" и който "е бил Бог" от самото си начало, не е просто правилното равновесие между реда и хаоса в целия космос. За Йоан Логосът

също така е божественият Син на Бога, който става Човек, за да ни разкрие Божия характер и воля и да ни освободи от заблудата и робството ни (Йоан 1: 1-2, 14-8). С други думи, евангелската история не е за човек, който някак си успява да стане божествен: тя е за Бог, който милостиво се снишава, за да стане човек. Затова и Исус е наречен "Емануил... Бог с нас" (Мат. 1:23).

Както е разбирала ранната Църква, когато е определила, че всяка форма на осиновителна христология лежи извън параметрите на ортодоксалността, има огромна разлика между историята за Бога, станал човек, и историята за човека, станал Бог (или в някакъв смисъл "божествен"). Докато втората е преди всичко история за нас, първата е преди всичко история за Бога. И точно затова християните, които вярват в първата история, могат да разпознаят какъв е Бог, като гледат Исус.

Това по никакъв начин не подкопава важния акцент, който Питърсън поставя върху възприемането на Исус като пример, който трябва да следваме, тъй като този акцент се среща и в Новия Завет. В тази степен може да се каже, че евангелската история е за нас.

Но в Новия Завет разказът за Исус се отнася за нас само защото е преди всичко разказ за това, което Бог е направил за нас. Благодарение на това, което Бог е направил за нас в лицето на Исус Христос, ние сме освободени и упълномощени да живеем като Него. Питърсън разбира призива да подражаваме на Исус, поне до известна степен, но го прави, без да приема разказа за онова, което Бог е направил за нас, който обосновава този призив. Следователно за Питърсън призивът да подражаваме на Исус е закотвен в нашите собствени усилия, а не в преобразяващата Божия благодат.

ПРОПУСКАНЕ НА ЦЕЛТА

Трето, едно от нещата, които ме заинтригуваха най-много в "12 правила на живота", беше начинът, по който Питърсън успя да превърне Исус в представител на своята лична философия. Не казвам, че Питърсън умишлено изопачава учението на Исус. Просто смятам, че той е толкова убеден в истинността на своята гледна точка, че я открива навсякъде, дори в учения, които нямат почти нищо общо с неговата гледна точка. Бих могъл да дам няколко десетки примера за това, но в името на краткия текст ще се огранича с три.

Първо, според Питърсън Проповедта на планината на Исус "очертава истинската природа на човека и правилната цел на човечеството".⁽⁴⁾ След това той уточнява какво е това, когато ни инструктира да

... се концентрираш върху деня, за да можеш да живееш в настоящето и да се занимаваш изцяло и правилно с това, което е пред теб - но да го правиш само след като си решил да оставиш онова, което е вътре в теб, да заблести, за да може да оправдае Битието и да освети света.

Този съвет е добър, но според мен не е съветът, който Исус ни дава в проповедта Си. Честно казано, не знам как някой би могъл да обобщи точно Проповедта на планината на Исус, без да спомене нищо за необходимостта от изключителна вярност към Христос и Божието царство, за необходимостта да се доверяваме и да зависим изцяло от Бога, за призива да отразяваме

недискриминационно любящия характер на Бога към враговете или за начина, по който Царството преобръща ценностната система на света (например блаженствата).

Може би някой ще защити Питърсън с аргумента, че той е психолог, а не богослов, така че неговата единствена цел е да подчертае психологическото значение на учението на Исус, а не да изследва всички детайли на това какво е значението на тези учения в оригиналния контекст. Проблемът с тази линия на защита обаче е, че ако психологическото значение, което откриваме в ученията на Исус, не се основава върху това, което Исус действително е имал предвид, тогава най-вероятно ние не "откриваме" психологическото значение на ученията на Исус, а четем в ученията на Исус психологическото значение, което искаме да открием в тях.

Второ, можем да видим как Питърсън прави това, когато разглежда различните конкретни учения на Исус в тази проповед. Например, Исус казва на последователите си: "Искайте и ще ви се даде; търсете, и ще намерите; хлопайте, и вратата ще ви се отвори" (Мат. 7:7).

Питърсън отбелязва, че "на пръв поглед това не изглежда друго, освен като свидетелство за магията на молитвата, в смисъл да молиш Бога да ти даде милости". Срещу това Питърсън настоява, че "Бог, какъвто и да е или който и да е Той, не е обикновен изпълнител на желания". И след това добавя:

Може би не е разумно да искаме от Бога да нарушава правилата на физиката всеки път, когато паднем встрани от пътя или направим сериозна грешка. Може

би в такива моменти не можете да поставяте каруцата пред коня и просто да желаете проблемът ви да бъде решен по някакъв магически начин. Вместо това може да се запитате какво би трябвало да направите точно сега, за да увеличите решимостта си, да укрепите характера си и да намерите сили да продължите. Вместо това може би ще поискате да видите истината.

Това не е лош съвет, но няма много общо с действителното учение на Исус. Както е вярно за цялата Проповед на планината, напътствията и обещанията на Исус в този пасаж са дадени като част от описанието на живота под Божието царуване. Под Божието царуване, казва Исус, Божиите деца могат да се доверят, че техният Отец ще възнагради онези, които упорито искат, търсят и хлопат, като им даде "благата", които търсят (Мат. 7:10).

Фактът, че Исус ни инструктира да искаме, да търсим и да хлопаме, означава, че нашите усилия играят решаваща роля за получаването на "добрите неща", които търсим. В тази степен бихме могли да потвърдим мнението на Питърсън, че "трябва да увеличите решимостта си, да укрепите характера си и да намерите сили да продължите". Но основният смисъл на учението на Исус е, че ние трябва да полагаме такива усилия като израз на нашето доверие в Небесния Отец, а не защото действайки по този начин, е просто най-добрият начин да си гарантираме, че ще получим това, което искаме. Запазвайки поведенческите напътствия на Исус, но пропускайки доверителната връзка с Бога, която ги обосновава, Питърсън превръща учението на Исус в съвет за себепомощ.

Същевременно, понеже Исус описва живота в Божието царство, той не представя Бога като "обикновен изпълнител на желания". Основополагащ аспект на живота в Царството се състои в това, че ние трябва упорито "да се стремим най-напред към Божието царство и към Неговата правда" (Мат. 6:33), а това е рамката, в която трябва да се разбира молитвата. Дарът на молитвата не ни е даден, за да удовлетворим списъка си с желания или всичките ни проблеми да изчезнат по магически начин. Дарът на молитвата е по-скоро основно средство, чрез което партнираме на Бога, за да видим Неговата воля да се изпълни "на земята, както е на небето" (Мат. 6:10).

Нещо повече, както е показано от служението на Исус, част от Божията воля е да благославя хората и да утвърждава Божието царство чрез извършване на свръхестествени "знамения и чудеса" (Деяния 2:43; 4:30, 5:12; 6:8). Следователно, макар че "не е разумно да искаме от Бога да нарушава правилата на физиката всеки път, когато паднем встрани от пътя или направим сериозна грешка", както казва Петерсън, разумно е да искаме от Бога да прави това, когато това ще бъде от полза за другите и ще допринесе за напредъка на Царството. В рамката на Питърсън обаче няма място за това свръхестествено измерение на Исусовата концепция за Царството.

Накрая бих искал да разгледаме тълкуването на Питърсън на напътствията на Исус в Матей 5:43-45:

Чували сте, че е казано: "Да обичаш ближния си и да мразиш врага си". А аз ви казвам: обичайте враговете си и се молете за онези, които ви гонят, за да бъдете деца

на вашия небесен Отец; защото Той прави слънцето Си да изгрява над злите и добрите и праща дъжд на праведните и неправедните.

"Какво означава това?", пита Питърсън. Той отговаря на собствения си въпрос с думите:

Учете се от успеха на враговете си; вслушвайте се... в тяхната критика, за да можете да извлечете от противопоставянето им каквито и да било части от мъдростта, които бихте могли да включите към своето подобрене; приемете като своя амбиция създаването на свят, в който онези, които работят срещу вас, виждат светлината, събуждат се и успяват, за да може по-доброто, към което се стремите, да ги обхване. ⁽⁵⁾

Това е отново сериозен съвет. Бих бил склонен дори да допусна, че това е едно от възможните приложения на учението на Исус. Но то не се доближава до радикалния характер на действителното учение на Исус.

Вместо да се подчинява на законите от Стария завет, които изискват "око за око и зъб за зъб" (Мат. 5:38), Исус учи, че хората от Царството никога не трябва да си отмъщават на онзи, който ги заплашва (стих 39). Вместо това те трябва да изберат да обичат, благославят и служат на враговете си. И обърнете внимание, че когато през I век палестинските еврейски селяни са чували думата "враг", повечето от тях са си мислели първо за римските войници, които са окупирали свещената им земя и са упражнявали терористична власт над тях. Исус наставлява учениците си да обичат и благославят и

никога да не отмъщават на терористите, които ги потискат!

Аз твърдя, че това отива доста по-далеч от напътствията на Питърсън "да се учите от успеха на враговете си" и "да се вслушвате... в тяхната критика". Наставленията на Питърсън да се стремите да помогнете на "онези, които работят срещу вас, да видят светлината, да се събудят и да успеят, така че по-доброто, към което вие се стремите, да ги обхване", са по-близки, но все пак не отговарят на действителното учение на Исус.

Наистина, доколкото виждам, действителното учение на Исус е фундаментално несъвместимо с философията на Питърсън. Докато Питърсън смята, че е изключително важно винаги да сте готови да отстоявате себе си и смята пацифизма за погрешен, Исус учи учениците да не отстояват себе си, когато са заплашени, а вместо това да са готови да умрат, вместо да убиват при самозащита, точно както направи Исус по пътя към разпъването. Следователно Исус порицава опита на Петър да го защити насилствено, напомняйки му, че може да призове легиони от ангели да го защитават, ако иска (Матей 27:51-3).

Но най-важната разлика между истинското учение на Исус и версията на Питърсън за това учение се отнася до факта, че Исус основава Своите наставления върху характера на Отец. Учениците трябва да избягват насилието, да обичат и благославят враговете си, защото само този начин на реагиране спрямо враговете отразява характера на нашия Отец, който обича недискриминационно, както слънцето грее и дъждът вали. Ето защо Исус заповядва на учениците да следват

тези наставления, "за да бъдете деца на вашия небесен Отец" (Мат. 5:45).

Характерът на Бога е в основата не само на това конкретно учение на Исус, но и на всички Негови поведенчески предписания към учениците. И все пак Питърсън не го споменава в своята версия на това учение. Независимо от това, макар да не мога да одобря превръщането на Исус в говорител на неговата философия, едва ли мога да го упрекна и за това, че не основава етиката си на Божия характер.

В крайна сметка как някой би могъл да основава отговора си на заплашващите го врагове на "независимо какъв или кой е Бог"?

1 Освен ако не е отбелязано друго, всички цитати са от видеоклиповете, посочени в бележка под линия 1 в [предишната публикация](#).

2 See [video](#). Уточнявам, че Питърсън говори за Христос, както е изобразен в Евангелията, защото, както ще стане ясно след малко, Питърсън се фокусира почти изцяло върху архетипното значение на Христос като литературна фигура, а не върху историческия Исус, който стои зад тази литературна фигура.

3 Бих го насърчил да започне с П. Р. Еди и Г. А. Бойд, Легендата за Исус: Бойд: "The Legend of the Jesus" (A Case for the Historical Reliability of the Synoptic Jesus Tradition) (Grand Rapids: Baker Academic, 2007).

4 За повече информация относно тълкуването на Проповедта на планината от страна на Питърсън вижте [видеото](#).

5 За повече информация относно тълкуването на Питърсън на Матей 5:44-45, вж. [video](#).

ЧАСТ 18: НАЙ-ПРОТИВОРЕЧИВОТО ИНТЕРВЮ НА ПИТЪРСЪН

В последните две части от поредицата за Питърсън бих искал да направя оценка на най-спорното интервю на Питърсън, а след това да завърша поредицата с дискусия за възможните причини, поради които Питърсън е спечелил такава забележително голяма аудитория през последните две години.

Мисля, че всички, които следят подробно Питърсън, ще се съгласят, че интервюто, което е предизвикало най-много спорове, е това, в което Питърсън обсъжда въпроса дали мъжете и жените могат да работят заедно на работното място, без да се стига до сексуален тормоз. Много защитници на Питърсън твърдят, че Vice News, които са провели и излъчили това интервю, са го редактирали по начин, който е накарал Питърсън да звучи сексистки. Ако слушате редактираното интервю редом с нередантираното, мисля, че тези защитници имат право. Ето защо ще базирам коментарите си на нередантираната версия, но ще използвам **clip that plays the two versions side-by-side** (Видеоклипът не е налице

Вече няма достъп до този видеоклип, защото свързаният с него профил в YouTube е прекратен.) така че

читателите да могат сами да преценят до каква степен Vice News е изопачила или не дискусиата на Питърсън. ⁽¹⁾

ИНТЕРВЮТО

Противоречивата част от това интервю започва, когато Питърсън предполага, че сексуалният тормоз няма да спре в близко бъдеще, защото "не знаем какви са правилата", когато мъжете и жените работят заедно. За да илюстрира тезата си, Питърсън предлага едно такова правило, което според него трябва да се обсъди. "Какво ще кажете за забрана на грима на работното място?", пита той. "Защо трябва да носите грим на работното място? Не е ли това сексуална провокация?"

Джей Каспиан Канг, който провежда това интервю, явно е озадачен защо Питърсън смята, че гримът е сексуално провокативен, затова Питърсън обяснява: "Защо си правите червени устни?", пита той. "Защото те стават червени по време на сексуална възбуда. Защо слагате руж на бузите си? По същата причина." След това Канг пита дали Питърсън предполага, че жените, които се гримират преди да отидат на работа, са се "сексуализирали", на което Питърсън отговаря: "Именно за това е гримът. Господи, това се разбира от само себе си! Защо иначе бихте се гримирали?"

След това Петерсън обръща внимание на високите токчета.

Какво ще кажете за високите токчета? Целта им е да подчертаят сексуалната привлекателност. Точно това правят високите токчета. Те наклоняват таза напред,

така че бедрата ви да изпъкват. Това правят. И стягат мускулите на прасците ви. Те са сексуална демонстрация.

Питърсън пояснява, особено в несъкратената версия на това интервю, че "не казва, че хората не трябва да използват сексуални прояви на работното място". Но той казва, че точно това правят жените, които носят грим и високи токчета на работното място, и смята, че това е тема, която трябва да се обсъжда.

В даден момент интервюиращият заявява, че повечето хора не смятат, че носенето на грим на работа е "покана за сексуална проява на работното място", на което Питърсън отговаря: "Аз бих казал това. Точно това прави. Защо иначе бихте носили червило?" Всъщност Питърсън казва, че "сте напълно наивни, ако не мислите, че това има нещо общо със сексуалността".

На въпроса дали смята, че носенето на грим или високи токчета "допринася за сексуалния тормоз на работното място" и увеличава вероятността от сексуален тормоз, Питърсън отговаря "Разбира се, че допринася" (макар че, когато по-късно отново е попитан дали тези неща "допринасят за сексуалния тормоз на работното място", Питърсън отговаря "Не знам"). След това интервюиращият пита Питърсън дали смята, че "една сериозна жена, която не иска сексуален тормоз на работното място... но "която носи грим ... е донякъде лицемерна"? Отговорът на Питърсън е кратък. "Да, наистина мисля така. Не разбирам как бихте могли да не мислите така. Гримът е сексуална проява. Ето за какво е предназначен!"

Да повторим: Питърсън изрично отрича, че внушава на работодателите да забранят на жените да носят грим, червило или високи токчета на работното място. Също така той не предоставя никакво оправдание за това, че мъжете (обикновено) упражняват сексуален тормоз върху жени, които носят грим и високи токчета (или върху когото и да било друго). По-скоро той просто се ангажира с мисловен експеримент и "прокарва един краен случай", за да илюстрира въпросите, които според него трябва да си зададем, ако се стремим да намалим сексуалния тормоз, който се случва, когато жените и мъжете работят заедно.

ОЦЕНКА

Имам скъпа приятелка, чийто син се интересуваше от Питърсън, затова тя влезе в интернет, за да направи малко проучване за него. За съжаление това интервю беше първото, на което попадна. Тя намираще Питърсън в това интервю за толкова обиден, че заяви, че никога няма да може да приеме на сериозно каквото и да било от неговите думи. Всъщност тя беше много озадачена и не малко раздразнена от мен, че съм легитимирал "такъв сексист", като съм написал поредица от двадесет части за него.

Напълно разбирам нейната гледна точка. Ако не бях прочел "12 правила на живота" и не бях изгледал значителен брой лекции за Питърсън, преди да се сблъскам с това интервю, може би щях да стигна до същото заключение. Подобно на много хора, обикновено намирам готовността на Питърсън да лети в противоречие с политическата коректност и да обсъжда

теми табу за освежаващо, както ще обсъдя в последната публикация от тази поредица. В това интервю обаче неговата риторика срещу морала беше просто обидна - поне за мен и моя познат.

Ще предложа три коментара, преди да разгледам обясненията за забележките на Питърсън в това интервю.

Първо, Питърсън предполага, че сексуалният тормоз се случва на работното място, поне отчасти, защото "ние не знаем какви са правилата". Така че, ако установим ясни насоки за съвместната работа на мъжете и жените, може би сексуалният тормоз на работното място ще намалее, ако не и да бъде премахнат. Ако трябва да бъда напълно откровен, смятам това предположение за толкова очевидно абсурдно, че ми е трудно да повярвам, че самият Питърсън наистина го вярва.

Наистина ли трябва да вярваме, че основният проблем на мъже като Бил О'Рийли, Роджър Ейлс и Харви Уейнстейн е, че не са знаели какви са "правилата"? По-скоро твърдя, че когато тези мъже са използвали властта си, за да принуждават жените да правят секс с тях, те са знаели отлично, че нарушават "правилата", защото всички знаем основните правила за това какво е подходящо и неподходящо сексуално поведение с колегите. За илюстрация, има ли работещи американци или канадци, мъже или жени, които да не са наясно със следните две "правила"?

* Не е позволено да заплашвате с негативни последици или да предлагате положителни придобивки на колега

като средство да го накарате да се включи в каквото и да е сексуално поведение.

* Когато човек каже "Не" или по някакъв друг начин покаже, че не се чувства добре от вашето поведение, трябва незабавно да прекратите това поведение.

Тези "правила" не са точно наука за бъдещето. Всеки, който твърди, че не познава тези правила, или лъже, или има сериозни психически отклонения.

С това не отричаме, че могат да възникнат обстоятелства, при които основните насоки, които всички знаем, са неясни и могат да възникнат недоразумения. Подобни обстоятелства неминуемо ще възникват от време на време, когато мъжете и жените работят заедно. Но епидемията от сексуален тормоз, която в момента се разкрива в западната култура, има малко общо с тази неяснота.

Второ, струва ми се, че е много погрешно Питърсън да разглежда проблема със сексуалния тормоз на работното място, като насочва вниманието си към начина, по който жените се обличат. Сексуалният тормоз на работното място се случва, защото мъжете (в по-голямата си част) използват положението и властта си, а понякога и грубата си сила, за да накарат жените (в по-голямата си част) да участват в сексуални действия, в които те не биха искали да участват. Това поведение е напълно непостиимо, а дали жертвите са с червило и високи токчета или са облечени в хаджиб с маратонки, е напълно без значение. Поставянето на този въпрос в зависимост от облеклото и грима на жените, както прави

Питърсън в това интервю, създава впечатлението, че Питърсън смята, че жените са поне отчасти виновни за тормоза, който получават. В действителност Питърсън е близо до това да го каже ясно, когато потвърди необичайното твърдение, че жена, която казва, че "не иска сексуален тормоз на работното място", но въпреки това носи "грим и високи токчета", е "донякъде лицемерна".

Сега, след като прочетох "12-те правила на живота" на Питърсън, както и от многобройните интервюта и лекции, които съм гледал, знам, че Питърсън всъщност прехвърля отговорността за сексуалния тормоз единствено върху отделните мъже (предимно), които са избрали да участват в това осъдително поведение. Дори имаше намек за това в интервюто за Vice. Когато Канг го попита какво може да се направи за тормоза на работното място, Питърсън предложи да се забрани всякакво "сексуално напрежение" на работното място, което би създавало тиранична работна среда и би имало многобройни негативни последици. Но "има и други решения", допълва Питърсън. "Можете да допуснете определено сексуално напрежение и след това да не действате по укорителен начин". Този коментар хвърля вината за сексуалния тормоз изцяло върху онези, които действат по "осъдителен начин". В контекста на това интервю обаче този въпрос се разглежда почти като случаен коментар, докато би трябвало да бъде на преден план в цялата дискусия.

И накрая, макар че несъмнено има случаи, в които жена, която търси внимание, носи грим, високи токчета и облекло със сексуален подтекст на работното място

като "сексуална демонстрация" и с цел да внесе "атмосфера на сексуалност на работното място", не това е причината, поради която жените обикновено носят грим и високи токчета, както посочва Канг. Твърдението на Питърсън, според което практиката на носене на грим е възникнала с цел "сексуална демонстрация", звучи достатъчно разумно, но значението на това схващане за темата за сексуалния тормоз на работното място далеч не е ясно. Причината, поради която е възникнала дадена традиция, и причината, поради която тя продължава, са две много различни неща. Например съмнявам се, че някой, който слага лампички на коледната елха тази година, го прави, за да отблъсне демоните, но това е причината, поради която обичаят е възникнал в Европа през Средновековието.

Според мен жените обикновено носят грим и обувки на висок ток по същата причина, поради която всеки взима душ от време на време, сресва косата си, мие зъбите си, опитва се да прикрие дефектите по лицето си и носи дрехи, които прикриват по-нежеланите му черти. Ние не се опитваме да възбудим никого сексуално. Просто естествено искаме да изглеждаме и да ухаем по най-добрия начин или поне не по най-лошия, когато сме сред други хора.

От други неща, които съм чел и чувал от Питърсън, съм почти сигурен, че Питърсън би се съгласил, че повечето жени не си слагат съзнателно или умишлено грим или не носят високи токчета като "сексуална проява". Заедно с редица други еволюционни психолози, Питърсън по-скоро смята, че тези неща са "сексуални прояви" по своя ефект и че те обикновено имат този ефект по причини, които са свързани с нашето

еволюционно минало и които обикновено се намират доста под нивото на нашето съзнание. (2) Питърсън обаче не успя да предаде този факт ясно в това интервю, поради което се оказва, че той хвърля част от вината за сексуалния тормоз върху жертвите, които носят грим и високи токчета на работа. Наистина, като потвърждава, че жена, която носи грим на работа, докато твърди, че не иска да бъде сексуално тормозена, е "донякъде лицемерна", Питърсън създава ясното впечатление, че тази жена прави съзнателен избор да участва в "сексуални прояви", въпреки факта, че съм почти сигурен, че Питърсън не вярва, че това обикновено е така.

ПОЯСНЕНИЕ

След всичко, което научих за Питърсън през последните два месеца, откровено не мога да разбера защо Питърсън се представи толкова зле в това конкретно интервю. Гореспоменатата ми приятелка има едно възможно обяснение. Тя подозира, че това интервю отразява сексисткия възглед на самия Питърсън за жените, както и личната му борба с жените, които носят грим и високи токчета. Приятелката ми смята, че както често са правили мъжете в историята, Питърсън проектира собствените си проблеми върху жените, с които се бори, като по този начин превръща грима и високите токчета в проблем, вместо да приеме тази борба за своя собствена.

Както споменах по-рано, напълно разбирам как това интервю е довело приятелката ми до това подозрение, особено след като тя не е била запозната с нищо друго, да

не говорим за всичко останало, което Питърсън е казал по темата за отношенията между мъжете и жените, а той е казал много. Не съм изслушал целия този материал, но през последните два месеца изслушах доста и трябва да кажа, че освен интервюто, което обсъждаме в момента, не открих нищо, което да обоснове заключението, че Питърсън е "сексист". Всъщност в повечето от материалите, които съм гледал, Питърсън обикновено ми звучи така, сякаш е прогресивен егалитарен човек!

За да бъда точен, смятам, че гледната точка на Питърсън за реда, хаоса и мъжките и женските архетипи неволно облагодетелства мъжете пред жените, най-вече защото архетипите, към които той постоянно се обръща, отразяват мъжката гледна точка и, което не е изненадващо, са предубедени в полза на мъжете, както твърдах в една по-ранна позиция (вж. <https://reknew.org/2018/08/part-7-of-15-hierarchies-masculinity-and-femininity/>). Нещо повече, Питърсън твърдо вярва, че съществуват значими психологически и биологични различия между мъжете и жените, което е достатъчно за някои от неговите постмодернистични критици, които смятат, че полът е социална конструкция, за да го обявят за сексист. Категорично не съм съгласен с тази критика, но трябва да призная, че има моменти, в които Питърсън говори за присъщите на пола различия почти като за абсолютни (макар че в други случаи е по-категоричен). Но нищо от това не оправдава заключението, че Питърсън е "сексист".

На всичкото отгоре, макар че в това интервю (а понякога и на други места) Питърсън звучи така, сякаш просто изразява личното си мнение, неговите възгледи за различните фактори, които допринасят за "сексуалната

среда", се основават на множество антропологични и психологически изследвания. ⁽³⁾ Разбира се, човек може да не се съгласи с изводите от тези изследвания, защото те не са безспорни. Но самият факт, че възгледите му се основават на научни изследвания, е в ущърб на всяко предположение, че в интервюто за Vice Питърсън просто е проектирал личните си борби върху жените.

Тогава защо Питърсън се представи толкова зле в това интервю? Питърсън обича да се изказва провокативно и политически некоректно и първоначално си помислих, че в това интервю той просто е прекалил. Все още смятам, че в това мнение има известна доза истина, но разговорите с моя добър приятел Кори Райт, когото споменах в предишната част, ме убедиха, че става дума и за нещо друго.

Сега подозирам, че Джей Каспиан Канг просто е успял да влезе под кожата на Питърсън. Всъщност Питърсън признава за това в едно интервю, в което обсъжда интервюто за Vice. ⁽⁴⁾ Без да го споменава по име, Питърсън казва, че е почувствал, че Канг е "самодоволен" и е подходил към тази дискусия с "атмосфера на интелектуална снизходителност". По думите на Питърсън отношението на Канг е било от самото начало:

Аз знам какво правиш, знам какво става, знам как да те разнищя и знам, че каквото и да говориш, то е просто опит да защитиш своите осъдителни мнения.

Това очевидно разгневи Питърсън. Ако гледате цялото двучасово интервю, не мога да кажа, че "самодоволството" на Канг е очевидно, но напрежението между него и Питърсън често е очевидно. Питърсън

неколкократно е признавал публично, че най-голямата му слабост е, че може да се "разгневи", особено когато се сблъсква с либералното самодоволство, и признава, че е позволил тази слабост да бъде "използвана" в това интервю.

Подозирам, че именно затова Питърсън е толкова спорен, ненюансиран и обиден в частта от интервюто, където двамата с Канг обсъждат съвместната работа на мъжете и жените. Ако Питърсън беше успял да запази спокойствие и съдържаност, както признава, че е трябвало да направи, съвсем сигурен съм, че би дал ясно да се разбере, че според него извършителят на сексуален тормоз е единствено отговорен за своите (или нейните) осъдителни действия, както прави и на други места. Също така мисля, че Питърсън щеше да поясни, че да кажеш, че нещо "допринася" за "сексуалната среда", която прави сексуалния тормоз "по-вероятен", съвсем не означава да предположиш, че нещо причинява сексуален тормоз. С други думи, той щеше да изясни напълно, че не прехвърля никаква вина върху жертвите на сексуален тормоз.

Освен това, ако Питърсън мислеше трезво, съм напълно сигурен, че щеше да бъде много по-прецизен, отколкото беше, по отношение на контекста, в който гримът и високите токчета могат да допринесат за "сексуалната среда", и на контекста, в който те не допринасят за това. Той щеше да изясни, че правейки тези твърдения, той не просто изразява личното си мнение, както разбираемо предположи Канг, а по-скоро говори от еволюционна гледна точка, подкрепена от доста научни изследвания - ако не си беше позволил да се изнерви.

В тази светлина съм склонен да смятам, че този спорен видеоклип е нещо като случайност, и го смятам за изключително неудачен. Всъщност, въпреки че Питърсън признава, че склонността му да се "изнервя" е била "използвана" в това интервю, аз лично смятам, че би било полезно - и може би все още би било полезно - ако Питърсън признае по-ясно грешките, които е допуснал в това интервю и се извини за тях. Защото, както показва опитът на моята приятелка, ако човек слуша това интервю без никакви предварителни познания за философията на Питърсън, за него би било разбираемо да отпише Питърсън като сексист и да отхвърли всичко останало, което той има да каже.

Това е жалко, ако не за друго, то защото, макар че очевидно имам принципни несъгласия с него, открия също, че Питърсън има да каже много добри и полезни неща - когато не е "избухлив".

1 see: [video](#). (Видеоклипът не е налице. Вече няма достъп до този видеоклип, защото свързаният с него профил в YouTube е прекратен.) За по-подробен запис на дискусиата относно работата на мъжете и жените на работното място вижте това видео.

2 See [video](#) and [video](#).

3 See the previous footnote.

4 see [video](#). Цитатите, които следват в този параграф, са от това интервю. Виж също [video](#). (Видеоклипът не е налице. Вече няма достъп до този видеоклип, защото свързаният с него профил в YouTube е прекратен.)

ЧАСТ 19: АПЕЛЪТ НА ПИТЪРСЪН

Преди четири месеца една млада жена се доближи до мен след църковна служба, подаде ми "12 правила на живота" и каза: "Наистина трябва да знаеш какво казва този човек". Така се радвам, че го направи!

Ако трябва да бъда откровен, като се има предвид шумотевницата, която чух за Питърсън през цялата предишна година, не очаквах, че ще се съглася с голяма част от това, което той искаше да каже. Освен всичко друго, повечето от дузината фенове на Питърсън, с които се бях сблъскал през изминалата година, се обръщаха към него, за да оправдаят забраната за жените да заемат властови позиции в църквата, да подкрепят противопоставянето си на това, което те наричаха "дневния ред на LGBTQ", както и в два случая да защитят решението си да гласуват за Доналд Тръмп!

На всичко отгоре единствените новини за Питърсън, на които се натъкнах от социалните медии, подчертаваха факта, че много Alt Right и застъпници на белите супремисти го обожават като нещо като герой. Така че, когато започнах да чета "12 правила на живота", очаквах да открия умишлено провокативен бял човек с мизогинистични, патриархални, расистки, хомофобски и ксенофобски наклонности, облечен в интелектуална дреха. Подозирам, че това е неосведомената гледна

точка, която мнозина, които са имали малък или никакъв пряк контакт с Питърсън, също са поддържали за него.

Приятно се изненадах, когато открих, че първоначалното ми впечатление е било крайно погрешно. Не че съм съгласен с всичко, което казва Питърсън. Както съм твърдял в тази поредица, смятам, че социалният консерватизъм на Питърсън, основан на неговата еволюционна перспектива и подсилен от използването на юнгианските архетипи, клони в патриархална посока. Също така смятам, че Питърсън просто не разбира "привилегиите на белите", а психологическата му употреба на библейски текстове често е съмнителна. И най-важното, смятам, че философията на Питърсън "трябва да се спасиш сам" е в коренно противоречие с Евангелието, както и неговите доста неясни възгледи за Исус и Бога.

Независимо от тези несъгласия обаче в трудовете и лекциите на Питърсън открих много проницателни и практически полезни за широката аудитория неща и само с няколко изключения (като интервюто, което разгледах в предишната публикация) с удоволствие слушам неговите лекции и интервюта. Всъщност смятам, че съм прочел и изслушал достатъчно от Питърсън, за да разбера защо в момента той е толкова популярен. И понеже предишната ми публикация беше най-критичната ми публикация в тази поредица, сметнах за справедливо да приключа тази поредица с положителен преглед на четирите аспекта на мисълта и личността на Питърсън, които според мен допринасят за настоящата му популярност.

ОТЛИЧЕН КОМУНИКАТОР

Като начало, Питърсън е невероятен комуникатор. Фактът, че постоянно пълни големи зали с хора, които идват, за да чуят как говори два или три часа по някои доста вълнуващи теми, е достатъчно основание за това. В епоха, в която ни казват, че вниманието на всички се скъсява, това не е никак малко!

Питърсън успява да задържи аудиторията толкова дълго и да я накара да се върне за още, защото е умен, страстен, провокативен и много често практически проникателен. Той е страхотен разказвач и умее да формулира сложни теми по лесно разбираем начин. И макар че понякога е склонен да бърбори (рядко използва бележки), способността му без усилие да преплита информация от най-различни области, включително психология, еволюционна биология и древна литература, е наистина впечатляваща.

Нещо повече, макар че понякога Питърсън се проявява като арогантен, аз съм впечатлен от това колко често и колко дълбоко той демонстрира сурова честност, уязвимост и себеотрицание в своите беседи. И макар че сарказмът на Питърсън към опонентите му понякога е малко пресилен, той често е изключително забавен. Във всички велики комуникатори има нотка на забавление.

Но може би най-важното качество на Питърсън като комуникатор е, че той има рядката способност да предизвиква аудиторията си, без да се изказва като проповедник. Смятам, че това е вярно както за лекциите му, така и за неговите "12 правила за живот". Питърсън изглежда като човек, който разбира и е истински загрижен за трудностите, които преживяват членовете на неговата аудитория. Той предлага много разумни и практични съвети за това как те могат да превърнат тези

борби в своя полза. Ако се запознаете с коментарите, които хората оставят в интернет в отговор на различни лекции или интервюта, ще откриете, че те често свидетелстват, че Питърсън е изразил неща, които са чувствали от дълго време, но не са могли да изразят, и им е показал пътя напред.

Това е белегът на един велик комуникатор.

ПРОТИВОПОСТАВЯНЕ НА ПОСМОДЕРНИЗМА И ПОЛИТИЧЕСКАТА КОРЕКТНОСТ

Днес живеем във време, в което да се говори на глас по някои деликатни теми е рисковано, особено в академичните институции (които по ирония на съдбата първоначално са създадени, за да насърчават, а не да потискат свободата на мисълта и словото).

Господстващото предположение е, че ако си "просветен" съвременен човек, просто знаеш, че има доста широк спектър от "истини", които просто не поставяш под съмнение. Ако дръзнете да поставите под въпрос някое от политкоректните правила за това какво може и какво не може да се обсъжда открито, особено в контекста на един светски университет, вероятно ще се окажете отхвърлен като невежа, който не "разбира".

Ако смятате, че това е преувеличено, ви препоръчвам да се запознаете със случая на Линдзи Шепърд, асистент в университета "Уилфрид Лориер". Тази млада дама беше порицана и обвинена в нарушаване на "политиката на университета за насилие и сексуално посегателство по полов признак" и в "трансфобия" само защото показа петминутен клип от телевизионна дискусия за неутрална

полова реч, в която участваше Джордан Питърсън. Фактът, че Питърсън е участвал в този панел, е бил достатъчен, за да накара поне един анонимен студент да се почувства "неудобно" и така Шепърд е попаднала в гореща вода.

Това се случва въпреки факта, че самата Шепърд не е съгласна с голяма част от мислите на Питърсън и въпреки факта, че е останала абсолютно неутрална, когато е представила видеото и е водила последвалата дискуссия в клас. Нейният ръководител по въпросите на многообразието ѝ казал, че показването на видеоклип с участието на Питърсън в класа ѝ прилича на "пускане на реч на Хитлер". (1)

Питърсън отказа да се подчини на диктата на постмодерната политкоректна реч. Той редовно разобличава непоследователността на постмодернизма, както и марксистката идеология, която смята, че се крие в основата му, като в същото време твърди, че това движение ще доведе до социално катастрофални последици, ако не бъде контролирано. Макар да не съм убеден, че постмодернизмът е подхранван от марксистка идеология или че това движение ще доведе до апокалиптични социални последици, ако му се позволи да продължи, аз съм напълно съгласен с критиката на Питърсън към постмодернизма и се причислявам към множеството хора, които намират готовността на Питърсън да се справи с този идеологически гигант за толкова освежаваща, колкото и възхитителна.

В по-широк план Питърсън последователно разкрива недостатъците на всички идеологии. Това е една от областите, в които лично аз намирам Питърсън за най-проницателен. Идеологиите винаги се опитват да вместят

реалността в Прокрустовото легло (<https://bg.wikipedia.org/wiki/Прокруст>) на една идея. По този начин те прекалено опростяват проблемите и прекалено силно уверяват в способността си да ги решат. Те са опасни, тъй като ограничават мисленето и говоренето на хората и в крайна сметка могат да доведат до тоталитаризъм.

Във времена, когато политическите и културните идеологии разкъсват западната култура - и особено Америка - множество хора намират критиката на Питърсън за отваряща очите и даваща надежда. Защото, ако има някаква надежда за обръщане на все по-силната политическа и културна поляризация, която преживяваме в момента, тя се крие в готовността на хората от целия спектър да преустановят идеологическите си възгледи и да се обединят, за да обсъждат спорните въпроси, като се позовават на причините, фактите и здравия разум.

Лично аз виждам малък шанс това да се случи в голям мащаб, но за мнозина това е единствената надежда, за която те могат да се хванат.

И накрая, много хора намират моралния и епистемологичен релативизъм, който е присъщ на постмодерното движение, за тревожен и непоследователен, както и аз. В тази връзка постоянният апел на Питърсън към причината, фактите и здравия разум, обикновено като средство за защита на традиционните ценности и перспективи, се усеща като освежаващо успокоение. Естествено, не винаги ще можем да постигнем съгласие относно това какво е обективно вярно, но според Питърсън има обективна истина, за която да се говори и хората трябва да могат открито да

мислят и обсъждат всяка гледна точка за тази истина в публичното пространство.

Във време, когато свободата на словото е значително ограничена в определени контексти, не е трудно да се разбере защо гледната точка на Питърсън намира толкова дълбок отзвук сред все повече хора.

ПОЕМАНЕ НА ОТГОВОРНОСТ

Вече видяхме, че основното послание на Питърсън е, че макар почти всеки човек да е жертва на някаква несправедливост, единственият начин да избегнеш влошаването на положението е да поемеш отговорност за живота си, като направиш всичко възможно, за да облекчиш своето страдание и страданието на другите. Според него само това може да оправдае съществуването ни и да му придаде някакъв смисъл. Въпреки че Питърсън не е наясно с уникалната сила, която може да бъде получена единствено от пълната зависимост от Бога, и макар да смятам, че акцентът му върху отговорността на индивида трябва да бъде балансиран със също толкова важния акцент върху значението на общността, неговият призив към хората да пораснат и да поемат отговорност за подобряване на живота си е предизвикателство и е от полза за много хора.

Това послание е и добре дошъл антидот на културата на виктимизация, създадена от постмодерното движение. С навлизането на политиката на идентичността, особено младите хора са приучени да възприемат себе си и всички останали (с изключение на белите мъже, разбира се) като принадлежащи към една или повече групи жертви, чиито права са нарушени от обществото като

цяло и за чиито проблеми трябва да се обвинява обществото като цяло. Макар да смятам, че Питърсън не отчита важността на признаването на факта, че някои групи хора всъщност са били систематично потискани в западната култура, аргументът му, че приемането на манталитета на жертва води само до увеличаване на нещастията, независимо от това доколко човек действително е бил жертва, все пак е валиден и важен, както и предизвикателството му да започнете да правите всичко възможно, за да промените хода на живота си към по-добро.

Подобно на това смятам, че предизвикателството на Питърсън към хората да мислят и говорят сами за себе си, а не като представители на група с идентичност, както и предизвикателството му да разглеждат всички останали хора като личности, а не като представители на група с идентичност, допринасят значително за привлекателността на Питърсън. Много мъже и жени твърдят, че Питърсън им е помогнал да открият собствения си уникален глас.

ВРЪЩАНЕ КЪМ БИБЛИЯТА

И накрая, Питърсън не е християнин, поне не в историко-ортодоксалния смисъл на думата, както твърдах в предишна статия. Всъщност съм напълно убеден, че Питърсън в действителност не вярва в Бог, в какъвто и да е исторически ортодоксален смисъл на думата. И съм твърдял, че неговата психологическа интерпретация на библейските истории в "12 правила на живота" често не обръща достатъчно внимание на изконното им предназначение.

Въпреки това не може да се отрече, че Питърсън е вдъхновил много хора, които иначе не биха се интересували от Библията, да започнат да я възприемат сериозно. Независимо дали смятаме, че Питърсън открива архетипното значение на библейските истории или че по-скоро проектира архетипно значение върху тези истории (или може би се колебае между двете), не може да се отрече, че Питърсън прави Библията интересна за хората - достатъчно, за да може големи тълпи от хора, които никога не биха си и помислили да отидат да слушат проповедник, който говори за Библията в продължение на тридесет минути в неделя сутрин, редовно да отидат да слушат Питърсън, който анализира библейските истории в продължение на няколко часа.

Накратко, смятам, че част от привлекателността на Питърсън е в това, че той прави Библията привлекателна. И тъй като самият аз съм проповедник, не мога да не се възхищавам, а може би и малко да завиждам на всеки, който може да се справи толкова добре с това.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Ако сте останали с мен през цялата тази поредица от деветнадесет части, приветствам ви. Наясно съм, че тази поредица изискваше от читателите повече, отколкото обикновено изискват блоговете. Така че, независимо от степента, в която сте следили тази поредица, благодаря ви!

Искам също така още веднъж да благодаря на Кори Райт, който предостави безценна обратна връзка за всяка част, преди тя да бъде публикувана. Този млад човек е

ходеща енциклопедия на видеоклиповете и писанията на Питърсън!

Ще завърша, като отговоря на един въпрос, който някой наскоро ми зададе: "Бихте ли препоръчали четенето и слушането на Питърсън на обикновения християнин?" Отговорът ми беше и все още е квалифицирано "да".

Препоръчвам ви да четете и/или слушате Питърсън, защото той ще ви накара да мислите самостоятелно. Препоръчвам го, защото има да предложи доста проникателна и практически полезна мъдрост. Особено препоръчвам Питърсън за християни (и други), които имат чувството, че не използват жизнения си потенциал и/или са склонни да се самосъжालяват. И категорично препоръчвам Питърсън за християни (и други), които прекарват много време в среда, в която постмодернизмът и политическата коректност се приемат. Всъщност бих казал, че Питърсън е може би най-добрият антидот срещу промиването на мозъците на младите хора, за да приемат постмодерното мислене, за който знам.

Но както винаги, важно е и християните да не четат Питърсън (или който и да е друг, в този смисъл) безкритично. Подобно на всички нас, и Питърсън има слепи петна, както сам охотно признава. Не става дума само за това, че възгледите му за Бога и Исус и редица други конкретни убеждения са несъвместими с християнската вяра. Както казах по-горе, общата насока на неговата крайно индивидуалистична философия в стил "сам си вдигни багажа" е фундаментално противоположна на Евангелието за Божията укрепваща благодат. Голяма част от този индивидуалистичен и самопомагач материал е проникателен и полезен,

доколкото е възможно. Но християнинът винаги трябва да помни, че Бог е този, който действа във вас, както за да желаете, така и за да вършите Неговата добра воля.

Така че, както се казва, "изяж ябълката и изплюй семките". Това е един балансиран начин на четене на Питърсън, който се опитах да моделирам в цялата тази поредица от деветнадесет части.

1 Ето тайно записаното интервю на Линдзи с нейните началници: [video](#). Ето как Шепърд обсъжда въпроса с Питърсън: [video](#) (Видеоклипът не е налице. Вече няма достъп до този видеоклип, защото свързаният с него профил в YouTube е прекратен).

ЗА ГРЕГЪРИ БОЙД

Грегъри А. Бойд (роден на 2 юни 1957 г.) е американски богослов, пастор и автор. Бойд е старши пастор на църквата "Уудланд Хилс" в Сейнт Пол, Минесота, и президент на Reknew.org. Той е един от водещите говорители на разрастващото се движение на неоанабаптизма, което се основава на традицията на анабаптизма и се застъпва за християнския пацифизъм и ненасилственото разбиране за Бога.

Бойд отдавна е известен и като водещ защитник на "Отворения Теизъм". Освен това е известен с трудовете си за връзката между християнството и политиката, включително с бестселъра си "Митът за християнската нация", който е написан след като "Ню Йорк Таймс"

публикува на първа страница статия за критиките на Бойд към християнската десница. През 2010 г. Бойд е включен в списъка на двадесетте най-влиятелни живи християнски учени. Освен в "Ню Йорк Таймс", Бойд има изяви и в CNN, NPR, BBC и The Charlie Rose Show.